

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ, ΣΛΑΒΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΑΝΩΤΑΤΗ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΙΣ
ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΤΣΕΛΙΚΗΣ, ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

Διπλωματική Εργασία

**«Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ "ΑΣΦΑΛΩΝ ΖΩΝΩΝ" ΣΤΙΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΕΣ ΑΠΟΣΤΟΛΕΣ ΤΟΥ
ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ VII ΤΟΥ ΧΑΡΤΗ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ»**

ΤΟΥ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΖΙΚΑ

Δεκέμβριος 2019

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάσθηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου.»

Γεώργιος Τζίκας

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα εργασία επιχειρείται μια διερεύνηση σε βάθος των διαδικασιών δημιουργίας και λειτουργίας ασφαλών ζωνών, στο πλαίσιο των στρατιωτικών αποστολών των Ηνωμένων Εθνών που αποφασίζονται σύμφωνα με το Κεφάλαιο VII του Καταστατικού Χάρτη. Παρουσιάζονται τα κύρια σημεία που αφορούν στο ρόλο του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών και του Συμβουλίου Ασφαλείας ως το κατεξοχήν αρμόδιο όργανό του, επιφορτισμένο με την αποστολή της διατήρησης της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Γίνεται ανάλυση των στρατιωτικών επιχειρήσεων των Ηνωμένων Εθνών μέσω της κατηγοριοποίησής τους σε γενεές κατά την εξέλιξη της ιστορίας από την ίδρυση του ΟΗΕ έως σήμερα, εξετάζονται οι προβλέψεις των διαφόρων υποκατηγοριών του Διεθνούς Δικαίου και των αρχών που απορρέουν από αυτό και αφορούν τις ασφαλείς ζώνες και γίνεται αποτύπωση των χαρακτηριστικών που πρέπει αυτές να πληρούν. Η μελέτη επικεντρώνεται στην παρουσίαση της εξέλιξης των ασφαλών ζωνών στις αποστολές του Κεφαλαίου VII μετά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, μέσω της ανάλυσης των ασφαλών ζωνών ή αντίστοιχων δομών που δημιουργήθηκαν στις επιχειρήσεις στο Βόρειο Ιράκ, στη Βοσνία - Ερζεγοβίνη, στη Ρουάντα, στη Λιβύη, στο Νότιο Σουδάν αλλά και στη Σρι Λάνκα, αν και τα κέντρα που δημιουργήθηκαν στην τελευταία χώρα δεν έχουν άμεση σχέση με τις εν λόγω αποστολές των Ηνωμένων Εθνών. Τέλος, τα συμπεράσματα που εξάγονται επικεντρώνονται στην προοπτική των ασφαλών ζωνών ως μέσο παροχής προστασίας και ασφάλειας, τις προϋποθέσεις για τη νομιμότητα και την επιτυχή λειτουργία τους, το ζήτημα της στρατιωτικής προστασίας των ίδιων των ζωνών και τη δυνατότητα να αποτελέσουν μια εναλλακτική λύση στο προσφυγικό πρόβλημα.

Λέξεις Κλειδιά:

Ασφαλείς ζώνες, Ασφαλείς διάδρομοι, Ειρηνευτικές επιχειρήσεις, ΟΗΕ, Συμβούλιο Ασφαλείας, Ασφάλεια, Ειρήνη, Safe zones, Safe havens, Safe corridors, United Nations, Peacekeeping Operations, Security Council, UN Operations.

Αριθμός λέξεων: Κείμενο εργασίας 26.584
Σύνολο κειμένου 31.653

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	5
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	7
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ	17
ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ ΤΟΥ ΧΑΡΤΗ ΤΩΝ ΗΕ.....	17
1.1 Γενικά	17
1.2 Το Συμβούλιο Ασφαλείας	21
1.3 Η έννοια της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας.....	24
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ	27
ΟΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΕΣ ΑΠΟΣΤΟΛΕΣ ΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ VII ΤΟΥ ΧΑΡΤΗ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ.....	27
2.1 Ιστορική αναδρομή	27
2.2 Τα ψηφίσματα του Κεφαλαίου VII	30
2.3 Η εξέλιξη των στρατιωτικών επιχειρήσεων	30
2.3.1 Πρώτη γενεά ειρηνευτικών αποστολών	31
2.3.2 Δεύτερη γενεά ειρηνευτικών αποστολών	33
2.3.3 Τρίτη γενεά ειρηνευτικών αποστολών (επιβολής της ειρήνης)	35
2.3.4 Τέταρτη γενεά ειρηνευτικών αποστολών	39
2.3.5 Πέμπτη γενεά ειρηνευτικών αποστολών (υβριδικές).....	42

2.4 Οι τύποι των επιχειρήσεων των ΗΕ	43
2.4.1 Πρόληψη των συγκρούσεων (Conflict prevention).....	44
2.4.2 Εγκαθίδρυση της ειρήνης (Peacemaking).....	44
2.4.3 Διατήρηση της ειρήνης (Peacekeeping).....	45
2.4.4 Επιβολή της ειρήνης (Peace enforcement).....	45
2.4.5 Οικοδόμηση της ειρήνης (Peacebuilding).....	46
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ	47
ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΑΣΦΑΛΩΝ ΖΩΝΩΝ	47
3.1 Γενικά	47
3.2 Ορισμός ασφαλών ζωνών.....	48
3.3 Αρχές του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου	49
3.3.1 Η αρχή της διάκρισης	50
3.3.2 Η αρχή της αναλογικότητας και της καταλληλότητας των μέσων	51
3.3.3 Η αρχή της αναγκαιότητας	53
3.4 Το νομικό πλαίσιο των ασφαλών ζωνών	53
3.4.1 Διεθνές δίκαιο για τους πρόσφυγες	53
3.4.2 Δίκαιο ένοπλων συγκρούσεων.....	54
3.4.3 Διεθνές Δίκαιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.....	55
3.5 Το Διεθνές Δίκαιο στις Επιχειρήσεις Υποστήριξης της Ειρήνης	56
3.6 Βασικές αρχές Δικαίου στις ειρηνευτικές αποστολές	58

3.6.1 Συναίνεση των μερών	58
3.6.2 Αμεροληψία	58
3.6.3 Μη χρήση βίας εκτός από την αυτοάμυνα και την υπεράσπιση της εντολής	59
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ	61
ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΑΣΦΑΛΩΝ ΖΩΝΩΝ.....	61
4.1 Περί Ασφάλειας	61
4.2 Δημιουργία Ασφαλών Ζωνών.....	62
4.3 Η πρόσβαση σε Ασφαλείς Ζώνες.....	64
4.4 Η προστασία των Ασφαλών Ζωνών	66
4.5 Τα δικαιώματα εντός των Ασφαλών Ζωνών.....	68
4.6 Θέματα ευθύνης και λογοδοσίας.....	70
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ.....	73
Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΑΣΦΑΛΩΝ ΖΩΝΩΝ.....	73
5.1 Οι αρχές της συναίνεσης, της αποστρατικοποίησης και της ουδετερότητας...	73
5.2 Ιράκ	76
5.3 Βοσνία - Ερζεγοβίνη	79
5.4 Ρουάντα.....	84
5.5 Σρι Λάνκα	88
5.6 Λιβύη	90
5.7 Νότιο Σουδάν	92

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ	97
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	97
6.1 Η λύση των ασφαλών ζωνών	97
6.2 Προϋποθέσεις νομιμότητας	100
6.3 Προϋποθέσεις επιτυχίας	102
6.4 Στρατιωτική προστασία και κανόνες εμπλοκής	104
6.5 Ασφαλείς ζώνες και προσφυγικό πρόβλημα	105
7. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	109
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Α»	117
ΚΕΦΑΛΑΙΟ VII ΤΟΥ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟΥ ΧΑΡΤΗ ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ.	117
Ενέργειες σε περίπτωση απειλής εναντίον της Ειρήνης, Διαταράξεως της Ειρήνης και Επιθετικών Πράξεων	117
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Β»	123
Στατιστικά ειρηνευτικών αποστολών.	123
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Γ»	125
Αποστολές του Κεφαλαίου VII των Ηνωμένων Εθνών	125

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα τελευταία χρόνια και κυρίως λόγω του εμφυλίου πολέμου στη Συρία, έχει γίνει πολλές φορές λόγος για την καθιέρωση "ασφαλών ζωνών". Υπάρχουν φυσικά πολύ ισχυροί λόγοι για την προστασία πολλών χιλιάδων αμάχων που υποφέρουν από τις εσωτερικές ένοπλες συγκρούσεις στη Συρία. Παρόλα αυτά, τα εμπόδια στη δημιουργία "ασφαλών ζωνών" είναι σημαντικά (Deeks 2017). Εάν λάβουμε υπόψη μας αντίστοιχα ιστορικά παραδείγματα, η δημιουργία ασφαλών ζωνών στη Συρία είναι απίθανο να προσφέρει την αναμενόμενη προστασία και ασφάλεια στους εκατοντάδες χιλιάδες πολίτες της χώρας που κινδυνεύουν. Δυστυχώς, ο πολιτικός διάλογος σχετικά με το θέμα αυτό συχνά στερείται ρεαλιστικής αξιολόγησης για το τι πραγματικά απαιτείται για τη δημιουργία μιας ασφαλούς ζώνης (Keck 2017).

Σε αρκετές περιπτώσεις ένοπλων συγκρούσεων κατά το παρελθόν, έχουν καθοριστεί περιοχές στις οποίες οι άμαχοι θα μπορούσαν να βρουν καταφύγιο και προστασία. Τέτοιοι χώροι έχουν ορισμένες φορές χαρακτηριστεί ως ασφαλείς ζώνες χωρίς ωστόσο, αυτός ο χαρακτηρισμός να αποτελεί έναν καθορισμένο αποκλειστικά τεχνικό όρο. Άλλοι αντίστοιχοι όροι που έχουν χρησιμοποιηθεί κατά καιρούς για να περιγράψουν τέτοιες περιοχές είναι: ασφαλή καταφύγια, ασφαλείς περιοχές, ασφαλείς διάδρομοι, ανθρωπιστικοί διάδρομοι, διάδρομοι ασφαλείας, ζώνες ασφαλείας, διάδρομοι ασφαλείας (Cerone 2005).

Συμφωνίες που έχουν υπογραφεί και αποτελούν κανόνες του Διεθνούς Δικαίου, επιτρέπουν σε κράτη να δημιουργήσουν συγκεκριμένους τύπους ασφαλών ζωνών. Για παράδειγμα, οι συμβάσεις της Γενεύης του 1949 προβλέπουν τη δημιουργία νοσοκομείων και ασφαλών περιοχών ή περιοχών για την προστασία τραυματιών, ασθενών, ηλικιωμένων, παιδιών και εγκύων γυναικών από τις συνέπειες του πολέμου (πρώτη σύμβαση της Γενεύης, άρθρο 23, τέταρτη σύμβαση της Γενεύης Άρθρο 14). Τις τελευταίες δεκαετίες, έχει παρατηρηθεί το φαινόμενο κατά το οποίο, κράτη τα οποία μπορεί ήδη να φιλοξενούν πρόσφυγες, κλείνουν τα σύνορά τους όταν αντιμετωπίζουν μαζικές εισροές προσφύγων. Ιδιαίτερα κατά την περίοδο μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, η διεθνής κοινότητα επέλεξε να μετριάσει τα προβλήματα που

δημιουργούνται από το κλείσιμο των συνόρων, δημιουργώντας ως εναλλακτική επιλογή τις ασφαλείς ζώνες. Ωστόσο, ενώ το κλείσιμο των συνόρων που οδηγεί στις ασφαλείς ζώνες μπορεί να προσφέρει ένα ελάχιστο επίπεδο ασφάλειας και ανακούφισης, αυτές δεν μπορούν να προσφέρουν την πλήρη προστασία που προβλέπεται από το προσφυγικό δίκαιο ή μια μόνιμη λύση στη δίωξη και τον πολιτικό αποκλεισμό (Cerone 2005).

Η Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες (UNHCR) είναι η μοναδική ανθρωπιστική οργάνωση και ο μοναδικός διεθνής οργανισμός, με εντολή την προστασία των προσφύγων (Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών του 1950). Μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, η Ύπατη Αρμοστεία έχει επικεντρωθεί στην επέκταση του ρόλου της πέρα από την προστασία, προβλέποντας την άμεση παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας όπου απαιτείται (Loescher 2001).

Από την πλευρά των Ηνωμένων Εθνών, το Συμβούλιο Ασφαλείας έχει εξετάσει σε αρκετές περιπτώσεις επέμβασης μέσω των στρατιωτικών αποστολών του Κεφαλαίου VII, την επιλογή δημιουργίας ασφαλών ζωνών με σκοπό την προστασία των πολιτών, την πρόσβαση της ανθρωπιστικής βοήθειας και την εξεύρεση πολιτικής λύσης. Ορισμένες από αυτές τις ζώνες λειτούργησαν με επιτυχία και έσωσαν χιλιάδες ανθρώπους που διαφορετικά μπορεί να είχαν χάσει τη ζωή τους. Για παράδειγμα, πιστεύεται ότι η ειρηνευτική αποστολή των Ηνωμένων Εθνών στο Νότιο Σουδάν έσωσε χιλιάδες ζωές στα τέλη του 2013 – αρχές του 2014 (Day 2019).

Τα πρακτικά αποτελέσματα όμως σε άλλες περιπτώσεις δημιουργίας ασφαλών ζωνών δεν ήταν πάντα τόσο ενθαρρυντικά. Από τη Βοσνία έως το Ιράκ και τη Ρουάντα, περιοχές που ορίστηκαν για τη σωτηρία των αμάχων, απέτυχαν τελικά να παρέχουν την προστασία για την οποία σχεδιάστηκαν. Το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι μάλλον αυτό της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης, όπου τα Ηνωμένα Έθνη δημιούργησαν έξι ασφαλείς ζώνες το 1993, εν μέσω της αιματηρής διάλυσης της Γιουγκοσλαβίας. Οι περιοχές αυτές κατέληξαν να μοιάζουν περισσότερο με φυλακές για πρόσφυγες, οι οποίες έγιναν ευάλωτες σε επιθέσεις λόγω της έλλειψης στρατιωτικής προστασίας. Τελικά, και οι έξι ζώνες δέχθηκαν επιθέσεις, με

χαρακτηριστικότερη και πιο αιματηρή την περίπτωση της Σρεμπρένιτσα (Crosby 2017).

Το Συριακό Παρατηρητήριο της Βρετανίας για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, το οποίο διαθέτει ένα τεράστιο δίκτυο πηγών σε όλη τη Συρία, ανέφερε το Μάρτιο του 2019 ότι έχει καταγράψει τους θανάτους περισσότερων των 370.000 ανθρώπων από το Μάρτιο του 2011, ενώ η Ύπατη Αρμοσθεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες (UNHCR) αναφέρει ότι 6,2 εκατομμύρια άνθρωποι έχουν εκτοπιστεί στην ίδια τη Συρία και 5,6 εκατομμύρια έχουν καταφύγει ως πρόσφυγες σε άλλες χώρες, κυρίως της Μέσης Ανατολής και της Ευρώπης (The Syrian Observatory for Human Rights 2019). Αυτό το κύμα προσφύγων έχει προκαλέσει αντιδράσεις σε πολλές χώρες και ορισμένοι αναλυτές φοβούνται ότι οι συζητήσεις για τη δημιουργία ασφαλών ζωνών στοχεύει περισσότερο στη διακοπή της ροής των προσφύγων παρά στην παροχή προστασίας σε αυτούς. Ο Louis Charbonneau, διευθυντής των Ηνωμένων Εθνών στο Human Rights Watch, είχε αναφέρει το 2017 ότι είναι φυσικό να υπάρχουν υποψίες ότι το πραγματικό κίνητρο για τη δημιουργία ασφαλών ζωνών στη Συρία δεν είναι να προστατεύσουμε τους ανθρώπους αλλά να τους αποτρέψουμε από τη μετάβαση σε άλλες χώρες (Crosby 2017).

Τις τελευταίες δεκαετίες, οι υπεύθυνοι για τη χάραξη πολιτικής σε όλο τον κόσμο εξετάζουν τις ασφαλείς ζώνες ως έναν τρόπο προστασίας των αμάχων, παροχής ελεύθερης πρόσβασης στην ανθρωπιστική βοήθεια και εξεύρεσης πολιτικής λύσης που θα οδηγούσε στον τερματισμό μιας σύγκρουσης (Crosby 2017). Οι ειδικοί φαίνεται να συμφωνούν ότι οι ασφαλείς ζώνες δεν μπορούν να λειτουργήσουν, είτε επειδή πρακτικά παγιδεύουν τους πρόσφυγες οι οποίοι όμως έχουν το δικαίωμα να μετακινηθούν για να σωθούν είτε επειδή δεν μπορούν να αποτρέψουν περαιτέρω βία μέσα σε μια ήδη ενεργή εμπόλεμη ζώνη. Η ιδέα αυτών των ζωνών είναι αμφισβητήσιμη. Σύμφωνα με το ανθρωπιστικό δίκαιο, οι άμαχοι πολίτες πρέπει να προστατεύονται. Η θεώρηση ότι κάποιος είναι ασφαλής στη μια πλευρά της γραμμής, αλλά δεν είναι ασφαλής από την άλλη πλευρά της γραμμής, είναι εξαιρετικά προβληματική από την άποψη του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου. Σε όλη αυτή τη θεώρηση υπάρχει ένα είδος παραλογισμού (Frellick 1993). Η μόνη λογική λύση για να

βοηθηθούν αποτελεσματικά και να σωθούν οι παγιδευμένοι σε εμπόλεμες ζώνες, είναι η πραγματική επίτευξη της ειρήνης (Wolfe 2017).

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να εξετάσει το θεωρητικό και νομικό πλαίσιο δημιουργίας ασφαλών ζωνών και την εξέλιξή τους διαχρονικά στις ειρηνευτικές αποστολές που πραγματοποιήθηκαν από τα Ηνωμένα Έθνη με βάση τις εντολές του Κεφαλαίου VII του Καταστατικού Χάρτη.

Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η έννοια και ο ρόλος του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών και του Συμβουλίου Ασφαλείας ως το κατεξοχήν αρμόδιο όργανό του επιφορτισμένο με την αποστολή της διατήρησης της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Ακολουθεί, στο δεύτερο κεφάλαιο, μια προσέγγιση της εξέλιξης των στρατιωτικών επιχειρήσεων των Ηνωμένων Εθνών μέσω της κατηγοριοποίησής τους σε γενεές κατά την εξέλιξη της ιστορίας και των παραγόντων που οδήγησαν στη διαμόρφωση των νέων χαρακτηριστικών κάθε γενεάς. Επίσης, παρουσιάζονται οι τύποι των επιχειρήσεων και τα χαρακτηριστικά τους σύμφωνα με τις εντολές του Συμβουλίου Ασφαλείας.

Στο τρίτο κεφάλαιο προσεγγίζουμε τις ασφαλείς ζώνες από θεωρητική άποψη, αρχικά προσπαθώντας να δώσουμε έναν ορισμό και στη συνέχεια εξετάζοντας τις προβλέψεις των διαφόρων υποκατηγοριών του Διεθνούς Δικαίου για αυτές και γενικότερα τις αρχές σύμφωνα με τις οποίες σχεδιάζονται οι ειρηνευτικές αποστολές των Ηνωμένων Εθνών και τηρούνται κατά την εκτέλεσή τους, δίνοντας ιδιαίτερη βαρύτητα στην αρχή της αναλογικότητας και καταλληλότητας των μέσων. Στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται ανάλυση των χαρακτηριστικών που πρέπει να πληρούν οι ασφαλείς ζώνες σχετικά με την παροχή προστασίας και ασφάλειας, τις διαδικασίες δημιουργίας και πρόσβασης σε αυτές και τα δικαιώματα εντός των ζωνών.

Το πέμπτο κεφάλαιο περιλαμβάνει μια παρουσίαση της εξέλιξης των ασφαλών ζωνών που δημιουργήθηκαν στο πλαίσιο των αποστολών του Κεφαλαίου VII μετά τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου. Αναλύονται κυρίως ως προς τα χαρακτηριστικά της συναίνεσης, της αποστρατικοποίησης και του βαθμού ασφάλειας που παρείχαν, οι ασφαλείς ζώνες ή αντίστοιχες δομές με διαφορετικές ονομασίες που δημιουργήθηκαν

στο Βόρειο Ιράκ, στη Βοσνία - Ερζεγοβίνη, στη Ρουάντα, στη Λιβύη, στο Νότιο Σουδάν αλλά και στη Σρι Λάνκα, παρόλο που τα κέντρα που δημιουργήθηκαν στην τελευταία χώρα δεν δημιουργήθηκαν ως μέρος κάποιας αποστολής του Κεφαλαίου VII.

Η εργασία ολοκληρώνεται με την παρουσίαση των συμπερασμάτων στο έκτο κεφάλαιο, σχετικά με την αναγκαιότητα δημιουργίας των ασφαλών ζωνών, τις προϋποθέσεις για τη νομιμότητα και την επιτυχή λειτουργία τους, το ζήτημα της στρατιωτικής προστασίας των ίδιων των ζωνών και τη δυνατότητα να αποτελέσουν λύση στο προσφυγικό πρόβλημα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ ΤΟΥ ΧΑΡΤΗ ΤΩΝ ΗΕ

1.1 Γενικά

Ο Καταστατικός Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών υπογράφηκε στις 26 Ιουνίου 1945, στον Άγιο Φραγκίσκο, στο τέλος της Συνδιάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για τη Διεθνή Οργάνωση, τέθηκε σε ισχύ στις 24 Οκτωβρίου 1945 και αποτελείται από 19 Κεφάλαια και 111 Άρθρα. Έκτοτε, έχουν γίνει τροποποιήσεις στα Άρθρα 23, 27, 61 και 109 του Χάρτη, οι οποίες υιοθετήθηκαν από τη Γενική Συνέλευση και έχουν τεθεί σε ισχύ. Η τροποποίηση του Άρθρου 23 αυξάνει τον αριθμό των μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας (ΣΑ) από έντεκα που προβλέπονταν αρχικά σε δεκαπέντε. Η τροποποίηση του Άρθρου 27 ορίζει ότι οι αποφάσεις του ΣΑ για θέματα διαδικασίας θα παίρνονται με θετική ψήφο εννέα μελών (προηγουμένως επτά) ενώ για όλα τα άλλα θέματα, επίσης με θετική ψήφο εννέα μελών (προηγουμένως επτά) με την προϋπόθεση όμως ότι σε αυτά θα περιλαμβάνονται τα πέντε μόνιμα. Η τροποποίηση του Άρθρου 109, που αφορά την πρώτη παράγραφο του εν λόγω Άρθρου, ορίζει ότι η Γενική Διάσκεψη των κρατών-μελών για την αναθεώρηση του Χάρτη μπορεί να γίνει σε χρόνο και τόπο που θα οριστούν με ψήφο των δύο τρίτων των μελών της Γενικής Συνέλευσης και με την ψήφο εννέα (προηγουμένως επτά) οποιωνδήποτε μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας.

Το Καταστατικό του Διεθνούς Δικαστηρίου αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα του Καταστατικού Χάρτη. Το Διεθνές Δικαστήριο ιδρύθηκε σύμφωνα με το Χάρτη ως το κύριο δικαστικό όργανο των Ηνωμένων Εθνών. Το Καταστατικό του αποτελείται από 5 Κεφάλαια και 70 Άρθρα και περιγράφει την οργάνωση του δικαστηρίου, καθορίζει τις αρμοδιότητές του και τις διαδικασίες που ακολουθούνται (<https://www.unric.org> 2019).

Οι σκοποί ίδρυσης του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών αναφέρονται στον πρόλογο του Καταστατικού Χάρτη και είναι οι παρακάτω:

- Η διάσωση των ερχόμενων γενεών από τη μάστιγα του πολέμου.
- Η διακήρυξη της πίστης στα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα, στην αξιοπρέπεια και στην αξία του ανθρώπου, στα ίσα δικαιώματα ανδρών και γυναικών και μεγάλων και μικρών εθνών.
- Η δημιουργία προϋποθέσεων κάτω από τις οποίες μπορεί να υπάρξει δικαιοσύνη και σεβασμός προς τις υποχρεώσεις που προκύπτουν από τις συνθήκες και από άλλες πηγές διεθνούς δικαίου.
- Η συμβολή στην κοινωνική πρόοδο και στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου μέσα σε μεγαλύτερη ελευθερία.

Οι σκοποί των Ηνωμένων Εθνών, όπως εκφράζονται στο πρώτο κεφάλαιο του Καταστατικού Χάρτη του Οργανισμού, είναι:

- Η διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Για το σκοπό αυτό ο οργανισμός μπορεί να λάβει αποτελεσματικά μέτρα για τη πρόληψη και την εξάλειψη των απειλών για την ειρήνη. Επίσης, βασικός σκοπός του οργανισμού είναι να επιφέρει με ειρηνικά μέσα και σύμφωνα με τις αρχές της δικαιοσύνης και του διεθνούς δικαίου, τη ρύθμιση και το διακανονισμό των διεθνών διαφορών ή καταστάσεων που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε παραβίαση της ειρήνης.
- Η ανάπτυξη φιλικών σχέσεων ανάμεσα στα έθνη, στα πλαίσια του σεβασμού της αρχή των ίσων δικαιωμάτων και της αυτοδιάθεσης των λαών και η λήψη κατάλληλων μέτρων για την ενίσχυση της παγκόσμιας ειρήνης.
- Η επίτευξη της διεθνούς συνεργασίας για την επίλυση διεθνών προβλημάτων οικονομικής, κοινωνικής, πολιτιστικής και ανθρωπιστικής φύσεως, καθώς και η προώθηση και ενθάρρυνση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών για όλους, χωρίς διάκριση φυλής, φύλου, γλώσσας ή θρησκείας.

- Ο ΟΗΕ να αποτελεί το κέντρο για την εναρμόνιση των δράσεων των εθνών για την επίτευξη των ανωτέρω κοινών σκοπών. (<https://www.un.org> 2019)

Στο Κεφάλαιο VI του Καταστατικού Χάρτη περιλαμβάνονται οι διαδικασίες για την «Ειρηνική διευθέτηση των διαφορών» και στο Κεφάλαιο VII (Παράρτημα Α), οι διατάξεις σχετικά με τις «Ενέργειες σε περίπτωση απειλής εναντίον της Ειρήνης, Διαταράξεως της Ειρήνης και Επιθετικών Πράξεων». Τα τελευταία χρόνια, σε καταστάσεις κατά τις οποίες τα κράτη δεν είναι σε θέση να επιβάλουν την ασφάλεια και τη δημόσια τάξη, κατά κύριο λόγο μετά από περιόδους συγκρούσεων, το Συμβούλιο Ασφαλείας συνηθίζει να επικαλείται το Κεφάλαιο VII, με σκοπό την ανάπτυξη ειρηνευτικών δυνάμεων. Σε αυτές τις περιπτώσεις, η επίκληση του συγκεκριμένου Κεφαλαίου προσφέρει τη νομική βάση για τη δράση του Οργανισμού.

Πρέπει να τονιστεί ότι ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών δεν έχει δεσμευτική νομοθετική αρμοδιότητα έναντι των μελών του και παρόλο που δεν συστάθηκε ως στρατιωτικός οργανισμός, θέτει ως πρώτη προτεραιότητα την εμπέδωση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Επιπλέον, αναγνωρίζεται άμεσα από το διεθνές δίκαιο ως υποκείμενό του, οπότε μπορεί να αναπτύσσει διεθνή δραστηριότητα, να συνάπτει διεθνείς συνθήκες και να υπέχει διεθνή ευθύνη.

Το στρατιωτικό προσωπικό των Ηνωμένων Εθνών, γνωστό ως «κυανόκρανοι», αποτελείται σήμερα από πάνω από 90.000 στρατιωτικούς τους οποίους συνεισφέρουν εθνικοί στρατοί από όλο τον κόσμο για τη στελέχωση των εν εξελίξει επιχειρήσεων. Το στρατιωτικό προσωπικό συνεργάζεται με το αντίστοιχο προσωπικό που είναι υπεύθυνο για τη δημόσια τάξη και αστυνόμευση (UN Police), το πολιτικό προσωπικό του ΟΗΕ και τις τοπικές κοινότητες, για την προώθηση διαδικασιών σταθερότητας, ασφάλειας και ειρήνης με σκοπό την προστασία των πολιτών και των περιουσιών τους. Οι στρατιωτικές αποστολές των Ηνωμένων Εθνών περιλαμβάνουν:

- Προστασία των πολιτών και του προσωπικού του Οργανισμού.

- Παρακολούθηση αμφισβητούμενων συνόρων.
- Παρακολούθηση ειρηνευτικών διαδικασιών σε περιοχές μετά από συγκρούσεις.
- Παροχή ασφάλειας σε ζώνες συγκρούσεων.
- Παροχή ασφάλειας κατά τη διάρκεια εκλογών.
- Παροχή εκπαίδευσης και υποστήριξης του στρατιωτικού προσωπικού των χωρών.
- Βοήθεια στην εφαρμογή ειρηνευτικών συμφωνιών που έχουν ήδη υπογραφεί. (UN Peacekeeping 2019)

Τα κύρια όργανα του Οργανισμού είναι η Γενική Συνέλευση, το Συμβούλιο Ασφαλείας, το Κοινωνικό και Οικονομικό Συμβούλιο, το Συμβούλιο Κηδεμονίας, το Διεθνές Δικαστήριο και η Γραμματεία. Εκτός από τα κύρια όργανα, ο Οργανισμός έχει δημιουργήσει επιπλέον ειδικευμένες οργανώσεις προγραμμάτων και ταμείων. Τα κύρια όργανα και οι οργανώσεις αποτελούν το «Σύστημα των Ηνωμένων Εθνών».

Η Γενική Συνέλευση αντιστοιχεί σε ένα παγκόσμιο κοινοβούλιο, όπου όλα τα κράτη-μέλη μπορούν να εκφράζουν την άποψή τους και το καθένα έχει μια ψήφο σε όλες τις διαδικασίες. Οι αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης δεν είναι δεσμευτικές, αλλά εκφράζουν τις απόψεις των κυβερνήσεων των κρατών. Η έδρα του Οργανισμού βρίσκεται στην Νέα Υόρκη των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής και οι επίσημες γλώσσες που χρησιμοποιούνται είναι η αγγλική, η γαλλική, η ισπανική, η αραβική, η κινεζική και η ρωσική. Η ευρωπαϊκή έδρα του Οργανισμού βρίσκεται στο Παλάτι των Εθνών στη Γενεύη της Ελβετίας, ενώ διατηρεί γραφεία στη Βιέννη της Αυστρίας, στο Αμάν της Ιορδανίας, στην Αντίς Αμπέμπα της Αιθιοπίας, στην Μπανγκόκ της Ταϊλάνδης και στο Σαντιάγο της Χιλής. Ο Γενικός Γραμματέας του Οργανισμού, ο οποίος προΐσταται της γραμματείας, θεωρείται ο ανώτατος αξιωματούχος με διεθνές κύρος και αναγνώριση. Από τα υπόλοιπα όργανα και οργανώσεις, το αρμόδιο για τις στρατιωτικές αποστολές είναι το Συμβούλιο Ασφαλείας (UNRIC 2019).

1.2 Το Συμβούλιο Ασφαλείας

Το όργανο του ΟΗΕ που είναι επιφορτισμένο με την αποστολή της διατήρησης της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας είναι το Συμβούλιο Ασφαλείας. Το Άρθρο 24 του Καταστατικού Χάρτη ορίζει ως κυριότερη αποστολή του Συμβουλίου Ασφαλείας τη διασφάλιση και την αποκατάσταση της διεθνούς ειρήνης. Το Συμβούλιο Ασφαλείας αποτελείται από 15 μέλη, από τα οποία, τα πέντε είναι μόνιμα και τα δέκα μη μόνιμα. Τα μόνιμα μέλη του Συμβουλίου είναι οι ΗΠΑ, η Ρωσία, η Κίνα, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Γαλλία. Τα μη μόνιμα μέλη εκλέγονται ανά πέντε από τη Γενική Συνέλευση του Οργανισμού μεταξύ των κρατών-μελών και η θητεία τους είναι διετής.

Οι αρμοδιότητες του Συμβουλίου Ασφαλείας αντλούνται από τον Καταστατικό Χάρτη και κατά συνέπεια, ως καθ' αυτό εκτελεστικό όργανο, δεν απαιτείται να λογοδοτεί στη Γενική Συνέλευση. Το Συμβούλιο Ασφαλείας αποφασίζει για τα σχετικά με τις αρμοδιότητές του ζητήματα εκδίδοντας ψηφίσματα, τα οποία αποτελούν τις αποφάσεις του και είναι γνωστά ως «εντολές». Όλα τα κράτη-μέλη του Οργανισμού δεσμεύονται από τον Καταστατικό Χάρτη και από τις αποφάσεις του Διεθνούς Δικαστηρίου και είναι υποχρεωμένα να συμμορφώνονται με τις «εντολές». Συνοπτικά, οι αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας είναι δεσμευτικές και εκτελεστές από όλα τα μέλη του ΟΗΕ (Τσιτσελίκης 2001).

Όπως ήδη αναφέρθηκε, οι αποφάσεις για θέματα διαδικασίας λαμβάνονται με θετική ψήφο εννέα μελών, ενώ για όλα τα άλλα θέματα ουσίας, με θετική ψήφο εννέα μελών στα οποία θα περιλαμβάνονται και τα πέντε μόνιμα. Αυτός ο κανόνας ονομάστηκε «Ομοφωνία των Μεγάλων Δυνάμεων». Οι Μεγάλες Δυνάμεις διαθέτουν επιπλέον το δικαίωμα αρνησιkurίας (veto) κι επομένως έχουν τη δυνατότητα να εμποδίσουν τη λήψη αποφάσεων αντίθετων με τις θέσεις ή τα συμφέροντά τους. Τέλος, αν ένα από τα μόνιμα μέλη δεν υποστηρίζει μια απόφαση, έχει το δικαίωμα αποχής από την ψηφοφορία, χωρίς αυτή η αποχή να χαρακτηρίζεται ως βέτο. Δικαίωμα ψήφου παρέχεται επίσης σε κάποιο κράτος μη μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας (μέλος του ΟΗΕ), όταν η σχετική απόφαση αφορά παραχώρηση τμημάτων των ενόπλων δυνάμεών του για τη συγκρότηση στρατιωτικής αποστολής. Μέλη του Οργανισμού που δεν είναι μέλη του Συμβουλίου μπορούν να

συμμετάσχουν, χωρίς δικαίωμα ψήφου, στις συνεδριάσεις του Συμβουλίου όταν εξετάζονται θέματα εθνικού ενδιαφέροντος. Τα κράτη μεταξύ των οποίων υπάρχουν διαφορές τις οποίες εξετάζει το Συμβούλιο, καλούνται να συμμετάσχουν στις σχετικές συνεδριάσεις του Συμβουλίου, ανεξάρτητα από το αν είναι μέλη του Οργανισμού (Μόνιμη Αντιπροσωπεία της Ελλάδας στα Ηνωμένα Έθνη 2019).

Σύμφωνα με τα Κεφάλαια II και V του Καταστατικού Χάρτη, το Συμβούλιο Ασφαλείας ερευνά κάθε αντιπαράθεση ή ιδιαίτερη κατάσταση που μπορεί να οδηγήσει σε ένοπλη σύγκρουση μεταξύ κρατών μελών του ΟΗΕ. Αντίστοιχα, αν υπάρξει καταγγελία για την απειλή της ειρήνης, ενεργοποιούνται τα Άρθρα 41 και 42. Συνήθως, οι πρώτες ενέργειες του Συμβουλίου περιλαμβάνουν συστάσεις κατάπαυσης του πυρός μεταξύ των εμπόλεμων, ως προσωρινό μέτρο με σκοπό την εξεύρεση επίλυσης των διαφορών με ειρηνικά μέσα. Το Συμβούλιο Ασφαλείας, αν κρίνει απαραίτητο, ορίζει ειδικούς αντιπροσώπους ή ζητά ακόμα και από τον Γενικό Γραμματέα τη μεσολάβησή του για να λυθούν οι διαφορές πριν η κατάσταση να οδηγηθεί σε βίαιες συγκρούσεις.

Αν οι παραπάνω ενέργειες δεν καρποφορήσουν, το Συμβούλιο Ασφαλείας συνεδριάζει ώστε, εάν απαιτείται, να ληφθούν μέτρα για την αποτροπή. Στην κατηγορία αυτών των μέτρων υπάγονται η πλήρης ή μερική διακοπή των οικονομικών σχέσεων, των σιδηροδρομικών, θαλάσσιων και εναέριων συγκοινωνιών, των ταχυδρομικών, τηλεγραφικών, ραδιοφωνικών και άλλων μέσων επικοινωνίας, καθώς και η διακοπή των διπλωματικών σχέσεων. Αν το Συμβούλιο κρίνει ότι αυτά τα μέτρα είναι ανεπαρκή, μπορεί να χρησιμοποιήσει στρατιωτικά μέσα εξαναγκασμού για τη διατήρηση ή την αποκατάσταση της διεθνούς ειρήνης. Αυτού του είδους τα μέτρα μπορεί να περιλαμβάνουν στρατιωτικές επιδείξεις, αποκλεισμό και άλλες επιχειρήσεις αεροπορικών, θαλάσσιων ή χερσαίων δυνάμεων των μελών του ΟΗΕ. Σκοπός αυτών των δυνάμεων είναι η αποκλιμάκωση της κρίσης και αν έχουν εκδηλωθεί ένοπλες συγκρούσεις, η αποκατάσταση και διατήρηση της ειρήνης. Οι στρατιωτικές δυνάμεις τίθενται στη διάθεση του Συμβουλίου και κατ' επέκταση των Ηνωμένων Εθνών, από τα κράτη-μέλη του Οργανισμού. Μετά το ψήφισμα του Συμβουλίου για τη στρατιωτική

αποστολή, η διοίκηση της αποστολής συντονίζεται από το Τμήμα Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων.

Σύμφωνα με το Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, οι αρμοδιότητες του Συμβουλίου Ασφαλείας συνοψίζονται στα εξής:

- Διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας σύμφωνα με τις αρχές και τους στόχους των Ηνωμένων Εθνών.
- Διερεύνηση κάθε διαφοράς ή κατάστασης που μπορεί να οδηγήσει σε διεθνείς τριβές.
- Εκπόνηση προτάσεων μεθόδων διακανονισμού διαφορών ή όρων διευθέτησής τους.
- Εκπόνηση σχεδίων για την εγκαθίδρυση συστήματος ελέγχου εξοπλισμών.
- Αξιολόγηση της ύπαρξης απειλής της ειρήνης ή πράξης επίθεσης και σύσταση για τη δράση που πρέπει να αναληφθεί.
- Κλήση των μελών να εφαρμόσουν οικονομικές κυρώσεις και άλλα μέτρα που δεν περιλαμβάνουν τη χρήση βίας για την αποτροπή ή τη διακοπή επιθετικής δράσης.
- Ανάλυση στρατιωτικής δράσης ενάντια σε κράτος που χρησιμοποιεί βία παράνομα.
- Εκπόνηση προτάσεων εισδοχής νέων μελών.
- Εκπόνηση προτάσεων προς τη Γενική Συνέλευση για το διορισμό του Γενικού Γραμματέα και εκλογή από κοινού με τη Γενική Συνέλευση των Δικαστών του Διεθνούς Δικαστηρίου. (Μόνιμη Αντιπροσωπεία της Ελλάδας στα Ηνωμένα Έθνη 2019)

Ως όργανο του ΟΗΕ, το Συμβούλιο Ασφαλείας είναι πολιτικό όργανο και είναι

αναμενόμενο σε κάποιες περιπτώσεις, τα μέλη του να φροντίζουν για την προώθηση ιδίων συμφερόντων. Έχουν υπάρξει μάλιστα περιπτώσεις κατά τις οποίες, επεμβάσεις κρατών-μελών του Συμβουλίου ή στενών συμμάχων τους, όχι μόνο δεν καταδικάστηκαν (μετά από άσκηση βέτο μόνιμου μέλους του Συμβουλίου Ασφαλείας) αλλά δικαιολογήθηκαν ως ανθρωπιστικές ενέργειες (Τσιτσελίκης 2001). Γεννούνται έτσι εύλογα ερωτήματα και δημιουργούνται αμφιβολίες για την αξιοπιστία του Συμβουλίου, καθώς φαίνεται ότι το ίδιο δεν εφαρμόζει τους κανόνες του Διεθνούς Δικαίου, ειδικά όταν αυτοί επηρεάζουν αρνητικά τα συμφέροντα των κρατών-μελών του.

1.3 Η έννοια της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας

Η ανάγκη συγκρότησης των Ηνωμένων Εθνών προέκυψε λόγω των αποτελεσμάτων του πιο φονικού πολέμου που γνώρισε ποτέ η ανθρωπότητα. Ο πρωταρχικός στόχος των ιδρυτών του Οργανισμού ήταν να αποτρέψουν την επανάληψη των ωμοτήτων του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Ο αριθμός των μελών του ΟΗΕ έχει αυξηθεί από τα αρχικά 50 ιδρυτικά μέλη σε 191 σήμερα. Οι αξίες που πρεσβεύει αποτελούν μέρος της καθημερινής ζωής. Δυστυχώς, πολύ συχνά, η έλλειψη κοινής βούλησης από τα μέλη του Οργανισμού είναι αυτή που τον εμποδίζει να αναλάβει δράσεις. Μια από τις πλέον βασικές ευθύνες του Οργανισμού είναι η διατήρηση της Ειρήνης και της Ασφάλειας. Το Καταστατικό θέτει το πλαίσιο ώστε ο Οργανισμός να μπορεί να ανταποκριθεί στις διάφορες προκλήσεις οι οποίες συνεχώς μεταβάλλονται και στις νέες απειλές που αναδύονται απαιτώντας άμεση απάντηση. Η Γενική Συνέλευση και το Συμβούλιο Ασφαλείας προσπαθούν να δημιουργήσουν συνθήκες σταθερότητας, χρησιμοποιώντας κάποιες φορές τα συγκριτικά πλεονεκτήματα ορισμένων περιφερειακών οργανισμών. Η Ειρήνη και η Ασφάλεια συνεχίζει όμως να αποτελεί τη βασική μέριμνα των Ηνωμένων Εθνών, όπως άλλωστε αναφέρεται στην πρώτη παράγραφο του πρώτου Άρθρου του Καταστατικού Χάρτη (Μόνιμη Αντιπροσωπεία της Ελλάδας στα Ηνωμένα Έθνη 2019).

Το κεφάλαιο VI του Χάρτη, που αφορά την ειρηνική διευθέτηση των διαφορών, προβλέπει ότι το Συμβούλιο Ασφαλείας μπορεί να καλεί τα διαφωνούντα μέρη σε μια

προσπάθεια για την εξεύρεση ειρηνικής επίλυσης των διαφορών τους. Για αυτόν το σκοπό μπορούν να χρησιμοποιηθούν διάφορα μέσα και υπηρεσίες, όπως διαπραγμάτευση, διαμεσολάβηση, έρευνα, συμβιβασμός, διαιτησία, δικαστικός διακανονισμός, προσφυγή σε περιφερειακά όργανα με στόχο την επίτευξη συμφωνίας μεταξύ των αντίπαλων πλευρών. Όλα τα παραπάνω συμπεριλαμβάνονται στα ευρύτερα μέτρα της προληπτικής διπλωματίας.

Αν οι προσπάθειες μέσω των ενεργειών του Κεφαλαίου VI δεν ευδοκιμήσουν, σύμφωνα με το Άρθρο 39, που είναι το πρώτο Άρθρο του Κεφαλαίου VII του Καταστατικού Χάρτη, «το Συμβούλιο Ασφαλείας θα αποφαινεται αν υπάρχει απειλή για την ειρήνη, διατάραξη της ειρήνης ή επιθετική ενέργεια και θα κάνει συστάσεις ή θα αποφασίζει ποια μέτρα θα λαμβάνονται σύμφωνα με τα Άρθρα 41 και 42, για να διατηρηθεί ή να αποκατασταθεί η διεθνής ειρήνη και ασφάλεια». Το Άρθρο 41 δίνει τη δυνατότητα στο Συμβούλιο Ασφαλείας να λαμβάνει μέτρα χωρίς τη χρήση βίας, όπως διακοπή διπλωματικών σχέσεων και εφαρμογή οικονομικών κυρώσεων. Αν τελικά το Συμβούλιο κρίνει ότι αυτά δεν είναι αποτελεσματικά, σύμφωνα με το Άρθρο 42, μπορούν να λαμβάνονται μέτρα με τη μορφή στρατιωτικών αποστολών και χρήση ένοπλων δυνάμεων.

Είναι σημαντικό να τονίσουμε ότι, σε κανένα από τα παραπάνω Κεφάλαια δεν ορίζεται με σαφήνεια η έννοια της «απειλής για την ειρήνη» και το αρμόδιο όργανο να κρίνει και να αποφασίσει για την κάθε περίπτωση είναι το Συμβούλιο Ασφαλείας (Τσιτσελίκης 2001). Επίσης, δεν υπάρχει καθορισμένη διαδικασία ή κριτήρια για την εκτίμηση και χαρακτηρισμό των καταστάσεων που εξετάζονται και θεωρείται ότι ο Οργανισμός εμπιστεύεται τη σωστή και ελεύθερη κρίση του Συμβουλίου. Προηγούμενες διαδικασίες και αποφάσεις δεν δεσμεύουν το Συμβούλιο για άλλες αντίστοιχες περιπτώσεις που μπορεί να προκύψουν και κάθε κατάσταση εξετάζεται ως μοναδική ώστε να αποφασιστεί αν αποτελεί «απειλή για την ειρήνη και την ασφάλεια».

Μέχρι το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, απειλές για την ειρήνη και την ασφάλεια θεωρούνταν αποκλειστικά περιπτώσεις διακρατικών εμπόλεμων συρράξεων, ενώ μετά το 1990, το Συμβούλιο Ασφαλείας φαίνεται να ερμηνεύει ευρύτερα την έννοια

των απειλών κατά της ειρήνης, περιλαμβάνοντας σε αυτές περιπτώσεις εμφύλιων συγκρούσεων, ανθρωπιστικών κρίσεων, διατάραξης της δημοκρατίας κλπ. Για παράδειγμα, χαρακτήρισε ως απειλές κατά της ειρήνης περιπτώσεις όπως η παραβίαση του κανόνα της πλειοψηφίας στο πλαίσιο της από-αποικιοποίησης (μονομερής κήρυξη της ανεξαρτησίας της Νότιας Ροδεσίας από την λευκή μειονότητα), την πολιτική του απαρτχάιντ στη Νότια Αφρική, εσωτερικές αναταραχές (επανάσταση στην Αλβανία το 1997 λόγω της κρίσης των «πυραμίδων»), τις τρομοκρατικές ενέργειες σε διεθνές επίπεδο, την αποπομπή δημοκρατικά εκλεγμένου Προέδρου στην Αϊτή, κρίσεις ανθρωπιστικής φύσης, την εισβολή του Ιράκ στο Κουβέιτ, τις συγκρούσεις στην πρώην Γιουγκοσλαβία και στη Βοσνία – Ερζεγοβίνη κλπ.

Ως αποτέλεσμα, τα τελευταία χρόνια παρατηρήθηκε σημαντική αύξηση των επεμβάσεων των Ηνωμένων Εθνών, η οποία φυσικά οδήγησε σε αύξηση των απαιτήσεων του Οργανισμού από τα κράτη-μέλη. Άλλοι παράγοντες που συνέβαλαν σε αυτήν την αύξηση τις τελευταίες δεκαετίες, θεωρούνται ότι είναι η παγκοσμιοποίηση και οι πιέσεις των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης (ΜΜΕ) και γενικότερα της κοινής γνώμης, που απαίτησαν από τον ΟΗΕ την επέμβασή του σε περιπτώσεις ανθρωπιστικών κρίσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΟΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΕΣ ΑΠΟΣΤΟΛΕΣ ΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ VII ΤΟΥ ΧΑΡΤΗ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ

2.1 Ιστορική αναδρομή

Η Διάσκεψη του Dumbarton Oaks αποτέλεσε το πρώτο σημαντικό βήμα για τον καθορισμό των αρχών, του σκοπού και της δομής του νέου οργάνου που θα αντικαθιστούσε την Κοινωνία των Εθνών. Εκπρόσωποι της Κίνας, της Μεγάλης Βρετανίας, της ΕΣΣΔ και των Ηνωμένων Πολιτειών συναντήθηκαν στη διάσκεψη, στην ιδιωτική έπαυλη Dumbarton Oaks στην Ουάσινγκτον, οι συζητήσεις ολοκληρώθηκαν στις 7 Οκτωβρίου 1944 και από τις τέσσερις μεγάλες δυνάμεις της εποχής υποβλήθηκε μια πρόταση για τη δομή της παγκόσμιας οργάνωσης σε όλες τις τότε κυβερνήσεις και στους λαούς όλων των χωρών, για μελέτη και συζήτηση. Ένα σημαντικό χαρακτηριστικό του σχεδίου Dumbarton Oaks ήταν ότι τα κράτη-μέλη θα έπρεπε να θέσουν ένοπλες δυνάμεις στη διάθεση του Συμβουλίου Ασφαλείας, συμβάλλοντας στο στόχο του να αποτρέψει τον πόλεμο. Η απουσία μιας τέτοιας δύναμης, είχε χαρακτηριστεί ως μια «θανατηφόρα αδυναμία» στον παλαιότερο μηχανισμό της Κοινωνίας των Εθνών στην προσπάθεια για τη διατήρηση της ειρήνης. (United Nations 2019)

Το άμεσο ερώτημα που προέκυψε ήταν αν αυτές οι δυνάμεις θα συγκροτούνταν μόνιμα ή θα οργανωνόταν κατά περίπτωση από τις συνεισφορές στρατευμάτων των κρατών-μελών. Η αντιπαλότητα των δύο Μεγάλων Δυνάμεων κατά την ψυχροπολεμική περίοδο που ακολούθησε, δεν επέτρεψε την εφαρμογή των συμφωνηθέντων δράσεων για τη διατήρηση της ειρήνης, καθώς σε όσες περιπτώσεις απαιτήθηκε, κάποια από τις δύο πλευρές έθετε βέτο στην υλοποίηση ενεργειών, καθώς οι εκάστοτε περιοχές στις οποίες θα διεξάγονταν επιχειρήσεις ήταν στη σφαίρα επιρροής κάποιας εκ των δύο πλευρών. Τελικά, το δικαίωμα άσκησης βέτο, που αποτέλεσε το μεγαλύτερο όπλο του οργανισμού για την επιβολή της ειρήνης, ασκήθηκε πολλές φορές καταχρηστικά σε μια περίοδο που ο κόσμος είχε διαιρεθεί σε

δυτικό και ανατολικό στρατόπεδο, με αποτέλεσμα να παρεμποδίζεται ο Οργανισμός στην αποτελεσματική άσκηση των καθηκόντων του.

Ο ΟΗΕ ξεκίνησε να διεξάγει στρατιωτικές επιχειρήσεις με τη μορφή ειρηνευτικών αποστολών το 1948, όταν το Συμβούλιο Ασφαλείας εξουσιοδότησε την αποστολή στρατιωτικών παρατηρητών στη Μέση Ανατολή για να παρακολουθήσει τη συμφωνία εκκευρίας μεταξύ του Ισραήλ και των γειτονικών του αραβικών κρατών. Οι στρατιωτικές αποστολές των Ηνωμένων Εθνών για τη διατήρηση της ειρήνης ακολούθησαν αρχικά ένα στρατιωτικό μοντέλο παρατήρησης των εχθροπραξιών και του διαχωρισμού των δυνάμεων εμπόλεμων κρατών μετά την παύση των εχθροπραξιών. Με την πάροδο του χρόνου, υιοθετήθηκε ένα σύνθετο πρότυπο συνεργασίας των στρατιωτικών, αστυνομικών και πολιτικών αρχών, ώστε να τίθενται τα θεμέλια για βιώσιμη ειρήνη (Cedric De Coning 2017).

Μέχρι και το 1992, πραγματοποιήθηκαν 26 μεγάλης και μικρής κλίμακας ειρηνευτικές αποστολές του ΟΗΕ, στις οποίες συμμετείχαν συνολικά 527.700 άτομα και έχασαν τη ζωή τους στο πεδίο των επιχειρήσεων περισσότεροι από 500 στρατιωτικοί. Αρχικά, αυτές οι αποστολές αποτελούνταν σχεδόν μόνο από στρατιωτικό προσωπικό και ακόμα και σήμερα, παρόλο που έχουν διευρυνθεί οι κατηγορίες του προσωπικού που συμμετέχουν, οι στρατιωτικές και αστυνομικές δυνάμεις καλύπτουν το μεγαλύτερο ποσοστό συμμετοχής. Στατιστικά στοιχεία των αποστολών από το 1990 έως σήμερα φαίνονται αναλυτικά στο Παράρτημα Β.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, ο Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών παρέχει στο Συμβούλιο Ασφαλείας την εξουσία και την ευθύνη να αναλάβει συλλογική δράση για τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Για το λόγο αυτό, η διεθνής κοινότητα συνήθως αναμένει από το Συμβούλιο Ασφαλείας να εγκρίνει τις επιχειρήσεις του Κεφαλαίου VII (Nau 2015). Στην επίσημη ιστοσελίδα του ΟΗΕ, ως “peacekeeping operations” ορίζονται οι αποστολές που αποσκοπούν στην διατήρηση ή της επίτευξη της ειρήνης σε μία ασταθή περιοχή. Σύμφωνα με τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών, οι ειρηνευτικές αποστολές περιγράφονται ως «το πιο αποτελεσματικό εργαλείο που διαθέτουν τα Ηνωμένα Έθνη για να βοηθήσουν τα φιλοξενούντα κράτη να οδηγηθούν από τη σύγκρουση στην ειρήνη. Έχει μοναδικά

πλεονεκτήματα, συμπεριλαμβανομένης της νομιμότητας, της κατανομής των βαρών και της ικανότητας να αναπτυχθούν και να διατηρηθούν στρατεύματα και αστυνομικές δυνάμεις από όλο τον κόσμο, ενσωματώνοντάς τους με μη στρατιωτικές ειρηνευτικές δυνάμεις για την προώθηση των πολυδιάστατων εντολών» (UN Peacekeeping 2019).

Οι περισσότερες από αυτές τις επιχειρήσεις αποφασίζονται και εφαρμόζονται από τα ίδια τα Ηνωμένα Έθνη, με στρατεύματα που υπηρετούν υπό τον επιχειρησιακό έλεγχο του Οργανισμού. Στις περιπτώσεις αυτές, οι ειρηνευτικές δυνάμεις παραμένουν μέλη των αντίστοιχων εθνικών ενόπλων δυνάμεων των κρατών-μελών και δεν αποτελούν ανεξάρτητο «στράτο του ΟΗΕ», καθώς ο ΟΗΕ δεν έχει τέτοια δύναμη. Στις περιπτώσεις που η άμεση συμμετοχή των Ηνωμένων Εθνών δεν θεωρείται κατάλληλη ή εφικτή, το Συμβούλιο εξουσιοδοτεί περιφερειακούς οργανισμούς, όπως ο Οργανισμός του Βορειοατλαντικού Συμφώνου (NATO), η Οικονομική Κοινότητα των Δυτικο-αφρικανικών Κρατών ή συμμαχίες πρόθυμων χωρών να αναλάβουν ειρηνευτική δράση (Wikipedia 2019).

Ο γενικός όρος που χρησιμοποιείται σήμερα για τις επιχειρήσεις των Ηνωμένων Εθνών είναι «Επιχειρήσεις Διατήρησης της Ειρήνης» (Peacekeeping Operations) ή σε πιο ελεύθερη μετάφραση στα ελληνικά «Ειρηνευτικές Αποστολές». Σε επίσημο έγγραφο, η διεύρυνση των αποστολών του οργανισμού διατυπώθηκε για πρώτη φορά το 1992, στην «Ατζέντα για την Ειρήνη» του Boutros Boutros-Ghali. Σε αυτό το έγγραφο, ο Γενικός Γραμματέας του Ο.Η.Ε. διευκρίνιζε ότι, η έννοια της διατήρησης της ειρήνης μπορεί να χρησιμοποιηθεί όχι μόνο για την επίλυση των συγκρούσεων αλλά και για την πρόληψή τους (Ghali 1992). Ο ακριβέστερος όρος και γενικά αποδεκτός, που περιγράφει τις επιχειρήσεις με αυτή την διευρυμένη έννοια είναι «Επιχειρήσεις Υποστήριξης της Ειρήνης».

Στη συνέχεια παρουσιάζεται η μορφή των ψηφισμάτων του Κεφαλαίου VII και μια κατηγοριοποίηση των στρατιωτικών επιχειρήσεων των Ηνωμένων Εθνών μέσα από την εξέλιξη της ιστορίας, με την παράθεση των γενεών των ειρηνευτικών αποστολών και των παραγόντων που οδήγησαν στην εξέλιξή τους. Επιπλέον, θα εξετάσουμε ποιοι είναι οι τύποι των επιχειρήσεων και τα χαρακτηριστικά τους σύμφωνα με τις εντολές του Συμβουλίου Ασφαλείας.

2.2 Τα ψηφίσματα του Κεφαλαίου VII

Η δομή των περισσότερων ψηφισμάτων του Κεφαλαίου VII περιλαμβάνει:

α. καθορισμό της απειλής για την ειρήνη, της παραβίασης της ειρήνης ή της επιθετικής πράξης σύμφωνα με το άρθρο 39 και

β. έκδοση ρητής απόφασης σύμφωνα με το Κεφάλαιο VII.

Ωστόσο, δεν είναι όλα τα ψηφίσματα αρκετά ξεκάθαρα, με αποτέλεσμα να υπάρχουν διαφωνίες σχετικά με τη σαφήνεια ορισμένων από αυτά. Για τη λύση αυτών των διαφωνιών, ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας θεωρείται ψήφισμα του Κεφαλαίου VII, εάν υπαγορεύει ρητά ότι η εξεταζόμενη κατάσταση αποτελεί απειλή για την ειρήνη, παραβίαση της ειρήνης ή επιθετική πράξη (Johansson 2009). Τα ψηφίσματα αυτά σπάνια περιλαμβάνουν μεμονωμένα μέτρα. Συνήθως, η πρώτη αντίδραση σε μια κρίση είναι ένα ψήφισμα που απαιτεί την περάτωση της κρίσης. Στη συνέχεια ακολουθεί το ψήφισμα του Κεφαλαίου VII που περιγράφει λεπτομερώς τα μέτρα που απαιτούνται για τη συμμόρφωση με το πρώτο ψήφισμα. Καθώς μια κατάσταση εξελίσσεται, μπορεί να απαιτηθούν αρκετά ψηφίσματα, ακόμα και στη διάρκεια ετών, που να τροποποιούν το αρχικό ψήφισμα του Κεφαλαίου VII.

Στο Παράρτημα Γ παρατίθεται μια σύντομη αναφορά στις παρεμβάσεις των Ηνωμένων Εθνών που εκτελέστηκαν σε εφαρμογή ψηφισμάτων του Κεφαλαίου VII, ξεκινώντας από το πρώτο ψήφισμα του 1950 για την Κορέα έως το πιο πρόσφατο του 2011 για τη Λιβύη. Σύμφωνα με την εντολή του για τη διατήρηση ή την αποκατάσταση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, το Συμβούλιο Ασφαλείας όρισε σε ορισμένες περιπτώσεις ασφαλείς ζώνες για την προστασία των αμάχων (Βοσνία – Ερζεγοβίνη 1993, Ρουάντα 1994). Η δημιουργία ασφαλών ζωνών συνοδεύτηκε κάποιες φορές από την επιβολή ζωνών απαγόρευσης πτήσεων, οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν για την εξασφάλιση της επιβολής (Ιράκ 1991, Λιβύη 2011).

2.3 Η εξέλιξη των στρατιωτικών επιχειρήσεων

Παρόλο που στη διεθνή βιβλιογραφία υπάρχει διαφωνία ως προς τον αριθμό

των γενεών στις οποίες έχουν μετεξελιχθεί οι ειρηνευτικές αποστολές, η πλειοψηφία των μελετητών συμφωνεί στις τέσσερις γενεές (Mateja 2015), ενώ τελευταία έγινε αποδεκτή η ύπαρξη μιας διαφοροποιημένης πέμπτης γενεάς λόγω του υβριδικού της χαρακτήρα, που προκύπτει από την αυξημένη κατανομή αρμοδιοτήτων από τα Ηνωμένα Έθνη σε περιφερειακές οργανώσεις. Ο διαχωρισμός των γενεών δεν γίνεται με σαφή χρονικά όρια, αλλά βασίζεται σε αντικειμενικά κριτήρια, όπως το επίπεδο της βίας που χρησιμοποιείται από τον στρατιωτικό πυλώνα των επιχειρήσεων ή το είδος και την έκταση των καθηκόντων που εκτελούνται από τον πολιτικό πυλώνα. Κάθε γενεά ξεχωρίζει από την προηγούμενη μέσα από ξεκάθαρες διαφοροποιήσεις κατά τον σχηματισμό της και όχι ημερολογιακά, με αποτέλεσμα να υπάρχουν χρονικές περίοδοι αλληλοεπικάλυψης των γενεών.

2.3.1 Πρώτη γενεά ειρηνευτικών αποστολών

Η πρώτη γενεά ειρηνευτικών αποστολών περιλαμβάνει την ανάπτυξη «παραδοσιακών» δυνάμεων κατά την περίοδο του ψυχρού πολέμου, με σκοπό την επιτήρηση της ειρήνης και των συμφωνιών κατάπαυσης του πυρός μεταξύ δύο αντιμαχόμενων μερών. Στόχος αυτών των αποστολών ήταν η δημιουργία περιβάλλοντος που θα ευνοούσε τις προσπάθειες για την ειρηνική επίλυση των συγκρούσεων σε πολιτικό επίπεδο. Κάποιες από τις δραστηριότητες που ανέλαβαν οι δυνάμεις που συμμετείχαν στις αποστολές αυτής της γενεάς περιλάμβαναν την επιτήρηση των συνόρων, την επαλήθευση μη χρήσης των αποστρατικοποιημένων ζωνών και άλλα παρεμφερή καθήκοντα, με στόχο πάντα την εξεύρεση ειρηνικής λύσης και τη δημιουργία πολιτικού χώρου για διαπραγμάτευση ή μεσολάβηση (Alex J. Bellamy 2013). Με την εξεύρεση πολιτικής λύσης, θεωρούνταν ότι η αποστολή είχε ολοκληρωθεί και οι δυνάμεις αποχωρούσαν.

Η εξουσιοδότηση για ανάληψη δράσης των αποστολών πρώτης γενεάς δινόταν υπό το Κεφάλαιο VI του Χάρτη, με κύριο σκοπό τη διατήρηση της ειρήνης αποκλειστικά με ειρηνικά μέσα. Για την υλοποίησή τους, προβλεπόταν η συμμετοχή είτε μόνο διεθνών παρατηρητών των Ηνωμένων Εθνών (Observers) είτε ελαφρά οπλισμένων στρατιωτικών δυνάμεων οι οποίες είχαν εξουσιοδότηση για χρήση βίας

με μόνο σκοπό την αυτοάμυνα.

Η πρώτη επιχείρηση αυτής της γενεάς είναι η αποστολή άοπλων στρατιωτικών παρατηρητών του Ο.Η.Ε. στη Μέση Ανατολή για την παρακολούθηση της συμφωνίας ανακωχής μεταξύ του Ισραήλ και των Αραβικών γειτονικών του χωρών το 1948. Τέτοιες αποστολές θεωρήθηκαν ως εξέλιξη των μηχανισμών επίλυσης των συγκρούσεων της Κοινωνίας των Εθνών. Η πρώτη ένοπλη ειρηνευτική αποστολή πραγματοποιήθηκε το 1956 με την ονομασία «United Nations Emergency Force» (UNEF) η οποία περιελάμβανε την ανάπτυξη στρατευμάτων υπό την αιγίδα του Ο.Η.Ε. κατά μήκος της γραμμής κατάπαυσης του πυρός στην κρίση του Σουέζ, με σκοπό να δράσουν ως ουδέτεροι παρατηρητές και να αναφέρουν τυχόν παραβιάσεις των όρων εκχειρίας που είχαν συμφωνηθεί μεταξύ των αντιμαχόμενων μερών (Fréchette 2012). Άλλο ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η αποστολή των δυνάμεων που αναπτύχθηκαν στην Κύπρο μετά την Τουρκική εισβολή και δραστηριοποιούνται μέχρι και σήμερα. Τέλος, αξίζει να αναφερθεί ως παράδειγμα, η ειρηνευτική δύναμη που έδρασε στην Κορέα, καθώς ήταν η πρώτη που υλοποιήθηκε μέσω της Γενικής Συνέλευσης του Οργανισμού στο πλαίσιο της συναινετικής εφαρμογής της συλλογικής ασφάλειας.

Μέσα από τα ανωτέρω παραδείγματα, είναι εμφανής η εξέλιξη των αποστολών μέσα στην ίδια γενεά, καθώς από τις μικρές ομάδες άοπλων στρατιωτικών παρατηρητών, έγινε για πρώτη φορά ανάπτυξη ελαφρά ένοπλων τμημάτων. Η αποστολή της UNEF στο Σουέζ δημιούργησε ένα σημαντικό προηγούμενο για τις μελλοντικές ειρηνευτικές επιχειρήσεις. Για την αντιμετώπιση της συγκεκριμένης κατάστασης ήταν επιβεβλημένη η δημιουργία μεγαλύτερων και οπλισμένων δυνάμεων σε σύγκριση με τις έως τότε υπόλοιπες αποστολές, παρότι η εν λόγω αποστολή εκτελέστηκε σύμφωνα με τις προβλέψεις του Κεφαλαίου VI, το οποίο απαιτεί την τήρηση της αρχής μη χρήσης βίας. Συνολικά, οι αρχές που υιοθετήθηκαν για τη συγκεκριμένη αποστολή, αλλά και για τις υπόλοιπες της πρώτης γενεάς, ήταν οι εξής:

α. Η αρχή της συγκατάθεσης των αντιμαχόμενων μερών.

β. Η αρχή της οικειοθελούς συνεισφοράς στρατιωτικών δυνάμεων από τα κράτη- μέλη.

γ. Η αρχή της μη χρήσης βίας, παρά μόνο για την άμυνα των μελών της αποστολής.

δ. Η αρχή της αμεροληψίας.

ε. Η αρχή της υπαγωγής των ειρηνευτικών επιχειρήσεων υπό τον έλεγχο του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ. (Schweigman 2001)

Το 1988, το Νόμπελ ειρήνης απονεμήθηκε στις ειρηνευτικές δυνάμεις των Ηνωμένων Εθνών. Στο σχετικό δελτίο Τύπου ανακοινώνεται ότι οι δυνάμεις αυτές αντιπροσωπεύουν τη δεδηλωμένη βούληση της κοινότητας των εθνών και έχουν συμβάλει αποφασιστικά στην επίλυση των συγκρούσεων ανά τον κόσμο. Παρόλα αυτά, λαμβάνοντας υπόψη τα αποτελέσματα των ειρηνευτικών αποστολών της πρώτης γενεάς, δημιουργείται η εντύπωση ότι η παθητική φύση τους απέτρεπε την οριστική επίλυση των διαφορών και επέβαλε απλά το πάγωμα των συγκρούσεων. Αυτή η διαπίστωση οδήγησε στη δεύτερη γενεά αποστολών, με τις οποίες, ο Οργανισμός θα προσπαθούσε να δημιουργήσει τις κατάλληλες συνθήκες για την οριστική επίλυση των διαφορών, τον τερματισμό των συγκρούσεων και την αποφυγή νέων υποτροπών μέσω της καταπολέμησης των ουσιαστικών αιτιών.

2.3.2 Δεύτερη γενεά ειρηνευτικών αποστολών

Με το πέρας του ψυχρού πολέμου, πολλές από τις πρώην κουμμουνιστικές χώρες της Ανατολικής Ευρώπης οδηγήθηκαν σε αποσχιστικούς και εμφύλιους πολέμους, με αποτέλεσμα τη διάλυση της πρώην ΕΣΣΔ. Δημιουργήθηκε έτσι ένας μεγάλος αριθμός απαιτήσεων για την ανάπτυξη δυνάμεων των Ηνωμένων Εθνών σε ένα είδος πολέμου που δεν είχε προβλεφθεί στον Χάρτη ως λόγος επέμβασης της διεθνούς κοινότητας, με προφανή όμως την ανάγκη ανθρωπιστικής βοήθειας. Επιπλέον, καταργήθηκε η αντιπαλότητα των δύο Μεγάλων Δυνάμεων της ψυχροπολεμικής περιόδου που λειτουργούσε ως ανασταλτικός παράγοντας για τις αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας. Αυτοί οι παράγοντες οδήγησαν στη σχεδίαση

και εκτέλεση πολυδιάστατων επιχειρήσεων ή διαφορετικά αποκαλούμενων «ευρύτερων αποστολών» (Alex J. Bellamy 2013).

Το 1992, ο Γενικός Γραμματέας Boutros Boutros - Ghali εξέδωσε την «Ατζέντα για τη Ειρήνη» (Agenda for Peace) με τα συμπεράσματα από τις μέχρι τότε αποστολές, με σκοπό τον καθορισμό του ρόλου του οργανισμού μετά τον ψυχρό πόλεμο και στην οποία ορίζει τους τύπους δραστηριοτήτων που συνθέτουν τις σύγχρονες επιχειρήσεις υποστήριξης της ειρήνης που ισχύουν έως και σήμερα (Ghali 1992). Μέχρι τότε, τα βασικά εργαλεία που μπορούσε να χρησιμοποιήσει ο ΟΗΕ για τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας ήταν η προληπτική διπλωματία, η διατήρηση της ειρήνης, η αποκατάσταση της ειρήνης και η οικοδόμηση της ειρήνης μετά τις συγκρούσεις. Στην Agenda for Peace εισάγεται πλέον ένα νέο είδος αποστολών, οι αποστολές επιβολής της ειρήνης. Η σημαντικότερη διαφορά των αποστολών επιβολής της ειρήνης με όλες τις άλλες, είναι ότι σε αυτές δεν είναι απαραίτητη η συναίνεση των αντιμαχόμενων μερών για την επέμβαση του Οργανισμού. Επίσης, εισάγεται για πρώτη φορά η έννοια των πολυδιάστατων ειρηνευτικών αποστολών και τονίζεται η χρησιμότητά τους στις δραστηριότητες οικοδόμησης της ειρήνης.

Στο πλαίσιο των πολυδιάστατων ειρηνευτικών αποστολών, το προσωπικό των ειρηνευτικών δυνάμεων δεύτερης γενεάς αναλαμβάνει πλέον μια μεγάλη ποικιλία καθηκόντων, όπως την παροχή βοήθειας για την ανάπτυξη βιώσιμων θεσμών διακυβέρνησης, την παρακολούθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τη μεταρρύθμιση του τομέα ασφαλείας, τον αφοπλισμό, την αποστρατικοποίηση, την παροχή βοήθειας για τους πρόσφυγες και την κοινωνική επανένταξη των πρώην συμμετεχόντων σε εχθροπραξίες. Για την επίτευξη αυτών των καθηκόντων, στις αποστολές αυτής της γενεάς γίνεται αυξημένη χρήση αστυνομικών δυνάμεων, τόσο για εκπαιδευτικές όσο και για επιχειρησιακές μονάδες, οι οποίες καθίστανται υπεύθυνες για την τήρηση του νόμου και της τάξης. Πέρα από τη συμμετοχή αστυνομικών δυνάμεων, μεγάλος είναι και ο αριθμός του πολιτικού προσωπικού που συμμετέχει πλέον στις αποστολές και στο οποίο περιλαμβάνονται οικονομολόγοι, νομικοί εμπειρογνώμονες, ειδικοί για τη ναρκοθέτηση, παρατηρητές εκλογών και

ανθρώπινων δικαιωμάτων, ειδικοί στις πολιτικές υποθέσεις και τη διακυβέρνηση, εργαζόμενοι στον ανθρωπιστικό τομέα κλπ.

Σε γενικές γραμμές, οι νέες επιχειρήσεις ήταν επιτυχείς. Στο Ελ Σαλβαδόρ και τη Μοζαμβίκη για παράδειγμα, βρέθηκαν τρόποι για την διατήρηση της ειρήνης. Σε άλλες περιπτώσεις, οι προσπάθειες απέτυχαν, πιθανώς εξαιτίας της υπερβολικά αισιόδοξης εκτίμησης για ότι μπορούσε να επιτύχει ο ΟΗΕ με σκοπό τη διατήρηση της ειρήνης. Ενώ πολύπλοκες αποστολές στην Καμπότζη και τη Μοζαμβίκη ήταν σε εξέλιξη, το Συμβούλιο Ασφαλείας έστειλε ειρηνευτικές δυνάμεις σε ζώνες συγκρούσεων, όπως η Σομαλία, όπου δεν είχε συμφωνηθεί εκειχειρία και δεν είχε εξασφαλιστεί η συναίνεση των συγκρουόμενων μερών. Οι αποστολές δεν διέθεταν το κατάλληλο ανθρώπινο δυναμικό, ούτε υπήρχε η απαιτούμενη πολιτική βούληση να εφαρμοστούν οι εντολές και οι οδηγίες του ΟΗΕ. Η γενοκτονία στη Ρουάντα το 1994, οι σοβαρές απώλειες στη Σομαλία και η σφαγή του 1995 στη Σρεμπρένιτσα και τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη ήταν οι αποτυχίες που οδήγησαν σε επανεξέταση των ειρηνευτικών επιχειρήσεων του Ο.Η.Ε. (Wikipedia 2019).

2.3.3 Τρίτη γενεά ειρηνευτικών αποστολών (επιβολής της ειρήνης)

Παρά τις αποτυχίες των τριών αποστολών της δεύτερης γενεάς που αναφέρθηκαν παραπάνω, τα διδάγματα από αυτές ήταν σημαντικά για τη διαμόρφωση των επιχειρήσεων στη συνέχεια. Η επιχείρηση στη Σομαλία (UNOSOM) απέδειξε ότι η δράση των Ηνωμένων Εθνών για ανθρωπιστικούς σκοπούς σε «αποτυχημένες» χώρες μπορεί να είναι απαραίτητη, ακόμα και όταν δεν υπάρχει κυβέρνηση για να δώσει συναίνεση ή ακόμα και όταν αυτή δίνεται αλλά στην πραγματικότητα εξασθενεί με την πάροδο του χρόνου. Στην περίπτωση της πρώην Γιουγκοσλαβίας, η Κροατία και η Βοσνία εκμεταλλεύτηκαν την παρουσία της ειρηνευτικής δύναμης (UNPROFOR) για να κερδίσουν χρόνο ώστε να εξοπλισθούν κατά τη διάρκεια του εμπόργκο όπλων. Τέλος, η γενοκτονία της Ρουάντα αποκάλυψε σημαντικά ζητήματα όσον αφορά την αμεροληψία και τη μη χρήση βίας. Παρά τις μαζικές δολοφονίες, δεν επιτράπηκε στην ειρηνευτική δύναμη (UNAMIR) να

χρησιμοποιήσει βία, λόγω της εμμονής στα προβλεπόμενα του Κεφαλαίου VI στο οποίο βασίζονταν η απόφαση για την εκτέλεση της επιχείρησης.

Το αποτέλεσμα αυτών των αποτυχιών ήταν η στροφή του Οργανισμού στην αποδοχή της χρήσης βίας σε επόμενες αποστολές και η μετατόπιση της ισορροπίας μεταξύ της προάσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τη μία μεριά και της αρχής της μη παρέμβασης στα εσωτερικά των κρατών από την άλλη. Οι ειρηνευτικές δυνάμεις που ανήκουν στις επιχειρήσεις της τρίτης γενεάς εκτελούνται κατόπιν αποφάσεων που βασίζονται στο Κεφάλαιο VII. Η σημαντικότερη διαφορά αυτών των αποστολών σε σύγκριση με τις αντίστοιχες προηγούμενων γενεών είναι η άδεια χρήσης βίας με σκοπό την υπεράσπιση της αποστολής, δηλαδή την επιβολή της ειρήνης. Επιπλέον, οι επιχειρήσεις επιβολής της ειρήνης θεωρούνται καταλληλότερο εργαλείο για τον τερματισμό των συγκρούσεων και στην ουσία είναι στρατιωτικές επεμβάσεις στις οποίες δεν είναι απαραίτητη η σύμφωνη γνώμη των αντιμαχόμενων μερών.

Αρχικά, στα τέλη της δεκαετίας του 1990, υπήρξε μια περίοδος κατά την οποία δεν αποφασίζονταν νέες ειρηνευτικές αποστολές, ενώ στη συνέχεια συγκροτήθηκαν δυνάμεις σύμφωνα με το Κεφάλαιο VII, κυρίως με τη χρήση περιφερειακών οργανώσεων που εξουσιοδοτήθηκαν από τον Ο.Η.Ε. Σε αυτές, επιτράπηκε η χρήση βίας με γνώμονα πάντα την προστασία των αμάχων. Χαρακτηριστικό αυτών των επιχειρήσεων είναι ότι τα στρατεύματα δεν αποσπώνται στον Ο.Η.Ε., αλλά ανήκουν στις περιφερειακές οργανώσεις ή στις λεγόμενες «συμμαχίες των προθύμων». Οι ειρηνευτικές δυνάμεις που σηματοδοτούν την τρίτη γενεά, ήταν η δράση που ανέλαβε το NATO στην πρώην Γιουγκοσλαβία κατά τη σύγκρουση στο Κοσσυφοπέδιο το 1999, η εκτέλεση της οποίας ξεκίνησε χωρίς την επικύρωση του Συμβουλίου Ασφάλειας, καθώς και η ειρηνευτική δύναμη για το Ανατολικό Τιμόρ (INTERFET), υπό την καθοδήγηση της Αυστραλίας το ίδιο έτος.

Τον Αύγουστο του 2000, ο Γενικός Γραμματέας Κόφι Ανάν συγκάλεσε «Υψηλού Επιπέδου Σύσκεψη για τις Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις των Ηνωμένων Εθνών», υπό την προεδρία του πρώην Αλγερινού Υπουργού Εξωτερικών Lakhdar Brahimi. Το αποτέλεσμα της σύσκεψης ήταν η έκθεση γνωστή ως «Έκθεση Brahimi».

Εκτός από τις ανησυχίες που είχαν εκφραστεί για τις εξελίξεις των αποστολών επιβολής της ειρήνης, ένας επιπλέον παράγοντας που οδήγησε σε αυτή τη σύσκεψη ήταν οι αναφορές για τη ραγδαία αύξηση της πορνείας στην Καμπότζη και τη Μοζαμβίκη μετά από την έλευση των ειρηνευτικών δυνάμεων του ΟΗΕ και η αύξηση των επιβεβαιωμένων εγκλημάτων και παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που διαπράχθηκαν από στρατιώτες των ειρηνευτικών δυνάμεων των Ηνωμένων Εθνών και εμπλεκόμενο πολιτικό προσωπικό, όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα (Wikipedia 2019):

Σύγκρουση	Αποστολή των ΗΕ	Σεξουαλική κακοποίηση	Δολο- φονίες	Εκβιασμός/ Κλοπή
Σύρραξη Ισραήλ- Λιβάνου	Προσωρινή δύναμη του ΟΗΕ στον Λίβανο	0	6	0
Σομαλικός εμφύλιος πόλεμος	Δεύτερη αποστολή του ΟΗΕ στη Σομαλία	5	24	5
Πρώτος εμφύλιος πόλεμος στην Ακτή Ελεφαντοστού	Αποστολή του ΟΗΕ στην Ακτή Ελεφαντοστού	500	2	0
Πραξικόπημα του 2004 στην Αϊτή	Αποστολή σταθεροποίησης του ΟΗΕ στην Αϊτή	110	57	0
Πόλεμος του Κοσόβου	Αποστολή προσωρινής διοίκησης του ΟΗΕ στο Κόσοβο	800	70	100
Πόλεμος Ερυθραίας- Αιθιοπίας	Αποστολή του ΟΗΕ στην Ερυθραία και Αιθιοπία	70	15	0
Εμφύλιος πόλεμος του Μπουρούντι	Αποστολή του ΟΗΕ στο Μπουρούντι	80	5	0
Εμφύλιος πόλεμος στη Σιέρα Λεόνε	Αποστολή του ΟΗΕ στη Σιέρα Λεόνε	50	7	15
Εμφύλιος πόλεμος στη Ρουάντα	Αποστολή παρατηρητών του ΟΗΕ στην Ουγκάντα-	65	15	0

Σύγκρουση	Αποστολή των ΗΕ	Σεξουαλική κακοποίηση	Δολο- φονίες	Εκβιασμός/ Κλοπή
	Ρουάντα			
Δεύτερος Πόλεμος του Κονγκό	Αποστολή του ΟΗΕ στη Δημοκρατία του Κονγκό	150	3	44
Δεύτερος εμφύλιος πόλεμος στο Σουδάν	Αποστολή του ΟΗΕ στο Σουδάν	400	5	0
Δεύτερος εμφύλιος πόλεμος στη Λιβερία	Αποστολή του ΟΗΕ στη Λιβερία	30	4	1

Η έκθεση Brahimi συνοπτικά ήταν μια ανακεφαλαίωση των προηγούμενων αποστολών διατήρησης της ειρήνης και ένα πρώτο βήμα για την εξάλειψη προγενέστερων ελαττωμάτων, τη λήψη μέτρων για την αποκατάσταση των λαθών και τη διασφάλιση της αποτελεσματικότητας των μελλοντικών ειρηνευτικών αποστολών. Σύμφωνα με τον Brahimi, «οι βασικές προϋποθέσεις για την επιτυχία των μελλοντικών σύνθετων επιχειρήσεων – αποστολών είναι η πολιτική στήριξη, η ταχεία ανάπτυξη μιας ισχυρής δύναμης και μια ηχηρή στρατηγική οικοδόμησης της ειρήνης» (UN General Assembly 2000). Η έκθεση επιβεβαίωσε τις τρεις θεμελιώδεις αρχές της διατήρησης της ειρήνης (συναίνεση των μερών, ουδετερότητα, μη χρήση βίας εκτός των περιπτώσεων αυτοάμυνας και προστασίας της εντολής) και σχετικά με το ζήτημα της προστασίας των αμάχων, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι «οι ειρηνευτικές δυνάμεις - στρατιωτικές ή οι αστυνομικές δυνάμεις - που είναι μάρτυρες βίας εναντίον πολιτών, θα πρέπει να θεωρείται ότι έχουν εξουσιοδοτηθεί να τη σταματήσουν, εντός των δυνατοτήτων τους, για την υποστήριξη των βασικών αρχών των Ηνωμένων Εθνών». Τέλος, περιλαμβάνονται προτάσεις για σημαντικές οργανωτικές αλλαγές με στόχο τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των ειρηνευτικών δυνάμεων, και την ανάπτυξη μιας νέας μορφής δύναμης (Integrated Mission Task Forces), η οποία θα είναι το πρώτο σημείο επαφής για όλους τους εμπλεκόμενους και υπεύθυνη για τον εξειδικευμένο σχεδιασμό και την υποστήριξη της αποστολής. Επίσης, υποστηρίζει ότι τα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας και οι αντίστοιχες εντολές για επιχειρήσεις

που απαιτούν μεγάλους αριθμούς στρατευμάτων, θα πρέπει να παραμένουν υπό μορφή σχεδίου έως ότου εξασφαλιστούν αξιόπιστες δεσμεύσεις από τα κράτη για τα στρατεύματα που θα διατεθούν (UN General Assembly 2000).

Στην πράξη, η «Έκθεση Brahimi» περιλαμβάνει τα διδάγματα των αποτυχημένων προηγούμενων αποστολών, τις μεταβολές που είχαν αρχίσει να υλοποιούνται στις ειρηνευτικές αποστολές τρίτης γενεάς και κάποια από τα στοιχεία που ουσιαστικά είναι αυτά που διαφοροποιούν τις αποστολές της επόμενης γενεάς. Ο συνδυασμός της αυξημένης δυνατότητας χρήσης βίας από στρατιωτικές και αστυνομικές δυνάμεις, με μεταβατικές αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας και η μεγαλύτερη συμμετοχή πολιτικών φορέων αλλά και πολιτικού προσωπικού, σηματοδοτούν τη μετάβαση στην επόμενη γενεά ειρηνευτικών επιχειρήσεων.

2.3.4 Τέταρτη γενεά ειρηνευτικών αποστολών

Οι αποστολές ειρηνευτικών δυνάμεων τέταρτης γενεάς εκτελούνται με αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας που βασίζονται στο Κεφάλαιο VI αλλά όταν απαιτείται δρουν σύμφωνα με το Κεφάλαιο VII. Αποτελούνται από στρατιωτικές δυνάμεις με αυξημένη δυνατότητα χρήσης βίας, συμπεριλαμβάνουν αυξημένες αστυνομικές δυνάμεις με καθήκοντα που είναι πιο παρεμβατικά από την άποψη της επίδρασής τους στην τοπική αυτονομία και συμπληρώνονται πάντα από πολιτικό προσωπικό (Alex J. Bellamy 2013). Επιπλέον, στις επιχειρήσεις αυτής της γενεάς συμμετέχουν εθελοντές (Volunteers), καθώς και ανεξάρτητοι επαγγελματίες στο πλαίσιο συμφωνημένων συμβάσεων (Individual contractors). Στη διεθνή βιβλιογραφία συναντάμε αυτές τις αποστολές ως «αποστολές υποστήριξης της ειρήνης».

Στόχος των αποστολών υποστήριξης της ειρήνης είναι η οικοδόμηση της ειρήνης, σύμφωνα με την «Agenda for Peace», στόχος πιο φιλόδοξος από τη διατήρηση της υπάρχουσας ειρήνης (Ghali 1992). Η οικοδόμηση της ειρήνης προϋποθέτει την πολιτική οικοδόμηση της χώρας με την ορθή λειτουργία των θεσμών και ταυτόχρονα τη δημιουργία ελεύθερης οικονομίας. Τέτοιες επιχειρήσεις αποτελούν σαφή παρέμβαση στο εσωτερικό του κράτους, καθώς δεν επικεντρώνονται μόνο στην επιτήρηση της ειρήνης, υπό το Κεφάλαιο VI, αλλά εμπλέκονται άμεσα στην

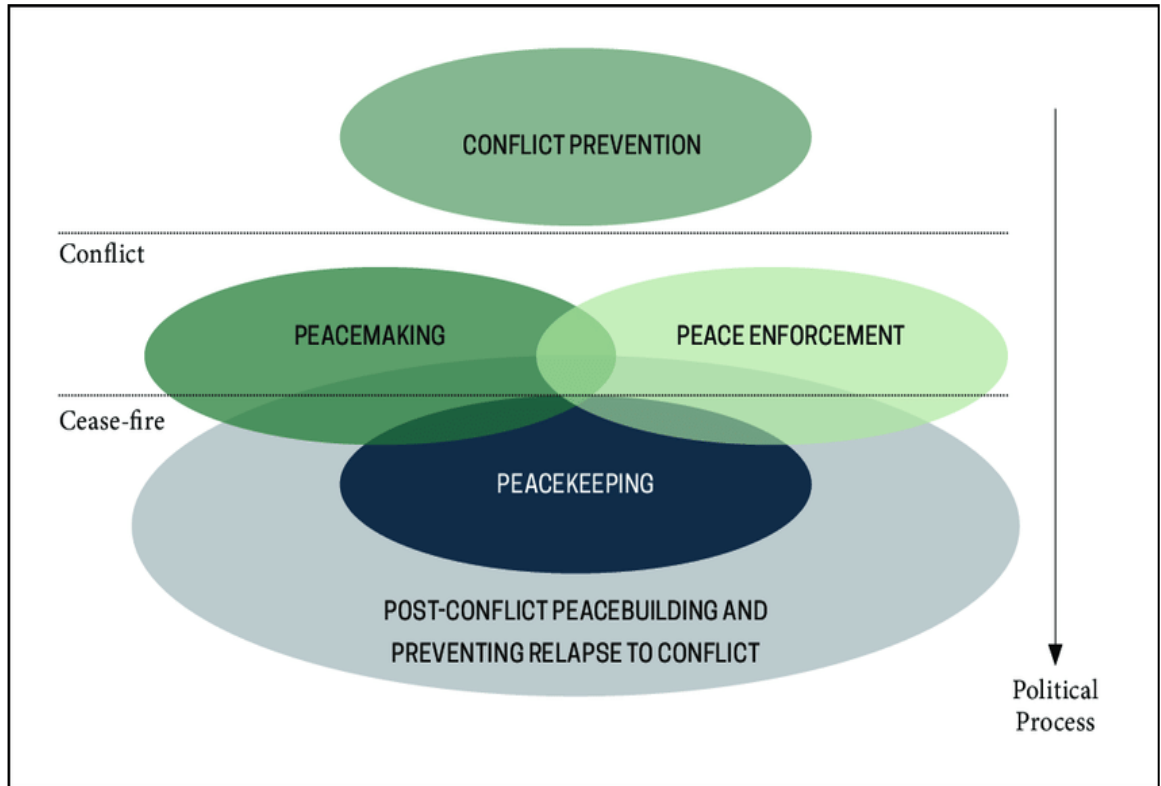
διαμόρφωση του κράτους (Alex J. Bellamy 2013). Για την επίτευξη αυτών των αποστολών, έχουν υπάρξει περιπτώσεις που απαιτήθηκε από εκπρόσωπο του Ο.Η.Ε. η άσκηση κυριαρχίας σε δεδομένη περιοχή, δηλαδή άσκηση της εκτελεστικής, νομοθετικής και δικαστικής εξουσίας.

Το πρώτο παράδειγμα τέτοιας επιχείρησης είναι η εποπτεία του κρατικού μηχανισμού στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη. Στη συγκεκριμένη περίπτωση ασκήθηκε περιορισμένης έκτασης εποπτεία, ενώ παράδειγμα πλήρους εποπτείας είναι η αποστολή προσωρινής διοίκησης των Ηνωμένων Εθνών στο Κοσσυφοπέδιο (UNMIK) και της Μεταβατικής Διοίκησης των Ηνωμένων Εθνών στο Ανατολικό Τιμόρ (UNTAET) μέσα στο ίδιο έτος, το 1999. Στο Ανατολικό Τιμόρ τα στελέχη του Οργανισμού παρέμειναν μετά την απόσυρση των στρατιωτικών δυνάμεων με σκοπό να βοηθήσουν τις τοπικές αρχές στην άσκηση των καθηκόντων τους.

Όπως γίνεται άμεσα κατανοητό, οι αποστολές αυτές παρουσιάζουν ιδιαίτερη πολυπλοκότητα και μεγάλες δυσκολίες στην αντιμετώπιση σοβαρών προκλήσεων. Αυτές οι δυσκολίες ήταν που οδήγησαν τον Οργανισμό σε πολύπλευρες συνεργασίες με άλλους περιφερειακούς οργανισμούς. Τον Ιανουάριο του 2008, το Τμήμα Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων του ΟΗΕ (Department of Peacekeeping Operations - DPKO) θέλοντας να βοηθήσει στην αντιμετώπιση των νέων προκλήσεων, ενέκρινε νέο δόγμα, με τίτλο «Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις των Ηνωμένων Εθνών: Αρχές και Κατευθυντήριες Γραμμές», το λεγόμενο «Capstone Doctrine», με σκοπό τη δημιουργία πιο συγκεκριμένων οδηγιών για τις ειρηνευτικές δυνάμεις. Το Capstone Doctrine επεδίωκε, με βάση τα συμπεράσματα και τις συστάσεις της Έκθεσης Brahimi και με δεδομένες τις αρχές των Ηνωμένων Εθνών, να θέσει τις ειρηνευτικές αποστολές σε ένα φάσμα «Δραστηριοτήτων Ειρήνης και Ασφάλειας», ένα «φάσμα δραστηριοτήτων που αναλαμβάνουν τα Ηνωμένα Έθνη και άλλοι διεθνείς φορείς για τη διατήρηση της ειρήνης και της ασφάλειας σε ολόκληρο τον κόσμο» (Feller 2018).

Το Capstone Doctrine ορίζει την οικοδόμηση της ειρήνης ως «μια σειρά μέτρων που στοχεύουν στη μείωση του κινδύνου καταπάτησης ή υποτροπής σε συγκρούσεις, με την ενίσχυση των εθνικών ικανοτήτων σε όλα τα επίπεδα για τη διαχείριση των

συγκρούσεων και για τη θεμελίωση μιας βιώσιμης ειρήνης και ανάπτυξης», όπως σχηματικά φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα:

Εννοιολογικό πλαίσιο ειρηνευτικών επιχειρήσεων, (DPKO 2008)

Αποδεχόμενοι τα αλληλεπικαλυπτόμενα στοιχεία και τις φάσεις της ειρηνευτικής διαδικασίας, της επιβολής της ειρήνης και της διατήρησης της ειρήνης, η έννοια της οικοδόμησης της ειρήνης διευρύνει το πεδίο των δραστηριοτήτων της και τονίζει τον απαραίτητο συντονισμό των ειρηνευτικών επιχειρήσεων. Ως εκ τούτου, η οικοδόμηση της ειρήνης περιλαμβάνει συνολικά κοινωνικές, οικονομικές, πολιτικές πτυχές και πτυχές ασφάλειας της οικοδόμησης του κράτους (Koga 2017). Αξίζει να σημειωθεί ότι στο εν λόγω δόγμα είναι ξεκάθαρος ο νομιμοποιητικός χαρακτήρας του Συμβουλίου Ασφαλείας για την ενεργοποίηση της εντολής χρήσης στρατιωτικής ισχύος, στο πλαίσιο πολυεθνικής ειρηνευτικής αποστολής, καθώς στις επιχειρήσεις επιβολής της ειρήνης δεν είναι απαραίτητη η συναίνεση του κράτους στο οποίο διεξάγεται η επιχείρηση.

Οι συγγραφείς του «Capstone Doctrine» αναγνωρίζουν πως οι περισσότερες ειρηνευτικές δυνάμεις και αποστολές που θα κληθούν να δράσουν στο μέλλον θα είναι πολυδιάστατες και «οι αρχές και οι κατευθυντήριες γραμμές» του δόγματος αφορούν σε αυτούς τους τύπους των αποστολών και όχι στις παραδοσιακές αποστολές διατήρησης της ειρήνης, όπου οι ειρηνευτικές δυνάμεις ήταν απλά επιφορτισμένες με την παρακολούθηση των συνθηκών ειρήνης. Ωστόσο, προσδίδουν ένα ουσιαστικά συντηρητικό όραμα για τους στόχους που οι αποστολές αυτές θα πρέπει να επιτύχουν, με έμφαση στη δημιουργία της ασφάλειας και την ενδυνάμωση της εθνικής διακυβέρνησης. Αναγνωρίζεται η ανάγκη για μια ευρύτερη ατζέντα στην οικοδόμηση της ειρήνης και καταδεικνύεται ότι, οι ειρηνευτικές δυνάμεις του ΟΗΕ θα πρέπει να συνεργαστούν με άλλους διεθνείς φορείς για την επίτευξη των στόχων (Christensen 2010).

2.3.5 Πέμπτη γενεά ειρηνευτικών αποστολών (υβριδικές)

Η διαφοροποίηση των αποστολών πέμπτης γενεάς ειρηνευτικών αποστολών έγκειται στον υβριδικό τους χαρακτήρα. Οι δυνάμεις αυτών των αποστολών αποτελούνται από στρατιωτικό και αστυνομικό προσωπικό υπό την ταυτόχρονη διοίκηση του Ο.Η.Ε. και των κρατών προέλευσης ή περιφερειακών οργανώσεων. Η σπουδαιότητα της ταυτόχρονης διοίκησης από διαφορετικούς φορείς είναι ότι, από τη μεριά του Ο.Η.Ε. εκτελούν αποστολή του Κεφαλαίου VI, ενώ από τη μεριά του κράτους ή της περιφερειακής οργάνωσης δρουν για την εκτέλεση αποστολών του κεφαλαίου VII. Ο Ο.Η.Ε. χαρακτήρισε ως υβριδική την αποστολή της UNAMID στο Νταρφούρ υπό την αιγίδα του, σε συνεργασία με την Αφρικανική Ένωση (UNRIC 2019).

Άλλη μια διαφοροποίηση των υβριδικών ειρηνευτικών αποστολών των Ηνωμένων Εθνών σε σχέση με τις αποστολές προηγούμενων γενεών, αποτελεί η ποσοστιαία συμμετοχή του προσωπικού ανάλογα με τη χώρα ή περιοχή προέλευσης. Από τα τέλη της δεκαετίας του 1990, οι δυτικές χώρες έχουν μειώσει σημαντικά το ποσοστό συμμετοχής τους στις ειρηνευτικές αποστολές του Κεφαλαίου VI, ενώ εστίασαν την προσοχή τους σχεδόν αποκλειστικά στις αποστολές του Κεφαλαίου VII

(Ιράκ, Αφγανιστάν). Από την άλλη μεριά, οι ειρηνευτικές δυνάμεις υπό το Κεφάλαιο VI αποτελούνται κυρίως από προσωπικό που προέρχεται από τις νοτιότερες και ανατολικότερες περιοχές του πλανήτη. Παράγοντες που οδήγησαν σε αυτήν τη στελέχωση των επιχειρήσεων είναι οι αποτυχίες των αποστολών στη Ρουάντα, στη Σομαλία, και στη Βοσνία, οι επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001, η επιφυλακτικότητα των μη δυτικών χωρών ως προς τη χρήση βίας για την υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η εμπειρία τους σε ζητήματα ανάπτυξης και μείωσης της φτώχειας (Alex J. Bellamy 2013).

2.4 Οι τύποι των επιχειρήσεων των ΗΕ

Ανατρέχοντας στην επίσημη ιστοσελίδα των Ηνωμένων Εθνών για να αναζητήσουμε πληροφορίες σχετικά με τους τύπους και τα χαρακτηριστικά των ειρηνευτικών επιχειρήσεων, διαπιστώνουμε ότι μας παραπέμπει στο Capstone Doctrine του 2008, το δόγμα που όπως είδαμε, συντάχθηκε για να χρησιμοποιηθεί ως οδηγός για τις ειρηνευτικές δραστηριότητες του Οργανισμού (UN Peacekeeping 2019). Στο δεύτερο κεφάλαιο του Capstone Doctrine, που αναφέρεται στον εξελισσόμενο ρόλο των Ηνωμένων Εθνών στις Επιχειρήσεις διατήρησης της ειρήνης, παρουσιάζονται αρχικά όλοι οι τύποι των επιχειρήσεων που αναλαμβάνουν τα Ηνωμένα Έθνη και άλλοι διεθνείς παράγοντες για τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας σε ολόκληρο τον κόσμο.

Τα όρια μεταξύ των διαφορετικών τύπων επιχειρήσεων που αναφέρονται στη συνέχεια, στην πράξη δεν μπορεί να είναι σαφώς καθορισμένα. Οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις σπανίως περιορίζονται σε ένα είδος δραστηριότητας. Ενώ οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις των Ηνωμένων Εθνών αναπτύσσονται καταρχήν για να υποστηρίξουν την εφαρμογή μιας συμφωνίας ανακωχής ή κατάπαυσης του πυρός, απαιτείται συχνά να διαδραματίσουν ενεργό ρόλο στις ειρηνευτικές προσπάθειες και μπορεί επίσης να εμπλακούν σε δραστηριότητες οικοδόμησης της ειρήνης. Οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις των Ηνωμένων Εθνών μπορούν να χρησιμοποιήσουν βία σε τακτικό επίπεδο, με εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας, είτε ευρισκόμενες σε άμυνα, είτε για να υπερασπιστούν την εντολή τους, ιδίως σε περιπτώσεις όπου το κράτος δεν είναι σε

θέση να παρέχει ασφάλεια και να διατηρήσει τη δημόσια τάξη. Τέλος, ενώ η διατήρηση της ειρήνης συνεπάγεται τη χρήση βίας σε τακτικό επίπεδο με τη συναίνεση των φιλοξενούμενων αρχών ή/και των κυριότερων μερών της σύγκρουσης, η επιβολή της ειρήνης μπορεί να συνεπάγεται τη χρήση βίας σε στρατηγικό ή διεθνές επίπεδο, κάτι το οποίο όμως απαγορεύεται στα κράτη μέλη, εάν δεν υπάρχει προηγουμένως η έγκριση του Συμβουλίου Ασφαλείας (United Nations DPKO 2008).

2.4.1 Πρόληψη των συγκρούσεων (Conflict prevention)

Η πρόληψη των συγκρούσεων περιλαμβάνει την εφαρμογή διαρθρωτικών ή διπλωματικών μέτρων για την καταπολέμηση των ενδοκρατικών ή διακρατικών εντάσεων και διαφορών από τη φάση της κλιμάκωσης έως τη στιγμή της έναρξης βίαιων συγκρούσεων. Στην ιδανική περίπτωση, θα πρέπει να βασίζεται σε δομημένη έγκαιρη προειδοποίηση, συλλογή πληροφοριών και προσεκτική ανάλυση των παραγόντων που οδηγούν στη σύγκρουση. Οι δραστηριότητες πρόληψης των συγκρούσεων, αν απαιτείται, περιλαμβάνουν τη χρήση των "καλών υπηρεσιών" του Γενικού Γραμματέα και τη χρήση μέτρων προληπτικής ανάπτυξης ή οικοδόμησης εμπιστοσύνης (United Nations DPKO 2008). Η στρατιωτική συμμετοχή σε τέτοιου είδους αποστολές αφορά στην υποστήριξη των πολιτικών και διπλωματικών πρωτοβουλιών για την επίλυση της κρίσης. Οι δραστηριότητες αυτές που αφορούν στην ειρηνική επίλυση των διαφορών, διεξάγονται σύμφωνα με το Κεφάλαιο VI του Καταστατικού Χάρτη, ενώ η προληπτική ανάπτυξη στρατιωτικών δυνάμεων με σκοπό να παρεμποδιστεί η κλιμάκωση μιας έντασης, διεξάγονται σύμφωνα με το Κεφάλαιο VII.

2.4.2 Εγκαθίδρυση της ειρήνης (Peacemaking)

Οι επιχειρήσεις εγκαθίδρυσης της ειρήνης περιλαμβάνουν γενικά μέτρα για την αντιμετώπιση συνεχιζόμενων συγκρούσεων και συνήθως χρησιμοποιούν διπλωματική δράση για να οδηγήσουν τα αντιμαχόμενα μέρη σε διαπραγματευτική συμφωνία. Ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών, μετά από αίτημα του Συμβουλίου Ασφαλείας ή της Γενικής Συνέλευσης ή με δική του πρωτοβουλία, μπορεί να ασκεί τις «καλές του υπηρεσίες» για να διευκολύνει την επίλυση μιας σύγκρουσης.

Οι αποστολές μπορεί να αποτελούνται από απεσταλμένους κυβερνήσεων ή ομάδων κρατών, περιφερειακών οργανώσεων ή των Ηνωμένων Εθνών. Οι προσπάθειες ειρήνευσης μπορούν επίσης να αναληφθούν από ανεπίσημες και μη κυβερνητικές ομάδες ή ακόμα και από ανεξάρτητες προσωπικότητες (United Nations DPKO 2008). Σε κάποιες περιπτώσεις μπορεί να απαιτηθεί η επιβολή κυρώσεων, όπως διακοπή οικονομικής ή τεχνικής βοήθειας, εμπορικός ή ναυτικός αποκλεισμός κλπ. Οι επιχειρήσεις εγκαθίδρυσης της ειρήνης είναι δυνατό να υποστηριχθούν και από στρατιωτικές ενέργειες, έμμεσα με επιτελική υποστήριξη στη σχεδίαση και άμεσα με τη μορφή συγκρότησης νέας επιχείρησης.

2.4.3 Διατήρηση της ειρήνης (Peacekeeping)

Η διατήρηση της ειρήνης περιλαμβάνει επιχειρήσεις που αποσκοπούν στη διαφύλαξη μιας πιθανόν εύθραυστης ισορροπίας σε περιοχές που έχουν σταματήσει οι εχθροπραξίες και στην εφαρμογή των συμφωνιών που έχουν επιτευχθεί. Με την πάροδο των ετών, η διατήρηση της ειρήνης εξελίχθηκε σημαντικά. Αρχικά αποτελούσε ένα πρωταρχικό στρατιωτικό μοντέλο επιτήρησης της ανακωχής ή της κατάπαυσης του πυρός και του διαχωρισμού των δυνάμεων μετά από διακρατικούς πολέμους με τη χρήση παρεμβαλλόμενης δύναμης. Με τη σταδιακή εξέλιξη, ενσωμάτωσε ένα πολύπλοκο μοντέλο πολλών στοιχείων – στρατιωτικών, αστυνομικών και πολιτικών αρχών – που συνεργάζονται για την επίτευξη μιας βιώσιμης ειρήνης και την υποστήριξη μιας μεταβατικής περιόδου, δημιουργώντας ένα περιβάλλον ασφαλείας, μέσα στο οποίο ο ντόπιος πληθυσμός μπορεί να επιστρέψει στην κανονική του ζωή και καθημερινότητα (United Nations DPKO 2008). Οι επιχειρήσεις διατήρησης της ειρήνης είναι αποστολές του Κεφαλαίου VI και διεξάγονται με τη συγκατάθεση των αντιμαχόμενων μερών της σύγκρουσης.

2.4.4 Επιβολή της ειρήνης (Peace enforcement)

Η επιβολή της ειρήνης συνεπάγεται την εφαρμογή, με την εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας, μιας σειράς μέτρων καταναγκασμού, συμπεριλαμβανομένης της χρήσης στρατιωτικής δύναμης. Οι ενέργειες αυτές εξουσιοδοτούνται για την αποκατάσταση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας σε καταστάσεις όπου το

Συμβούλιο Ασφαλείας έχει προσδιορίσει την ύπαρξη απειλής για την ειρήνη, παραβίασης της ειρήνης ή επιθετικής ενέργειας. Το Συμβούλιο Ασφαλείας μπορεί να χρησιμοποιήσει αν απαιτείται, περιφερειακές οργανώσεις και οργανισμούς υπό την εξουσία του για τη λήψη μέτρων (United Nations DPKO 2008). Οι επιχειρήσεις επιβολής της ειρήνης αποτελούν δραστικές ενέργειες του Κεφαλαίου VII για την εκτέλεση των οποίων, μπορεί να μην έχει επιτευχθεί η συναίνεση όλων των εμπλεκόμενων μερών της σύγκρουσης.

2.4.5 Οικοδόμηση της ειρήνης (Peacebuilding)

Η οικοδόμηση της ειρήνης περιλαμβάνει μια σειρά μέτρων μετά την λήξη των εχθροπραξιών που στοχεύουν στη μείωση του κινδύνου υποτροπής των συγκρούσεων, ενισχύοντας σε όλα τα επίπεδα τις ικανότητες του κράτους για τη διαχείριση των συγκρούσεων και θέτοντας τα θεμέλια για βιώσιμη ειρήνη και ανάπτυξη. Η οικοδόμηση της ειρήνης είναι μια πολύπλοκη και μακροπρόθεσμη διαδικασία δημιουργίας των αναγκαίων συνθηκών για βιώσιμη ειρήνη. Λειτουργεί αντιμετωπίζοντας ολιστικά τις βαθιά ριζωμένες διαρθρωτικές αιτίες της βίαιης σύγκρουσης. Τα μέτρα οικοδόμησης της ειρήνης αντιμετωπίζουν βασικά ζητήματα που επηρεάζουν τη λειτουργία της κοινωνίας και του κράτους και επιδιώκουν να ενισχύσουν την ικανότητα του κράτους να εκτελεί αποτελεσματικά και νόμιμα τις βασικές λειτουργίες του (United Nations DPKO 2008). Η οικοδόμηση της ειρήνης περιλαμβάνει την υποστήριξη της οικονομικής αναδιάρθρωσης του κράτους, της καλής διαβίωσης των πολιτών, τον αφοπλισμό των πρώην εμπόλεμων και τον επαναπατρισμό των προσφύγων. Στις επιχειρήσεις τέτοιου είδους, εκτός από το στρατιωτικό προσωπικό χρησιμοποιείται σε μεγάλο ποσοστό και πολιτικό προσωπικό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΑΣΦΑΛΩΝ ΖΩΝΩΝ

3.1 Γενικά

Σκοπός των ασφαλών ζωνών, εφόσον δημιουργούνται με τις κατάλληλες προϋποθέσεις και προδιαγραφές, είναι να επιτρέπουν στους πολίτες να παραμείνουν με ασφάλεια σε μια περιοχή σύγκρουσης αποφεύγοντας τους εγγενείς κινδύνους που συνδέονται με την αναχώρηση και τη μετάβασή τους σε άλλες περιοχές ή χώρες στις οποίες θα αναζητούσαν άσυλο. Τα στατιστικά στοιχεία σχετικά με τους ανθρώπους που γίνονται θύματα εκμετάλλευσης λαθρεμπόρων ή χάνουν τη ζωή τους προσπαθώντας να απομακρυνθούν από εμπόλεμες περιοχές, υποδεικνύουν ότι οι ασφαλείς ζώνες θα μπορούσαν να αποτελέσουν μια ανθρωπιστική λύση. Ακόμα και στις περιπτώσεις που αυτή η μετακίνησή τους, έστω και στο εσωτερικό της ίδιας χώρας, φαίνεται ότι θα αποτελούσε τη μόνη βιώσιμη επιλογή, η δημιουργία ασφαλών διαδρομών, γνωστές ως «ασφαλείς διάδρομοι», θα μπορούσε να μειώσει τους κινδύνους κατά την αναχώρηση από μια περιοχή σύγκρουσης. Οι ασφαλείς διάδρομοι θα μπορούσαν επίσης να παρέχουν τη δυνατότητα μετακίνησης μεταξύ διαφορετικών τμημάτων ασφαλών ζωνών και πρόσβασης σε ζωτικές υπηρεσίες.

Αν και θεωρητικά το ζήτημα ακούγεται απλό, η κατάσταση στην πράξη γίνεται περίπλοκη, όχι μόνο από την άποψη της ποικιλίας της νομοθεσίας που ισχύει και θα αναφέρουμε στη συνέχεια, αλλά και από τα κίνητρα πίσω από τις εκκλήσεις για τη δημιουργία ασφαλών ζωνών. Ενώ η εξεύρεση λύσης για να σταματήσουν οι άμαχοι να εγκαταλείπουν τον τόπο τους με την ελπίδα να βρουν ασφάλεια σε άλλες χώρες, αποτελεί κοινά αποδεκτό στόχο (Loprete 2017), αυτό θα μπορούσε να γίνει μόνο εάν οι ασφαλείς ζώνες προσέφεραν πραγματική ασφάλεια. Θα μπορούσε να αναρωτηθεί κανείς, σε ποιο βαθμό οι εκκλήσεις για δημιουργία ασφαλών ζωνών έχουν ως κίνητρο την επιθυμία να μειωθεί ο αριθμός των αιτούντων άσυλο σε χώρες της Ευρώπης ή και αλλού, ή τα κίνητρα είναι πραγματικά ανθρωπιστικά, με σκοπό οι άμαχοι να έχουν τη δυνατότητα να παραμείνουν κοντά στα σπίτια τους. Οι συνοριακοί φράχτες που είναι

χτισμένοι στην Ευρώπη και στις νότιες Ηνωμένες Πολιτείες αποτελούν αδιαμφισβήτητη μαρτυρία για την επιθυμία κάποιων χωρών να αποτραπεί η είσοδος προσφύγων σε αυτές, οπότε οι ασφαλείς ζώνες μπορούν να θεωρηθούν ως ένα επιπλέον εργαλείο για αυτόν τον σκοπό.

Πριν αναφερθούμε στη δημιουργία ασφαλών ζωνών στο πλαίσιο επιχειρήσεων των Ηνωμένων Εθνών, είναι απαραίτητο να αναφερθούν οι ορισμοί, οι βασικές αρχές που πηγάζουν από το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, το νομικό καθεστώς που μπορεί να εφαρμοστεί συγκεκριμένα για τις ασφαλείς ζώνες και οι αρχές που τηρούνται γενικά στις ειρηνευτικές αποστολές των Ηνωμένων Εθνών, επιμέρους σκοπός των οποίων είναι η δημιουργία αυτών των ζωνών.

3.2 Ορισμός ασφαλών ζωνών

Στη διεθνή βιβλιογραφία δεν υπάρχει κάποια συμφωνημένη κοινή ορολογία ή κοινά αποδεκτός ορισμός για τις "ασφαλείς ζώνες" (safe zones). Ως ασφαλής ζώνη, υποδεικνύεται μια περιοχή εντός μιας χώρας που έχει εμπλακεί σε ένοπλες συγκρούσεις ή γενικευμένη βία, στην οποία οι άμαχοι μπορούν να βρουν καταφύγιο και θεωρείται προστατευμένη από πιθανή στρατιωτική επίθεση. Το σκεπτικό δημιουργίας μιας τέτοιας περιοχής, είναι ότι όσοι βρίσκονται στη ζώνη, μπορούν να ζουν εκεί με ασφάλεια και να προστατεύονται από τις επιπτώσεις της σύγκρουσης. Η προστασία από τέτοιες επιπτώσεις είναι αυτή που εξασφαλίζει πρόσβαση στην εργασία ή την εκπαίδευση και η δυνατότητα λήψης των απαραίτητων τροφίμων και φαρμάκων.

Οι όροι που έχουν χρησιμοποιηθεί κατά καιρούς για τέτοιες περιοχές είναι: ασφαλή καταφύγια (safe havens), ασφαλείς περιοχές (safe areas), ασφαλείς διάδρομοι (safe corridors ή corridors of tranquility), ανθρωπιστικοί διάδρομοι (humanitarian corridors), ουδέτερες ζώνες (neutral zones), προστατευόμενες περιοχές (protected areas), ασφαλείς ανθρωπιστικοί χώροι (secure humanitarian areas), διάδρομοι ασφαλείας (security corridors) και ζώνες ασφαλείας (security zones). Ο πιο πρόσφατος όρος που χρησιμοποιήθηκε στην περίπτωση της Συρίας, είναι οι ζώνες απαλλαγής (de-escalation zones), οι οποίες όμως έχουν διαφορετική

έννοια από τις ασφαλείς ζώνες (Al Jazeera 2017). Ορισμένοι από αυτούς τους όρους έχουν περιγραφεί σε διεθνείς συνθήκες, οι οποίες όμως συμφωνήθηκαν μόνο για συγκεκριμένες περιπτώσεις και με συγκεκριμένους σκοπούς.

Πέρα από τις ασφαλείς ζώνες, όπως φαίνεται από τους ανωτέρω αναφερόμενους όρους, η έννοια των «ασφαλών διαδρόμων» αναφέρεται σε μια διαδρομή, είτε έξω από τη σύγκρουση, είτε εν μέσω αυτής, η οποία προσφέρει ασφάλεια κατά τη μετακίνηση. Οι ασφαλείς διάδρομοι μπορεί να είναι απαραίτητοι για τη λειτουργία των ασφαλών ζωνών ώστε να εξασφαλίζουν για παράδειγμα την είσοδο ανθρωπιστικών οργανώσεων σε αυτές, με σκοπό την παροχή βασικών προμηθειών και υπηρεσιών. Οι διάδρομοι μπορούν επίσης να παρέχουν ένα μέσο διαφυγής, εάν η ζώνη παύσει να είναι ασφαλής. Παρόλα αυτά, ακόμη και αν δεν υπάρχουν ασφαλείς ζώνες, μπορεί να είναι δυνατή η δημιουργία ανεξάρτητων ασφαλών διαδρόμων.

3.3 Αρχές του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου

Το δικαίωμα της αυτοάμυνας ήταν από την αρχή της ίδρυσής του, το ελάχιστο που ο ΟΗΕ υποχρεώθηκε να παραχωρήσει στις ειρηνευτικές αποστολές. Η στρατιωτική ισχύς πρέπει να χρησιμοποιείται μόνο με σκοπό την αυτοάμυνα όταν είναι απολύτως απαραίτητη, ως έσχατη λύση (αναγκαιότητα) και ανάλογα με την απειλή (αναλογικότητα). Αυτό που είναι αξιοσημείωτο είναι ο προσωρινός χαρακτήρας της αυτοάμυνας: ισχύει μόνο όταν πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις (ένοπλη επίθεση ή επικείμενη απειλή) και η τελική κρίση της νομιμότητας της χρήσης βίας στην αυτοάμυνα αποφασίζεται από τη διεθνή κοινότητα.

Εκτός από αυτές τις νομικές παραμέτρους, από την οπτική της πρακτικής πολιτικής έχει γίνει αντιληπτό και είναι δικαιολογημένο, από την εμφάνιση της έννοιας της διατήρησης της ειρήνης, ότι τα κράτη δεν είναι πρόθυμα να παράσχουν δυνάμεις στον ΟΗΕ εάν δεν τους αναγνωρίζεται το δικαίωμα αυτοάμυνας. Θα ήταν πολύ αμφίβολο αν οποιοδήποτε έθνος θα συνεισέφερε τους στρατιώτες του σε ειρηνευτική δύναμη χωρίς αυτή την ελάχιστη εγγύηση προσφυγής στη χρήση στρατιωτικής ισχύος. Από την άλλη πλευρά, τα κράτη ανησυχούν επίσης ότι ο ΟΗΕ δεν πρέπει να χρησιμοποιεί τα εθνικά τους σύνολα για σκοπούς που συνεπάγονται χρήση βίας πέρα

από την αυτοάμυνα. Όταν πρόκειται για την παροχή στρατευμάτων για ειρηνευτικές επιχειρήσεις του ΟΗΕ, τα κράτη δεν αντιμετωπίζουν κίνδυνο και δεν επιθυμούν να υποστούν απώλειες ως αποτέλεσμα δραστηριότητας πέρα από την παραδοσιακή διατήρηση της ειρήνης και ανησυχούν ότι ο παγκόσμιος Οργανισμός θα μπορούσε να αρχίσει να σφετερίζεται το μονοπώλιο του κράτους στη χρήση βίας εάν διέθετε ισχυρή στρατιωτική ικανότητα. Η έννοια της αυτοάμυνας είναι σχετικά εύκολη, ασφαλής και φθηνή (Findlay 2002).

Ωστόσο, η άσκηση του δικαιώματος της αυτοάμυνας, όπως και στην περίπτωση άλλων χρήσεων στρατιωτικής ισχύος, υπόκειται σε ορισμένους όρους που έχουν κωδικοποιηθεί από το Διεθνές Δίκαιο. Οι σημαντικότεροι από αυτούς είναι η αρχή της διάκρισης, η αρχή της αναλογικότητας και καταλληλότητας των μέσων και η αρχή της αναγκαιότητας.

3.3.1 Η αρχή της διάκρισης

Η διάκριση μεταξύ μαχόμενων και αμάχων αποτελεί ίσως την πιο σημαντική αρχή του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου. Σύμφωνα με αυτήν την αρχή, τα εμπόλεμα μέρη υποχρεώνονται να διαχωρίζουν τον άμαχο πληθυσμό, που δεν συμμετέχει άμεσα στις εχθροπραξίες, από τους μαχόμενους, που εμπλέκονται ενεργά στη διεξαγωγή των στρατιωτικών επιχειρήσεων. Η ίδια αρχή ισχύει και για την διάκριση μεταξύ στρατιωτικών και πολιτικών στόχων. Η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών, το 1969, υιοθέτησε ομόφωνα την απόφαση 2444, σύμφωνα με την οποία διευκρινίζονται πλήρως τα συνθετικά στοιχεία της αρχής της διάκρισης:

1. Το δικαίωμα των εμπολέμων να χρησιμοποιήσουν οποιοδήποτε μέσο για να υπερκεράσουν τον εχθρό, δεν είναι χωρίς περιορισμό.

2. Οι άμαχοι δεν υπόκεινται σε επιθέσεις και δεν αποτελούν στρατιωτικό στόχο σε αντίθεση με τους μαχόμενους.

3. Σε όλες τις περιπτώσεις πρέπει να γίνεται διάκριση μεταξύ των ατόμων που παίρνουν μέρος στις εχθροπραξίες και αυτών που δεν λαμβάνουν, ή δεν λαμβάνουν

πλέον, μέρος στις εχθροπραξίες με στόχο να προστατευτούν οι τελευταίοι όσο το δυνατόν περισσότερο. (Γάγγας 2008)

Την πιο καθαρή αποτύπωση της αρχής της διάκρισης στο Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, τη βρίσκουμε στο Άρθρο 48 του 1^{ου} Πρόσθετου Πρωτοκόλλου του 1977 σύμφωνα με το οποίο *«...τα εμπόλεμα Μέρη θα κάνουν πάντοτε διάκριση μεταξύ αμάχου πληθυσμού και μάχιμων και μεταξύ αστικών και στρατιωτικών στόχων και ανάλογα θα κατευθύνουν τις πολεμικές τους επιχειρήσεις μόνο κατά στρατιωτικών στόχων»*. (United Nations 1977)

3.3.2 Η αρχή της αναλογικότητας και της καταλληλότητας των μέσων

Σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας, οι επιθέσεις απαγορεύονται όταν προκαλούν υπερβολική ή δυσανάλογη ζημία σε βάρος πολιτών, σε σύγκριση με το άμεσο και συγκεκριμένο στρατιωτικό πλεονέκτημα που σκοππεύεται να αποκτηθεί. Για την επίθεση κατά στρατιωτικών στόχων, οι εμπόλεμοι πρέπει να λαμβάνουν μέτρα για να αποφύγουν ή να ελαχιστοποιούν τις παράπλευρες απώλειες και να αποφεύγουν να προκαλούν υπερβολική ζημία στους πολίτες. Απαγορεύονται επίσης, μέθοδοι και μέσα πολεμικής φύσης που θα προκαλέσουν υπερβολική φθορά και περιττό πόνο. (OSCE Mission to Bosnia and Herzegovina 2013)

Η αρχή της αναλογικότητας διατυπώνεται στα παρακάτω άρθρα του 1^{ου} Πρόσθετου Πρωτοκόλλου του 1977 (United Nations 1977):

Στο Άρθρο 51 παρ. 5β, σύμφωνα με το οποίο θεωρείται επίθεση άνευ διακρίσεως, η *«επίθεση η οποία δύναται να αναμένεται να προκαλέσει απώλειες και τραυματισμένους ανάμεσα στους πολίτες, ως παρεπόμενο αυτής ζημίες σε αστικούς στόχους ή ένα συνδυασμό αυτών, τα οποία θα ήταν υπερβολικά σε σχέση με το συγκεκριμένο και άμεσο στρατιωτικό πλεονέκτημα που αναμένεται»*.

Στο Άρθρο 57 παρ. 2α(ii) , σύμφωνα με το οποίο αυτοί που σχεδιάζουν ή αποφασίζουν μια επίθεση θα πρέπει να *«αποφύγουν τη λήψη απόφασης για εξαπόλυση οποιασδήποτε επίθεσης η οποία αναμένεται να προκαλέσει ενδεχόμενη*

απώλεια σε ανθρώπινες ζωές, τραυματισμούς ιδιωτών, ζημιές σε αστικά αντικείμενα ή συνδυασμό τους που θα μπορούσε να θεωρηθεί υπερβολικός σε συνάρτηση με το σταθερό και άμεσο στρατιωτικό πλεονέκτημα».

Στο Άρθρο 57 παρ.2β, σύμφωνα με το οποίο μια επίθεση «θα ματαιωθεί ή θα αναβληθεί, εάν καταστεί εμφανές, ότι ο αντικειμενικός στόχος δεν είναι στρατιωτικός ή ότι υπόκειται σε ειδική προστασία ή ότι η επίθεση πρέπει να αναμένεται ότι θα προκαλέσει ενδεχόμενη απώλεια σε ανθρώπινες ζωές, τραυματισμούς ιδιωτών, ζημιές σε αστικά αντικείμενα, ή συνδυασμό όλων αυτών που θα μπορούσε να θεωρηθεί υπερβολικός σε σχέση με το αναμενόμενο σταθερό και άμεσο στρατιωτικό πλεονέκτημα».

Σχετικά με την αναλογικότητα και καταλληλότητα των μέσων, στο όγδοο Συνέδριο των Ηνωμένων Εθνών για την πρόληψη του εγκλήματος και τη μεταχείριση των παραβατών, στην Αβάνα της Κούβας, τον Σεπτέμβριο του 1990, αποφασίστηκε ότι οι κυβερνήσεις και οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου θα πρέπει να αναπτύξουν ένα ευρύ φάσμα μέσων και να εξοπλίσουν τις δυνάμεις τους με διάφορους τύπους όπλων και πυρομαχικών που θα επιτρέπουν τη διαφοροποιημένη χρήση βίας και όπλων. Αυτά θα πρέπει να περιλαμβάνουν μη θανατηφόρα όπλα για χρήση σε κατάλληλες καταστάσεις, με στόχο την ολοένα και μεγαλύτερη συγκράτηση της χρήσης μέσων ικανών να προκαλέσουν θάνατο ή τραυματισμό ατόμων. Για τον ίδιο σκοπό, θα πρέπει επίσης να υπάρχει η δυνατότητα εξοπλισμού, κατάλληλου για την αυτοάμυνα, όπως ασπίδες, κράνη, αλεξίσφαιρα γιλέκα και αλεξίσφαιρα μέσα μεταφοράς, προκειμένου να μειωθεί η ανάγκη χρήσης όπλων κάθε είδους.

Οι δυνάμεις επιβολής του νόμου, κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, πρέπει, στο μέτρο του δυνατού, να εφαρμόζουν μη βίαια μέσα προτού καταφύγουν στη χρήση βίας. Μπορούν να χρησιμοποιήσουν στρατιωτική ισχύ και όπλα μόνο εάν άλλα μέσα παραμένουν αναποτελεσματικά ή χωρίς καμία ένδειξη για την επίτευξη του επιδιωκόμενου αποτελέσματος. Όταν η νόμιμη χρήση βίας είναι αναπόφευκτη, θα πρέπει να ασκείται συγκρατημένα και όλοι οι εμπλεκόμενοι να ενεργούν ανάλογα με τη σοβαρότητα του αδικήματος και τον θεμιτό στόχο που πρέπει να επιτευχθεί. Πρέπει πάντα να γίνεται προσπάθεια για την ελαχιστοποίηση ζημιών και

τραυματισμών και να υπάρχει σεβασμός της ανθρώπινης ζωής και να εξασφαλίζεται η παροχή βοήθειας σε τυχόν τραυματισμένα ή προσβεβλημένα πρόσωπα το συντομότερο δυνατό. (UN Human Rights Office of the High Commissioner 1990)

3.3.3 Η αρχή της αναγκαιότητας

Η έννοια της στρατιωτικής αναγκαιότητας περιλαμβάνει την εφαρμογή οποιουδήποτε μέτρου που εξασφαλίζει τον επιτυχή τερματισμό των στρατιωτικών επιχειρήσεων και δεν αντιβαίνει στους κανόνες του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου. Σε αυτό το πλαίσιο, επιτρέπεται στα εμπόλεμα μέρη η χρησιμοποίηση βίας που είναι απαραίτητη για τον υπερκερασμό του αντιπάλου. Όσον αφορά τους στρατιωτικούς διοικητές στο πεδίο της μάχης, η έννοια της στρατιωτικής αναγκαιότητας μπορεί να προσδιορισθεί ως το δικαίωμα επιλογής μέσων και μεθόδων που δεν απαγορεύονται, για την διεξαγωγή των πολεμικών επιχειρήσεων. Στον αντίποδα, μπορεί να θεωρηθεί ότι η έννοια περιορίζει τη διεξαγωγή των επιχειρήσεων, ώστε οι ηγέτες των αντιμαχόμενων να έχουν πάντοτε τη δυνατότητα αποδοχής διευθέτησης μέσω της διαπραγματευτικής οδού. (Χατζηκωνσταντίνου 1999)

3.4 Το νομικό πλαίσιο των ασφαλών ζωνών

Διάφορες υποκατηγορίες του Διεθνούς Δικαίου δίνουν ενδείξεις σχετικά με τα κριτήρια που είναι απαραίτητα για την εγκατάσταση μιας ασφαλούς ζώνης, αλλά πουθενά δεν παρέχεται σαφές και πλήρες σύνολο των αρχών που πρέπει να τηρούνται. Ωστόσο, δεδομένου ότι πολίτες εγκαταλείπουν περιοχές ένοπλων συγκρούσεων και γενικευμένης βίας αναζητώντας προστασία, μια ασφαλής ζώνη πρέπει να προσφέρει ένα ελάχιστο επίπεδο προστασίας, προκειμένου να ανταποκριθεί στις ανάγκες και τα δικαιώματα όσων ζουν εκεί.

3.4.1 Διεθνές δίκαιο για τους πρόσφυγες

Η διεθνής σύμβαση για τους πρόσφυγες (Refugee Convention) του 1951 αναγνωρίζει ως «πρόσφυγες» τους ανθρώπους στους οποίους δεν παρέχεται προστασία από τη χώρα καταγωγής τους (UNHCR 1951, 1967). Θεωρητικά, σύμφωνα με αυτόν τον ορισμό, ο χαρακτηρισμός των προσφύγων μπορεί να

αποδοθεί ακόμα και στους πολίτες που αναγκάζονται να μετεγκατασταθούν σε περιοχές στο εσωτερικό της ίδιας χώρας, διαφορετικές από τον τόπο μόνιμης κατοικίας τους.

Δεδομένου ότι οι ασφαλείς ζώνες δημιουργούνται ως χώροι στους οποίους θα μπορούσαν να εγκατασταθούν εν δυνάμει πρόσφυγες, αντί να εγκαταλείψουν τη χώρα για το εξωτερικό ή ως χώροι στους οποίους μπορούν να επιστρέψουν πρόσφυγες από το εξωτερικό, πρέπει κατ' αναλογία αυτοί οι χώροι να πληρούν τα κριτήρια προστασίας και ασφάλειας που προβλέπονται για όλους τους πρόσφυγες. Μεταξύ άλλων, αυτό σημαίνει ότι όλοι οι άνθρωποι πρέπει να είναι σε θέση να «συνεχίσουν μια σχετικά κανονική ζωή χωρίς να αντιμετωπίζουν υπερβολικές δυσκολίες» (UNHCR 2003). Εάν αυτό δεν είναι δυνατό, τότε δεν είναι λογικό για οποιονδήποτε, να του ζητείται παραμείνει ή να επιστρέψει σε μια ασφαλή ζώνη.

Αξίζει επιπλέον να σημειωθεί ότι, το δικαίωμα αναζήτησης ασύλου στο άρθρο 14 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Universal Declaration of Human Rights - UDHR) απαιτεί υποχρεωτικά από τα κράτη, να μην κλείνουν τα σύνορά τους σε όσους ζητούν προστασία ως πρόσφυγες (UN 1948).

3.4.2 Δίκαιο ένοπλων συγκρούσεων

Η νομοθεσία που αφορά τις ένοπλες συγκρούσεις είναι αυτή που έχει τη μεγαλύτερη επιρροή στις ασφαλείς ζώνες. Πριν από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, σχετικό παράδειγμα αποτέλεσαν τα καταφύγια για τους πολίτες, αν και για αυτά δεν υπήρχε κανένα νομικό πλαίσιο (Landgren, *International Journal of Refugee Law: Safety Zones and International Protection: A Dark Grey Area* 1995). Μεταξύ του 1949 και του 1977, η περιορισμένη νομοθεσία του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου αφορούσε μόνο συγκρούσεις μεταξύ δύο ή περισσότερων κρατών (διεθνείς ένοπλες συγκρούσεις), ενώ τα αντιμαχόμενα μέρη των λεγόμενων εμφύλιων πολέμων (μη διεθνείς ένοπλες συγκρούσεις) θα μπορούσαν να διαπραγματευτούν παρόμοιες ρυθμίσεις μεταξύ τους, οι οποίες θα ίσχυαν μόνο στις συγκεκριμένες περιπτώσεις.

Το 1^ο Πρόσθετο Πρωτόκολλο (Additional Protocol AP1) του 1977 στις Συμβάσεις της Γενεύης (Geneva Conventions) του 1949 προβλέπει τη γενική

προστασία των πολιτών, απαιτώντας ότι σε όλες τις ένοπλες συγκρούσεις όλοι οι πολίτες «απολαμβάνουν γενική προστασία έναντι των κινδύνων που προκύπτουν από στρατιωτικές επιχειρήσεις» και δεν αποτελούν αντικείμενο της επίθεσης, σύμφωνα με την αρχή της διάκρισης στην οποία αναφερθήκαμε. Αυτές οι προβλέψεις μπορούμε να θεωρήσουμε ότι έχουν άμεση εφαρμογή σε χώρους όπως οι ασφαλείς ζώνες. Ενώ η απαίτηση για την προστασία των πολιτών σε μη διεθνείς ένοπλες συρράξεις δεν είναι τόσο ξεκάθαρη στο 2^ο Πρόσθετο Πρωτόκολλο (AP2), που ισχύει για αυτού του είδους τις συγκρούσεις, η Διεθνής Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού (International Committee of the Red Cross - ICRC) ισχυρίζεται ότι τα κύρια στοιχεία του AP1 και η Σύμβαση της Γενεύης IV αναγνωρίζονται ως εθιμικό Διεθνές Δίκαιο και ως εκ τούτου, εφαρμόζονται και σε μη διεθνείς ένοπλες συγκρούσεις.

Για τους σκοπούς της εν συνεχεία ανάλυσης, μπορούμε συμπερασματικά να θεωρήσουμε ότι, οι κανόνες του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου της Διεθνούς Επιτροπής του Ερυθρού Σταυρού (ICRC 2009), σε συνδυασμό με το Διεθνές Δίκαιο για τους Πρόσφυγες, καθορίζουν τον τρόπο με τον οποίο οι ασφαλείς ζώνες και διάδρομοι μπορούν να οριστούν και να χρησιμοποιηθούν, στο γενικότερο πλαίσιο της προστασίας των προσφύγων. Αν και αυτοί οι κανόνες μπορούν να αποτελέσουν οδηγό για την εγκατάσταση ασφαλών ζωνών, θεωρείται απαραίτητο ότι πρέπει να συμπληρώνονται από αντίστοιχους κανόνες και προβλέψεις του Διεθνούς Δικαίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

3.4.3 Διεθνές Δίκαιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

Σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, μια ζώνη μπορεί να είναι ασφαλής μόνο αν μέσα σε αυτήν εξασφαλίζονται ορισμένα ανθρώπινα δικαιώματα, όπως το δικαίωμα στη ζωή, το δικαίωμα σε επαρκές βιοτικό επίπεδο, το δικαίωμα να μην υπόκειται κανείς σε βασανιστήρια και σκληρή, απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση και το δικαίωμα πρόσβασης στα υψηλότερα δυνατά πρότυπα υγείας. Εντούτοις, όσον αφορά ορισμένα δικαιώματα που περιέχονται στο Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (International Covenant on Civil and Political Rights - ICCPR), τα κράτη μπορούν να παρεκκλίνουν, σύμφωνα με το άρθρο 4, εάν δηλώσουν «σε περίπτωση δημόσιας

έκτακτης ανάγκης που απειλεί το έθνος ότι τα μέτρα αυτά είναι ασυμβίβαστα με άλλες υποχρεώσεις τους βάσει του Διεθνούς Δικαίου και συνεπάγονται διάκριση αποκλειστικά λόγω φυλής, χρώματος, φύλου, γλώσσας, θρησκείας ή κοινωνικής προέλευσης» (UN General Assembly 1976). Αντιθέτως, το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτικά Δικαιώματα του Ανθρώπου (UN, International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights 1976) και της σχεδόν παγκοσμίως επικυρωμένης Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (UN, Convention on the Rights of the Child 1990), δεν περιέχουν ρήτρα εξαίρεσης για εθνικές καταστάσεις έκτακτης ανάγκης.

Ένα από τα ανθρώπινα δικαιώματα στο οποίο είναι σημαντικό να αναφερθούμε και έχει άμεση σχέση με τις μετακινήσεις πληθυσμών, τις ασφαλείς ζώνες και διαδρόμους, είναι το δικαίωμα στην ελεύθερη κυκλοφορία (Άρθρο 12 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα) (UN General Assembly 1976). Αυτό όμως είναι ένα από αυτά τα δικαιώματα από τα οποία τα κράτη μπορούν να παρεκκλίνουν σε περιόδους έκτακτης ανάγκης. Ωστόσο, εάν άλλα κράτη - όπως εκείνα που δεν εμπλέκονται στη σύγκρουση αλλά ενδεχομένως λαμβάνουν πρόσφυγες από αυτήν - επιβάλλουν μια ζώνη ασφαλείας στη ζώνη διένεξης, τα κράτη αυτά δεν μπορούν να επικαλεστούν το άρθρο 4 του ίδιου Συμφώνου για να περιορίσουν την ελεύθερη κυκλοφορία, καθώς δεν θα υπάρχει απειλή του έθνους σε αυτά. Όσον αφορά τους ασφαλείς διαδρόμους, το δικαίωμα στην ελεύθερη κυκλοφορία ενισχύει το επιχείρημα για την εξασφάλιση της πρόσβασης στα αγαθά και τις υπηρεσίες για τους παγιδευμένους πληθυσμούς, ακόμη και για το δικαίωμα να ζητήσουν προστασία στο εξωτερικό.

3.5 Το Διεθνές Δίκαιο στις Επιχειρήσεις Υποστήριξης της Ειρήνης

Το Διεθνές Δίκαιο που αφορά τις ειρηνευτικές αποστολές έχει άμεση σχέση με την προστασία στις ασφαλείς ζώνες. Τα Ηνωμένα Έθνη, σχεδόν από την ίδρυσή τους, χρησιμοποίησαν στρατεύματα τρίτων κρατών, είτε με τη συναίνεση των αντιμαχόμενων μερών είτε χωρίς τη συναίνεσή τους μέσω της επιβολής, για τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Σύμφωνα με την εντολή για τη διατήρηση ή την αποκατάσταση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, το Συμβούλιο

Ασφαλείας έχει ορίσει σε ορισμένες περιπτώσεις ασφαλείς ζώνες για την προστασία των αμάχων. Αν και σκοπός αυτών των ασφαλών ζωνών ήταν να προστατεύσουν όλους τους αμάχους από επιθέσεις και να χρησιμεύσουν ως τόποι καταφυγής και βοήθειας, το ακριβές νομικό νόημα των ασφαλών ζωνών δεν έχει περιγραφεί ποτέ από τα Ηνωμένα Έθνη. Η δημιουργία ασφαλών ζωνών συνοδεύτηκε σε ορισμένες περιπτώσεις, από την επιβολή απαγορευμένων ζωνών, οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν για την εξασφάλιση κάποιου βαθμού επιβολής.

Παράδειγμα δημιουργίας ασφαλούς ζώνης από τα Ηνωμένα Έθνη έχουμε το 1991 στο Ιράκ, όταν το Συμβούλιο Ασφαλείας επέμεινε να «επιτρέψει την άμεση πρόσβαση διεθνών ανθρωπιστικών οργανώσεων» και ζήτησε από τον Γενικό Γραμματέα να χρησιμοποιήσει όλα τα διατιθέμενα μέσα και υπηρεσίες των ΗΕ, για να αντιμετωπίσει επείγοντως τις κρίσιμες ανάγκες των προσφύγων και του εκτοπισθέντος ιρακινού πληθυσμού (Security Council 1991). Αυτή η πρακτική δεν συμβαδίζει με το παραδοσιακό μοντέλο ασφαλών ζωνών, όπου τα συμβαλλόμενα μέρη συμφωνούν ότι μια συγκεκριμένη τοποθεσία δεν θα δεχτεί επίθεση.

Οι ασφαλείς ζώνες που δημιούργησε ο ΟΗΕ στη Βοσνία και Ερζεγοβίνη απλώς παγίδευσαν τους μουσουλμάνους της Βοσνίας, με αποτέλεσμα να δολοφονηθούν 7000 άτομα μόνο στη Σρεμπρένιτσα, παρά την παρουσία της Δύναμης Προστασίας των Ηνωμένων Εθνών και την εντολή που είχαν τα κράτη-μέλη να αποτρέψουν τις επιθέσεις, αν απαιτούνταν ακόμα και με χρήση βίας. Η περίπτωση της Σρεμπρένιτσα κατέδειξε ότι το Διεθνές Ποινικό Δίκαιο θα μπορούσε να αποτελέσει κλάδο του Διεθνούς Δικαίου. Παρόλα αυτά, η απειλή της ποινικής δίωξης σε περιπτώσεις παραβίασης ασφαλών ζωνών είναι πολύ απομακρυσμένη για να αποτελέσει παράγοντα για την παροχή προστασίας (Mooney 1995).

Παρόμοια ήταν και η εξέλιξη των γεγονότων στη Ρουάντα σχετικά με τις «ασφαλείς ανθρωπιστικές περιοχές» (Security Council 1994). Οι χώροι «Προστασίας των Πολιτών» που δημιουργήθηκαν στο Νότιο Σουδάν, με την άδεια της Αποστολής των Ηνωμένων Εθνών στη Δημοκρατία του Νοτίου Σουδάν (UNMISS), ώστε να υπάρχει η δυνατότητα να χρησιμοποιηθούν όλα τα απαραίτητα μέσα για την προστασία των αμάχων, για την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας και για την

παρακολούθηση και διερεύνηση παραβιάσεων των διεθνών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του ανθρωπιστικού δικαίου, δέχτηκαν τελικά τακτικές επιθέσεις (Oudenaren 2017).

3.6 Βασικές αρχές Δικαίου στις ειρηνευτικές αποστολές

Οι βασικές αρχές που πηγάζουν από τις υποκατηγορίες του Διεθνούς Δικαίου που αναφέρθηκαν παραπάνω και σύμφωνα με τις οποίες σχεδιάζονται οι ειρηνευτικές αποστολές των Ηνωμένων Εθνών και τηρούνται κατά την εκτέλεσή τους, παρουσιάζονται στη συνέχεια, όπως περιγράφονται στο Capstone Doctrine (DPKO 2008) και στην επίσημη ιστοσελίδα για τις ειρηνευτικές επιχειρήσεις του ΟΗΕ (<https://peacekeeping.un.org/en/principles-of-peacekeeping>) (UN 2019)

3.6.1 Συναίνεση των μερών

Σύμφωνα με τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών, οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις αναπτύσσονται με τη συναίνεση των κυριότερων μερών της σύγκρουσης. Για να επιτευχθεί αυτό, απαιτείται αρχικά η δέσμευση των μερών μέσω πολιτικής διαδικασίας. Η αποδοχή της επιχείρησης παρέχει στον ΟΗΕ την αναγκαία ελευθερία δράσης, τόσο σε πολιτικό όσο και σε φυσικό επίπεδο, για την εκτέλεση της εντολής. Εάν δεν υπάρχει συναίνεση, μια ειρηνευτική επιχείρηση κινδυνεύει να γίνει μέρος της σύγκρουσης καθώς θα απαιτηθεί η λήψη μέτρων επιβολής, όπως στα παραδείγματα που ήδη αναφέρθηκαν. Επίσης, το γεγονός ότι τα κυριότερα αντιμαχόμενα μέρη έχουν δώσει τη συγκατάθεσή τους για την ανάπτυξη ειρηνευτικής επιχείρησης των Ηνωμένων Εθνών, δεν συνεπάγεται απαραίτητα ότι θα υπάρξει συγκατάθεση σε τοπικό επίπεδο. Η καθολικότητα της συναίνεσης καθίσταται ακόμα λιγότερο πιθανή σε περιοχές που χαρακτηρίζονται από την παρουσία ένοπλων ομάδων που δεν υπόκεινται στον έλεγχο κανενός από τα μέρη της σύγκρουσης.

3.6.2 Αμεροληψία

Η αμεροληψία είναι ζωτικής σημασίας για τη διατήρηση της συναίνεσης και της συνεργασίας αλλά δεν πρέπει να συγχέεται με την ουδετερότητα ή την αδράνεια. Οι ειρηνευτικές δυνάμεις των Ηνωμένων Εθνών θα πρέπει να είναι αμερόληπτες στις

σχέσεις τους με τα αντιμαχόμενα μέρη της σύγκρουσης, αλλά δεν πρέπει να επιτρέπουν ενέργειες που παραβιάζουν τις υποχρεώσεις της ειρηνευτικής διαδικασίας ή των διεθνών κανόνων και αρχών που υποστηρίζει η επιχείρηση. Ανεξάρτητα από την ανάγκη δημιουργίας και διατήρησης καλών σχέσεων με τα αντιμαχόμενα μέρη, μια ειρηνευτική επιχείρηση πρέπει να αποφεύγει δραστηριότητες που θα μπορούσαν να θέσουν σε κίνδυνο την εικόνα της αμεροληψίας λόγω του φόβου παρερμηνείας ή αντιποίνων. Σε διαφορετική περίπτωση, μπορεί να υπονομεύσει την αξιοπιστία και τη νομιμότητα της επιχείρησης και η κατάσταση να οδηγήσει σε απόσυρση της συγκατάθεσης ενός ή περισσότερων μερών.

3.6.3 Μη χρήση βίας εκτός από την αυτοάμυνα και την υπεράσπιση της εντολής

Οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις των Ηνωμένων Εθνών δεν αποτελούν μέσο επιβολής. Εντούτοις, μπορούν να χρησιμοποιούν βία σε τακτικό επίπεδο, με την εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας, εάν ενεργούν σε αυτοάμυνα ή για την υπεράσπιση της εντολής. Σε ορισμένες περιπτώσεις, το Συμβούλιο Ασφαλείας έδωσε στις ειρηνευτικές επιχειρήσεις «ισχυρές» εντολές να «χρησιμοποιήσουν όλα τα απαραίτητα μέσα» για να αποτρέψουν προσπάθειες εναντίον των πολιτικών διαδικασιών για τη διατήρηση της ειρήνης, να προστατεύσουν τους άμαχους από επικείμενη απειλή φυσικής επίθεσης και να βοηθήσουν τις εθνικές αρχές στην τήρηση του νόμου και της τάξης.

Για να γίνει καλύτερα κατανοητή η έννοια της μη χρήσης βίας στις ειρηνευτικές επιχειρήσεις, πρέπει να γίνει ξεκάθαρη η διαφορά μεταξύ «διατήρησης της ειρήνης» και «επιβολής της ειρήνης», όπως προβλέπεται στο κεφάλαιο VII του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. Η διατήρηση της ειρήνης μπορεί να επιτρέψει τη χρήση βίας σε τακτικό επίπεδο με την εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας και τη συναίνεση του φιλοξενούμενου έθνους ή των κυριότερων μερών της σύγκρουσης. Αντίθετα, η επιβολή της ειρήνης δεν απαιτεί τη συγκατάθεση των κύριων μερών και ενδέχεται να συνεπάγεται τη χρήση στρατιωτικής δύναμης σε στρατηγικό ή διεθνές επίπεδο, η οποία κατά κανόνα απαγορεύεται στα κράτη μέλη βάσει του Άρθρου 2 του Χάρτη, εκτός αν υπάρχει εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας.

Μια ειρηνευτική αποστολή του ΟΗΕ θα πρέπει να χρησιμοποιεί βία μόνο ως έσχατη λύση. Η κάθε περίπτωση θα πρέπει να αξιολογείται με ακριβή, αναλογικό και κατάλληλο τρόπο, εντός της αρχής της ελάχιστης δύναμης που απαιτείται για την επίτευξη του επιθυμητού αποτελέσματος, διατηρώντας παράλληλα τη συναίνεση για την αποστολή και την εντολή της. Η χρήση βίας από τις αποστολές του ΟΗΕ έχει πάντα πολιτικές συνέπειες και μπορεί συχνά να οδηγήσει σε απρόβλεπτες καταστάσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΑΣΦΑΛΩΝ ΖΩΝΩΝ

4.1 Περί Ασφάλειας

Το Δίκαιο που αφορά την προστασία των αμάχων και στο οποίο αναφερθήκαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο, είναι το ίδιο που ισχύει σε κάθε περιοχή ένοπλων συγκρούσεων ή γενικευμένης βίας και πρέπει να εφαρμόζεται και στις ασφαλείς ζώνες ώστε εκεί να μπορεί ο οποιοσδήποτε να βρει αυξημένα επίπεδα προστασίας παρόμοια με αυτά που θα ίσχυαν σε καιρό ειρήνης. Μια από τις βασικές αρχές της νομοθεσίας που αφορά τις ένοπλες συγκρούσεις είναι η αρχή της διάκρισης σύμφωνα με την οποία οι πολίτες και οι άμαχοι δεν μπορούν να αποτελούν αντικείμενο επίθεσης. Τα αντιμαχόμενα μέρη στη σύγκρουση θα πρέπει να στοχεύουν μόνο κατά στρατιωτικών στόχων. Με δεδομένο ότι παράπλευρες απώλειες δεν μπορούν να αποφευχθούν πλήρως, ο στόχος πρέπει να είναι η ελαχιστοποίησή τους (Landgren, *International Journal of Refugee Law: Safety Zones and International Protection: A Dark Grey Area* 1995). Εάν οι αρχές της διάκρισης, της αναλογικότητας και της αναγκαιότητας ακολουθούνταν πάντοτε και από όλα τα εμπλεκόμενα μέρη, οι ασφαλείς ζώνες θα μπορούσαν να είναι αποτελεσματικές και ειδικά όταν συνδυάζονται με εγγυημένη πρόσβαση για την ανθρωπιστική βοήθεια.

Τελικά, οι ασφαλείς ζώνες είναι τόσο ασφαλείς όσο τα μέρη της σύγκρουσης τους επιτρέπουν να είναι. Δεν αποτελούν και δεν θα μπορέσουν ποτέ να αποτελέσουν εγγύηση ασφάλειας, αλλά για διάφορους λόγους, μπορεί να είναι το καλύτερο που είναι διαθέσιμο, ειδικά όταν η διεθνής κοινότητα δεν κατορθώνει να επιβάλει την ειρήνη. Επιπλέον, η ύπαρξη μιας ασφαλούς ζώνης δεν σημαίνει οπωσδήποτε ότι άλλες περιοχές είναι αναγκαστικά «μη ασφαλείς».

Ένας παράγοντας για την ενίσχυση της ασφάλειας στις ασφαλείς ζώνες ή διαδρόμους είναι η συναινετική καθιέρωσή τους. Αυτό σημαίνει ότι τα μέρη της σύγκρουσης συμφωνούν αμοιβαία για την εγκατάστασή τους, με συμφωνημένους όρους και την πεποίθηση ότι υπάρχουν οφέλη για όλους τους εμπλεκόμενους. Μια

ασφαλής ζώνη ή διάδρομος θα μπορούσε επίσης να αναγνωριστεί μονομερώς, αλλά οι πιθανότητες επιτυχίας αυξάνονται σημαντικά εάν έστω και κατά τη λειτουργία της, αναγνωριστεί και από όλα τα μέρη της σύγκρουσης. Η επιτυχία εξαρτάται επίσης από τη διατήρηση των γραμμών επικοινωνίας μεταξύ των αντιμαχόμενων μερών αλλά και μεταξύ αυτών με τρίτους, η οποία είναι πιο δύσκολη στις πολυμερείς συγκρούσεις και ακόμα πιο δύσκολη στις εμφύλιες διαμάχες (Geoff Gilbert 2017).

Ο ρόλος των ειρηνευτικών αποστολών ή των διεθνών ανθρωπιστικών οργανώσεων είναι επίσης καθοριστικής σημασίας. Όταν επιβάλλονται ασφαλείς ζώνες σε ένα κράτος χωρίς τη συγκατάθεσή του, η ζωή των πολιτών και των διεθνών απεσταλμένων μπορεί να τεθεί σε κίνδυνο. Σε μια τέτοια περίπτωση, οι διεθνείς ανθρωπιστικοί φορείς δεν έχουν δικαίωμα επέμβασης στο κράτος ή πρόσβασης ακόμη και σε περιοχές που επικρατεί ειρήνη και νομιμότητα (Shucksmith 2017).

Είναι σαφές ότι, οι ασφαλείς ζώνες πρέπει να έχουν ανθρωπιστικό χαρακτήρα και ότι η ανακούφιση και η βοήθεια πρέπει να παρέχονται εντός αυτών με αμεροληψία. Πολλά άλλα ερωτήματα όμως παραμένουν αναπάντητα. Πρέπει οι ασφαλείς ζώνες να είναι αποστρατικοποιημένες; Μπορούν να είναι ουδέτερες; Μπορούν οι στρατηγικές τοποθεσίες να είναι πάντα ασφαλείς ζώνες; Είναι πάντα δυνατόν να υπάρχουν εγγυήσεις ότι μια ασφαλής ζώνη ή ένας διάδρομος θα είναι πάντα αποστρατικοποιημένος ή υπάρχουν αποδεκτοί βαθμοί αποστρατικοποίησης; Για την αναζήτηση απαντήσεων σε αυτά τα ερωτήματα, μπορούν να αντληθούν διδάγματα από παρελθόντα παραδείγματα ασφαλών ζωνών, από τα οποία επίσης μπορούμε να διακρίνουμε και να καθορίσουμε ορισμένα κριτήρια που θα έπρεπε να πληρούνται ώστε να επιτυγχάνεται μεγαλύτερος βαθμός προστασίας για όσους καταφεύγουν σε αυτές τις περιοχές.

4.2 Δημιουργία Ασφαλών Ζωνών

Πέρα από το νομικό πλαίσιο, στο οποίο αναφερθήκαμε παραπάνω, τα χαρακτηριστικά και οι προδιαγραφές που πρέπει να πληρούνται για τη δημιουργία των ασφαλών ζωνών, όπως η ουδετερότητα, ο ανθρωπιστικός χαρακτήρας και η αποστρατιωτικοποίηση, μπορούν να αντληθούν από το Διεθνές Δίκαιο για τους

πρόσφυγες, καθώς στην πραγματικότητα, οι ασφαλείς ζώνες μοιάζουν έως ένα βαθμό με στρατόπεδα προσφύγων. Η εκτελεστική επιτροπή (ExCom) της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR) έχει θεσπίσει κριτήρια για τα στρατόπεδα προσφύγων για την εξασφάλιση της ασφάλειάς τους. Η ExCom αποτελείται σήμερα από 101 κράτη, στα οποία συμπεριλαμβάνονται, πέρα από τα συμβαλλόμενα μέρη της σύμβασης του 1951, εκείνα που πλήττονται περισσότερο από τις μετακινήσεις προσφύγων. Μεταξύ άλλων, η ExCom υιοθετεί μέσω συναίνεσης, τα Συμπεράσματα που προτείνει η UNHCR για την προστασία των προσφύγων. Ο «εντελώς μη πολιτικός» και «ανθρωπιστικός» χαρακτήρας της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες αποτελεί πλεονέκτημα για την αξιοπιστία και τη νομιμοποίησή της απέναντι σε όλα τα μέρη οποιασδήποτε σύγκρουσης.

Σύμφωνα με το Άρθρο 48 του Συμπεράσματος (Conclusion) της ExCom του 1987, σχετικά με τις προϋποθέσεις για τις περαιτέρω προβλέψεις σε αυτό, *«μεταξύ άλλων, τα στρατόπεδα και οι οικισμοί προσφύγων έχουν αποκλειστικά πολιτικό και ανθρωπιστικό χαρακτήρα και σύμφωνα με την αρχή ότι η χορήγηση ασύλου ή καταφυγίου είναι ειρηνική και ανθρωπιστική πράξη που δεν πρέπει να θεωρείται εχθρική από άλλο κράτος, με την ελπίδα να συμβάλει στη διασφάλιση της ασφάλειας των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο, καθώς και να ενισχύσει τα δικαιώματα, τις υποχρεώσεις και τις ευθύνες τους καθώς και αυτές των κρατών και των διεθνών οργανισμών σύμφωνα με τους σχετικούς κανόνες και αρχές του διεθνούς δικαίου και υπογραμμίζοντας ότι τα δικαιώματα και οι ευθύνες των κρατών σύμφωνα με τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και τους σχετικούς κανόνες και αρχές του διεθνούς δικαίου, συμπεριλαμβανομένου του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου, παρέμειναν αμετάβλητοι.»* (High Commissioner's Programme, Executive_Committee 1987). Παρόλο που το εν λόγω Συμπέρασμα προϋποθέτει ότι τα στρατόπεδα προσφύγων βρίσκονται στα σύνορα ενός κράτους και οι κάτοικοι του στρατοπέδου είναι πρόσφυγες, οι ίδιες αρχές μπορούν και επιβάλλεται να εφαρμόζονται κατ' αναλογία και στις ασφαλείς ζώνες εντός ενός κράτους στο οποίο εκτυλίσσονται ένοπλες συγκρούσεις.

Το Συμπέρασμα (Conclusion) με αριθμό 94 (LIII) της ExCom του 2002 παρέχει συγκεκριμένες οδηγίες για τη φύση των καταυλισμών προσφύγων και κατ' αναλογία για τα χαρακτηριστικά των ασφαλών ζωνών. Μετά την εμπειρία της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες στην πρώην Γιουγκοσλαβία και στην περιοχή των Μεγάλων Λιμνών της Αφρικής, ορίζει ότι *«όλοι οι παράγοντες, συμπεριλαμβανομένων των ίδιων των προσφύγων, έχουν την υποχρέωση να συνεργάζονται για την εξασφάλιση του ειρηνικού και ανθρωπιστικού χαρακτήρα των στρατοπέδων και των οικισμών προσφύγων»*. Επιπλέον, τα στρατόπεδα, οπότε και οι ασφαλείς ζώνες, μπορούν να εξασφαλίζουν τον ανθρωπιστικό, ουδέτερο, αποστρατικοποιημένο και πολιτικό χαρακτήρα τους εάν σε αυτά δεν υπάρχουν ένοπλα στοιχεία, δεν πραγματοποιείται κανενός είδους στρατολόγηση ή εκπαίδευση από κανένα αντιμαχόμενο μέρος της σύγκρουσης και δεν εμπλέκονται με πληθυσμούς έξω από αυτά ή αιχμαλώτους πολέμου. Όλα αυτά μπορεί να φαίνονται προφανή, αλλά σε μια συνεχιζόμενη ένοπλη σύγκρουση, μπορεί να αποδειχθεί δύσκολο να διατηρηθούν αυτές οι σημαντικές προϋποθέσεις στις ασφαλείς ζώνες (Executive Committee 53rd session 2002).

Πιο πρόσφατα, στη Διακήρυξη της Νέας Υόρκης για τους πρόσφυγες και τους μετανάστες του 2016, τονίζεται ότι τα κράτη υποδοχής έχουν την πρωταρχική ευθύνη να διασφαλίσουν τον πολιτικό και ανθρωπιστικό χαρακτήρα των καταυλισμών και των οικισμών των προσφύγων. Επίσης, θα πρέπει να διασφαλίζεται ότι ο χαρακτήρας αυτός δεν θα διακυβεύεται από την παρουσία ή τις δραστηριότητες ένοπλων στοιχείων και τα στρατόπεδα δεν θα χρησιμοποιούνται για σκοπούς ασυμβίβαστους με τον πολιτικό χαρακτήρα τους. Προϋπόθεση για την ενίσχυση της ασφάλειας στα στρατόπεδα προσφύγων και στις γύρω τοπικές κοινότητες είναι η ύπαρξη αιτήματος ή η συναίνεση της χώρας υποδοχής (UN General Assembly 2016).

4.3 Η πρόσβαση σε Ασφαλείς Ζώνες

Η ασφαλής πρόσβαση σε υπηρεσίες και αγαθά αποτελεί απαραίτητη παροχή στους ανθρώπους που βρίσκονται παγιδευμένοι σε μια ζώνη συγκρούσεων. Η δυνατότητα μετακίνησης με σχετική ασφάλεια είναι επίσης απαραίτητη για την επιβίωσή τους, είτε πρόκειται για πρόσβαση σε ιατρικές υπηρεσίες είτε για την

κάλυψη βασικών αναγκών. Παρόλο που δεν υπάρχει σαφής νομοθεσία για την εξασφάλιση τέτοιας πρόσβασης, οι διαπραγματεύσεις μεταξύ των μερών μιας σύγκρουσης, συνήθως με τη διαμεσολάβηση ανθρωπιστικών φορέων, μπορούν να επιτρέψουν στους άμαχους που βρίσκονται εγκλωβισμένοι να επιβιώσουν, τουλάχιστον μέχρι να βρουν μεγαλύτερη ασφάλεια σε άλλη περιοχή (Shucksmith 2017).

Οι ασφαλείς ζώνες μπορούν να συντηρηθούν, να λειτουργήσουν και να παράσχουν προστασία σε αποδεκτό βαθμό, μόνο εάν υπάρχουν ασφαλείς διάδρομοι που εγγυώνται την πρόσβαση των ανθρωπιστικών φορέων που παρέχουν προστασία και βοήθεια. Ωστόσο, δεν υπάρχει κανένα δεσμευτικό μέσο του Διεθνούς Δικαίου που να εγγυάται ρητά το δικαίωμα στην παράδοση τροφίμων, ιατρικών προμηθειών ή άλλων βασικών αγαθών. Το κατά πόσο μια ασφαλής ζώνη θα μπορούσε ποτέ να θεωρηθεί "ασφαλής" χωρίς την απρόσκοπτη πρόσβαση ανθρωπιστικών φορέων για την παροχή προμηθειών είναι κάτι αμφισβητήσιμο. Για να επιτευχθεί κάτι τέτοιο, απαιτείται η ύπαρξη συγκεκριμένων συμφωνιών για τη δημιουργία μιας τέτοιας ζώνης. Στο πλαίσιο αυτό, αξίζει να σημειωθεί ότι οι κατευθυντήριες αρχές για την εσωτερική μετακίνηση προβλέπουν ότι υπάρχει υποχρέωση παροχής ελεύθερης πρόσβασης σε όσους παρέχουν ανθρωπιστική βοήθεια: *«Όλες οι εμπλεκόμενες αρχές χορηγούν και διευκολύνουν την ελεύθερη διέλευση της ανθρωπιστικής βοήθειας και χορηγούν σε άτομα που ασχολούνται με την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας, την ταχεία και ανεμπόδιστη πρόσβαση στους εσωτερικά εκτοπισμένους.»* (UN IDMC 1998).

Τέλος, υπάρχει και ένα διαφορετικό πλαίσιο υπό το οποίο πρέπει να εξετάσουμε την πρόσβαση στις ασφαλείς ζώνες. Ας υποθέσουμε ότι κάποιος κατορθώνει να εγκαταλείψει μια εμπόλεμη ζώνη και να ταξιδέψει σε άλλη χώρα σε αναζήτηση ασύλου. Εάν θεωρηθεί ότι υπήρχε εναλλακτική επιλογή που να προσέφερε προστασία και ασφάλεια στο εσωτερικό της χώρας καταγωγής, τότε, το αίτημά του για άσυλο θα μπορούσε να απορριφθεί. Σε αυτές τις περιπτώσεις, οι ασφαλείς ζώνες δεν θα πρέπει να θεωρούνται αυτομάτως ότι παρέχουν προστασία και ασφάλεια, δεδομένου ότι η έλλειψη σαφών εγγυήσεων (νομικών και πρακτικών)

και ο ουσιαστικά προσωρινός χαρακτήρας αυτών των ζωνών, σημαίνει ότι δεν μπορούν να παράσχουν το απαιτούμενο επίπεδο προστασίας που θα επέτρεπε μια σχετικά κανονική ζωή. Αυτή η θεώρηση θα μπορούσε να ισχύσει, αν το έδαφος της ασφαλούς ζώνης θεωρούνταν έδαφος των Ηνωμένων Εθνών, όπως θεσπίστηκε στο Κοσσυφοπέδιο το 1999 (UNHCR 2003). Παρόλα αυτά, θα ήταν απαραίτητο επιπλέον να αποδειχθεί ότι το άτομο μπορεί να έχει πρόσβαση με ασφάλεια σε μια τέτοια ζώνη.

4.4 Η προστασία των Ασφαλών Ζωνών

Στη συνέχεια θα εξετάσουμε τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να προστατευθούν οι ασφαλείς ζώνες, ποιοι θα πρέπει να ελέγχουν την πρόσβαση σε αυτές, ώστε να εξασφαλίζεται η προστασία των ατόμων εντός της ζώνης και πώς θα διασφαλίζεται ότι δεν θα υπονομεύονται οι παραδοσιακές μέθοδοι προστασίας (μέσω του δικαιώματος αναζήτησης ασύλου και της αρχής της μη επαναπροώθησης).

Η προστασία των ασφαλών ζωνών βασίζεται στα συμβαλλόμενα μέρη μιας διαμάχης όταν αυτά τηρούν την αρχή της διάκρισης, δηλαδή ότι οι πολίτες και οι άμαχοι δεν πρέπει να αποτελούν αντικείμενα επίθεσης. Αυτή η αρχή θεωρείται ότι ισχύει και εφαρμόζεται ανεξάρτητα από την ύπαρξη ασφαλών ζωνών. Ωστόσο, το γεγονός ότι πολίτες συχνά αναγκάζονται να εγκαταλείψουν τις περιοχές των συγκρούσεων επειδή απειλούνται τα θεμελιώδη δικαιώματά τους, υποδηλώνει ότι η αρχή της διάκρισης αποδεικνύεται ανεπαρκής (Geoff Gilbert 2017).

Το 1999, το Συμβούλιο Ασφαλείας συμπεριέλαβε για πρώτη φορά τις εντολές Προστασίας των Πολιτών (Protection of Civilian - POC) στις ειρηνευτικές του αποστολές, με το ψήφισμα της αποστολής των Ηνωμένων Εθνών στη Σιέρα Λεόνε (UNAMSIL) (Security Council 1999). Αυτές οι αποστολές απαιτούν ειρηνευτικές δυνάμεις για να προστατεύσουν τους πολίτες όταν δέχονται επίθεση, αντί να ελπίζουν απλά ότι η παρουσία τους θα αποτρέψει τέτοιες καταστάσεις. Η περίπτωση του Νότιου Σουδάν είναι αντιπροσωπευτική του προβλήματος που προέκυψε με τις εντολές POC και την ασφάλεια των ατόμων μέσα σε ασφαλείς ζώνες, κατά την οποία, η ομόφωνη εντολή του Συμβουλίου Ασφαλείας δεν τηρήθηκε, όχι μόνο από τους αντιπάλους της Κυβέρνησης αλλά και από την ίδια τη Μεταβατική Κυβέρνηση Εθνικής

Ενότητας. Το ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας για την παράταση της αποστολής στο Νότιο Σουδάν (UNMISS) το 2016, παρουσιάζει μια σειρά προβλημάτων, που κυμαίνονται από εξωτερικές επιθέσεις έως την ασφάλεια εντός των περιοχών POC και την περιορισμένη παροχή βοήθειας από ανθρωπιστικούς φορείς, παρά την άδεια της αποστολής να χρησιμοποιήσει όλα τα απαραίτητα μέσα για να υποστηρίξει την εντολή (Security Council 2016). Ως εκ τούτου, από μόνη της μια εντολή POC του Συμβουλίου Ασφαλείας δεν είναι σίγουρο ότι αρκεί για την προστασία μιας ασφαλούς ζώνης.

Ένα άλλο βασικό ζήτημα, είναι να διασφαλιστεί ότι όσοι ζουν σε μια ασφαλή ζώνη προστατεύονται από τη βία που πιθανόν να εκδηλωθεί εντός της ζώνης. Πώς πρέπει να ελέγχονται οι ζώνες για την αντιμετώπιση τέτοιων περιπτώσεων; Συνήθως, το κράτος είναι υπεύθυνο για την ασφάλεια και την αστυνόμευση εντός των συνόρων του, αλλά οι ασφαλείς ζώνες πιθανόν να προστατεύουν πολίτες από το ίδιο το κράτος, ειδικά όταν η ζώνη έχει καθοριστεί από το Συμβούλιο Ασφαλείας βάσει του Κεφαλαίου VII. Αν οι ειρηνευτικές δυνάμεις αναλάβουν αυτόν τον ρόλο, αυτό θα μπορούσε ενδεχομένως να οδηγήσει σε σύγκρουση συμφερόντων, δεδομένου ότι οι ίδιοι φορείς θα παρέχουν προστασία και θα επιβάλλουν τη νομοθεσία. Επιπλέον, προκύπτει το ερώτημα εάν θα πρέπει οι ειρηνευτικές δυνάμεις να αφοπλίζουν όσους μπαίνουν στην ασφαλή ζώνη, εφόσον οι ασφαλείς ζώνες προορίζονται να είναι πολιτικού και ανθρωπιστικού χαρακτήρα (Geoff Gilbert 2017).

Επιπλέον, πρέπει να λάβουμε υπόψη ότι οι ύποπτοι για εγκλήματα πολέμου, εγκλήματα κατά της ειρήνης, εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας ή σοβαρά μη πολιτικά εγκλήματα ή ένοχοι πράξεων αντίθετων προς τους σκοπούς και τις αρχές του ΟΗΕ, αποκλείονται από την προστασία των προσφύγων (UNHCR 1951, 1967). Η νομοθεσία περί αποκλεισμού συμβάλλει στη διατήρηση της ασφάλειας στα στρατόπεδα προσφύγων και στη διατήρηση του πολιτικού τους χαρακτήρα. Αυτή η αρχή θα μπορούσε να εφαρμοστεί ομοίως σε ασφαλείς ζώνες εντός της επικράτειας μιας χώρας που βρίσκεται σε σύγκρουση, δεδομένου ότι οι ασφαλείς ζώνες ενδέχεται κατά καιρούς να προβλεφθούν ως υποκατάστατο των στρατοπέδων προσφύγων. Από την άλλη μεριά, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι, ακόμα και οι ύποπτοι για τα

εγκλήματα που αναφέραμε, έχουν δικαίωμα να προστατευτούν εντός των ασφαλών ζωνών. Όπως γίνεται άμεσα αντιληπτό, υπάρχουν πολλές δυσκολίες στην εξασφάλιση της προστασίας μέσα στις ασφαλείς ζώνες, τόσο σε σχέση με τις εχθρικές δυνάμεις εκτός της ζώνης όσο και σε σχέση με περιπτώσεις εκδήλωσης βίας μέσα σε αυτήν. Οι ασφαλείς ζώνες πρέπει να παρέχουν πραγματική προστασία σε όσους βρίσκονται μέσα σε αυτές και δεν πρέπει να είναι ένας τρόπος να «αποθηκεύονται» άνθρωποι σε απομακρυσμένες τοποθεσίες (Oudenaeren 2017).

Σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο για τους Πρόσφυγες και το Διεθνές Δίκαιο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, πρέπει πάντα να γίνεται σεβαστή η αρχή της μη επαναπροώθησης για όσους αναζητούν προστασία σε άλλες χώρες (η οποία προστατεύει τους ανθρώπους από την επιστροφή τους σε περιοχές που υπάρχει πραγματικός κίνδυνος δίωξης ή άλλης σοβαρής βλάβης) (UNHCR 2016). Υπάρχουν ανησυχίες ότι οι ασφαλείς ζώνες θα μπορούσαν να δημιουργηθούν, τουλάχιστον σε ορισμένες περιπτώσεις, ως μέσο πρόληψης ή μείωσης του αριθμού των προσφύγων που ζητούν προστασία σε άλλες χώρες, ιδίως στις λεγόμενες δυτικές. Σχετική με τα παραπάνω είναι επίσης η αρχή ότι, ακόμα και όσοι έχουν καταλήξει να βρίσκονται μέσα σε μια ασφαλή ζώνη δε χάνουν το δικαίωμα αναζήτησης ασύλου (Executive Committee 53rd session 2002). Δεδομένων των δυσκολιών που περιγράφηκαν παραπάνω για την εξασφάλιση αποτελεσματικής προστασίας, οι ασφαλείς ζώνες αποτελούν, στην καλύτερη περίπτωση, μια προσωρινή λύση κατά τη διαδικασία αναζήτησης τρόπου και μέσων για την απομάκρυνση από μια περιοχή σύγκρουσης και εξασφάλισης διεθνούς προστασίας είτε με, είτε χωρίς τη βοήθεια της διεθνούς κοινότητας.

4.5 Τα δικαιώματα εντός των Ασφαλών Ζωνών

Είναι δεδομένο ότι οι ασφαλείς ζώνες δεν μπορούν να προσφέρουν πλήρη προστασία αντίστοιχη με την εποχή της ειρήνης. Μπορεί ωστόσο, να είναι η καλύτερη διαθέσιμη επιλογή σε μια κατάσταση σύγκρουσης. Σε τέτοιες περιστάσεις, οι άνθρωποι που βρίσκονται εντός μιας ασφαλούς ζώνης και που ως επί το πλείστον, είναι υπήκοοι της χώρας στην οποία βρίσκεται η ζώνη, δικαιούνται να απολαμβάνουν τα πλήρη ανθρώπινα δικαιώματα, τα οποία το κράτος έχει συμφωνήσει να

υποστηρίζει βάσει του Διεθνούς Δικαίου, με την επιφύλαξη ενδεχόμενων παρεκκλίσεων που πιθανόν να ισχύουν. Επιπλέον, πάνω στο ζήτημα των δικαιωμάτων, θα πρέπει να εξετάσουμε τι προβλέπουν οι Κατευθυντήριες Αρχές για την Εσωτερική Μετακίνηση (Guiding Principles on Internal Displacement) και το Ολοκληρωμένο Πλαίσιο Αντιμετώπισης Προσφύγων (Comprehensive Refugee Response Framework) που περιλαμβάνονται στη διακήρυξη της Νέας Υόρκης, της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες του 1998 και του 2016 αντίστοιχα.

Οι Κατευθυντήριες Αρχές για την Εσωτερική Μετακίνηση επαναλαμβάνουν στην ουσία τα δικαιώματα που περιλαμβάνονται στις διεθνείς συνθήκες για τα ανθρώπινα δικαιώματα και προσαρμόζουν συγκεκριμένα απ' αυτά στις ανάγκες των εσωτερικά εκτοπισμένων. Επιπλέον, οι εσωτερικά εκτοπισμένοι έχουν το δικαίωμα «να εγκαταλείψουν τη χώρα τους» και «να ζητήσουν άσυλο σε άλλη χώρα» (UNHCR 1998). Το Ολοκληρωμένο Πλαίσιο Αντιμετώπισης Προσφύγων στη Διακήρυξη της Νέας Υόρκης περιγράφει επίσης τα δικαιώματα που θα πρέπει να είναι διαθέσιμα σε όσους χρειάζονται προστασία και βοήθεια μετά την αναχώρησή τους από περιοχές συγκρούσεων. Ως εκ τούτου, τα άτομα που διαμένουν στις ασφαλείς ζώνες θα πρέπει να έχουν πρόσβαση σε πόσιμο νερό, υγιεινή, τρόφιμα, στέγη, ψυχοκοινωνική υποστήριξη και υγειονομική περίθαλψη (UNHCR 2016). Επιπλέον, η Διακήρυξη της Νέας Υόρκης επικεντρώνεται στη διεθνή αλληλεγγύη και κατανομή ευθύνης και παρέχει ένα πλαίσιο για την εξέταση της βιωσιμότητας ασφαλών ζωνών όταν οι πολίτες μιας χώρας δεν μπορούν να διασχίσουν τα σύνορα. Η προστασία των ανθρώπων σε ασφαλείς ζώνες μπορεί να είναι αποτελεσματική μόνο όταν η διεθνής κοινότητα συνεισφέρει βοήθεια μέσω στρατευμάτων και οικονομικών ενισχύσεων. Οι υπεύθυνοι για τη δημιουργία αυτών των ζωνών θα πρέπει να είναι πρόθυμοι να λάβουν τη βοήθεια και τις υπηρεσίες ανθρωπιστικών οργανώσεων (Geoff Gilbert 2017).

Τελικά, μια ασφαλής ζώνη, δεν αρκεί απλά να μη δεχθεί ή να μπορεί να αντιμετωπίσει μια στρατιωτική επίθεση. Εάν τα κράτη του παγκόσμιου βορρά επιδιώξουν να δημιουργούν ασφαλείς ζώνες ως εναλλακτική λύση στο προσφυγικό πρόβλημα, τότε πρέπει να διασφαλίζεται το πλήρες φάσμα των πολιτικών,

οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων αυτών που αναμένεται να παραμείνουν σε αυτές, υπό την επιφύλαξη παρεκκλίσεων λόγω εκτάκτων αναγκών, οι οποίες όμως πρέπει να δηλώνονται δημοσίως από το κράτος στο οποίο συμβαίνει η σύγκρουση και να είναι αναγκαίες και αναλογικές.

4.6 Θέματα ευθύνης και λογοδοσίας

Η ευθύνη των πολιτών, των κρατών, των μη κρατικών φορέων και των διεθνών οργανισμών είναι ένα αρκετά μεγάλο ζήτημα για να αναλυθεί εκτενώς και σε βάθος. Στη συνέχεια επισημαίνονται ορισμένα μόνο από τα προβλήματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν πάνω σε αυτό το θέμα, για να είναι βιώσιμη η λύση των ασφαλών ζωνών.

Αν και έχουν περάσει είκοσι χρόνια, η Σρεμπρένιτσα εξακολουθεί να αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτυχίας σε ότι αφορά τις ασφαλείς ζώνες. Οι καταδίκες των εμπλεκόμενων φαίνεται ότι δεν έχουν στείλει το κατάλληλο μήνυμα για τη συμμόρφωση και το σεβασμό στο Διεθνές Δίκαιο το οποίο πρέπει να τηρείται στις περιπτώσεις των ασφαλών ζωνών. Επιπλέον, η ασυλία του ΟΗΕ δεν επέτρεψε την απόδοση ευθυνών για την αποτυχία του Οργανισμού να παράσχει προστασία στις ζώνες που ο ίδιος είχε καθορίσει (Geoff Gilbert 2017).

Ενώ οι ασφαλείς ζώνες θεσπίζονται με σκοπό να προσφέρουν ελπίδα για τη δημιουργία βιώσιμης προστασίας, ενδέχεται να μην είναι εύκολο για την διεθνή κοινότητα να εφαρμόσει τα πρότυπα που απαιτούνται στη χώρα στην οποία βρίσκονται αυτές οι ζώνες, δεδομένου ότι βασική προϋπόθεση για την επιτυχία τους είναι η συναίνεση και η συνεχής συνεργασία. Οι σχέσεις με το κράτος εγκατάστασης πρέπει να διατηρούνται σε πολύ καλό επίπεδο, καθώς είναι αυτές που τελικά εγγυώνται αποτελεσματικά την ασφάλεια της ζώνης. Η εμπειρία της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες (UNHCR) στην παροχή βοήθειας σε όσες χώρες χρειάστηκε να επέμβει, με την ταυτόχρονη εποπτεία των χωρών αυτών, μπορεί να είναι εποικοδομητική και έχει να προσφέρει πολλά διδάγματα. Η Ύπατη Αρμοστεία είναι αναγκασμένη να ακολουθεί μια λεπτή γραμμή

ισορροπίας μεταξύ της διασφάλισης της συνεχιζόμενης παρουσίας της σε ένα κράτος ενώ παράλληλα μπορεί να επικρίνει το ίδιο το κράτος (Geoff Gilbert 2017).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΑΣΦΑΛΩΝ ΖΩΝΩΝ

5.1 Οι αρχές της συναίνεσης, της αποστρατικοποίησης και της ουδετερότητας

Παραδοσιακά, οι ασφαλείς ζώνες δημιουργούνται με τη συμφωνία των μερών της σύγκρουσης, φυσικό συμπέρασμα της οποίας είναι ο πολιτικός και αποστρατικοποιημένος χαρακτήρας για την εγκατάστασή τους.

Η έννοια των ασφαλών ζωνών δεν είναι καινούργια. Το 1870 ο Henry Dunant, ιδρυτής της Διεθνούς Επιτροπής του Ερυθρού Σταυρού, πρότεινε τον χαρακτηρισμό των πόλεων ως ασφαλών καταφυγίων κατά τη διάρκεια του Γαλλο-Πρωσικού πολέμου και αργότερα πρότεινε, ολόκληρες περιοχές του Παρισιού να οριστούν ως καταφύγια. Κατά τη διάρκεια του Ισπανικού εμφυλίου πολέμου το 1936 και κατά τη διάρκεια της σύγκρουσης στη Σαγκάη της Κίνας το 1937, καθορίστηκαν κάποιες προσωρινές περιοχές ως ασφαλείς ζώνες. Κατά τη διάρκεια του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου, οι κυβερνήσεις ήταν γενικά αρνητικές στην ίδρυση ασφαλών ζωνών. Στη συνέχεια, τρεις ουδέτερες ζώνες ιδρύθηκαν κατά τη διάρκεια των συγκρούσεων στην Παλαιστίνη το 1948. Αυτές οι περιοχές ήταν αρκετά αποτελεσματικές και συνέβαλαν ώστε οι συντάκτες των Συμβάσεων της Γενεύης του 1949 να συμπεριλάβουν την έννοια των ασφαλών ζωνών στο Διεθνές Δίκαιο. Πιο πρόσφατα, δημιουργήθηκαν ασφαλείς περιοχές για την προστασία των πολιτών όχι μόνο από τους κινδύνους του πολέμου αλλά και για την αποτροπή εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας, όπως η γενοκτονία (John Cerone 2019).

Παρόλα αυτά, οι ασφαλείς περιοχές δεν ήταν πάντα επιτυχημένες όσον αφορά την παροχή προστασίας για την οποία είχαν σχεδιαστεί. Ασφαλείς ζώνες που δημιουργήθηκαν τη δεκαετία του 1970 στο Μπαγκλαντές, την Κύπρο και το Βιετνάμ ήταν σε ένα βαθμό αποτελεσματικές, αλλά αντίστοιχες προσπάθειες δημιουργίας τέτοιων περιοχών στην Πνομ Πεν (Καμπότζη) απέτυχαν. Στον πόλεμο των Φώκλαντς, οι ασφαλείς ζώνες που είχαν προταθεί δεν πρόλαβαν να εφαρμοστούν, καθώς η

σύγκρουση τερματίστηκε. Το 1992, τα αντιμαχόμενα μέρη της σύγκρουσης στην Κροατία, με τη βοήθεια της Διεθνούς Επιτροπής του Ερυθρού Σταυρού, δημιούργησαν δύο ουδέτερες ζώνες στο κέντρο του Ντουμπρόβνικ (John Cerone 2019).

Μια βασική πτυχή που είναι κοινή σε όλους τους τύπους ασφαλών περιοχών είναι η μη στρατιωτική τους χρήση. Ουσιαστικά, η συμφωνία που προβλέπει τη δημιουργία τους, προβλέπει ότι η ζώνη προστατεύεται εφόσον δεν εξυπηρετεί στρατιωτικούς σκοπούς, όπως στέγαση στρατιωτών ή αποθήκευση πυρομαχικών. Αν μια ασφαλής περιοχή χρησιμοποιείται για στρατιωτικούς σκοπούς, η ζώνη μπορεί να θεωρηθεί στρατιωτικός στόχος και να δεχτεί επίθεση. Ωστόσο, ακόμα και αυτές οι επιθέσεις πρέπει να ακολουθούν τους νόμους και τα έθιμα του πολέμου. Συγκεκριμένα, ο επιτιθέμενος πρέπει να στοχεύει μόνο στρατιωτικούς στόχους και δεν επιτρέπεται καμία επίθεση όταν οι επιπτώσεις στους πολίτες και στην αστική περιουσία είναι υπερβολικές σε σχέση με το από και άμεσο στρατιωτικό πλεονέκτημα που αναμένεται, σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας. Με άλλα λόγια, η παρουσία στρατιωτών στην ασφαλή ζώνη μπορεί να δικαιολογήσει μια μικρή και προσεκτικά ελεγχόμενη επίθεση, αλλά όχι μια επίθεση μεγάλης κλίμακας (John Cerone 2019).

Οι ασφαλείς ζώνες που σχετίζονταν με εδαφικές ή στρατιωτικές απειλές ή προωθούσαν πολιτικές σκοπιμότητες θα αποτελούσαν εξ' ορισμού αντίφαση με τις «κλασσικές ζώνες» και ως αναμενόμενο, δεν θα γίνονταν δεκτές από τα εμπόλεμα μέρη. Η αποδοχή από όλα τα μέρη μιας ασφαλούς ζώνης, είναι αυτή που εξασφαλίζει σε μεγάλο βαθμό το σεβασμό των όρων της. Από την άλλη μεριά, οι επιβαλλόμενες ασφαλείς ζώνες προϋποθέτουν την ύπαρξη μιας αξιόπιστης απειλής, η οποία με τη σειρά της μπορεί να θέσει σε κίνδυνο την ασφάλεια της ζώνης, να πολιτικοποιήσει την ύπαρξή της και να περιπλέξει την πρόσβαση της ανθρωπιστικής βοήθειας (Landgren, *International Journal of Refugee Law: Safety Zones and International Protection: A Dark Grey Area* 1995).

Τη δεκαετία του 1990, σημειώθηκαν σημαντικές αλλαγές, με στόχο την ανάπτυξη ασφαλών ζωνών ευρείας διάστασης. Το 1991, οι κυβερνήσεις των κρατών

που συμμετείχαν στην Joint Task Force στο Ιράκ δημιούργησαν ένα «ασφαλές καταφύγιο» (safe haven) στο βόρειο Ιράκ, χρησιμοποιώντας ως αφορμή τα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας. Το 1993, το Συμβούλιο Ασφαλείας αποφάσισε τη δημιουργία έξι «ασφαλών περιοχών» (safe areas) στη Βοσνία – Ερζεγοβίνη και το 1995 ενέκρινε τη δημιουργία «ασφαλών ανθρωπιστικών περιοχών» (secure humanitarian areas) στη Ρουάντα. Την ίδια περίοδο, τα «Ανοικτά Κέντρα Ανακούφισης» (Open Relief Centres) στη Σρι Λάνκα, για τη δημιουργία των οποίων υπήρχαν πολλές επιφυλάξεις από το 1990, παρείχαν σχετική ασφάλεια σε μεγάλο αριθμό ανθρώπων και τελικά χαρακτηρίστηκαν ως «σχετικά ασφαλείς περιοχές» (relatively safe areas). Αυτά τα Κέντρα, αν και ιδρύθηκαν από την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες σε συνεργασία με την τοπική κυβέρνηση, ήταν το πλησιέστερο ισοδύναμο της αντίληψης των παραδοσιακών ασφαλών ζωνών, αλλά δεν μπορούμε να συμπεράνουμε με βεβαιότητα ότι αντίστοιχα κέντρα θα μπορούσαν να δημιουργηθούν σε άλλες περιπτώσεις.

Οι προσπάθειες για την προστασία ολόκληρων περιοχών στο Ιράκ, τη Βοσνία και τη Ρουάντα, διαφοροποιήθηκαν από τις αρχές του ανθρωπιστικού δικαίου, από την άποψη ότι δεν βασίστηκαν στη συγκατάθεση των μερών της σύγκρουσης και ότι δεν είχαν αποκλειστικά πολιτικό χαρακτήρα. Αυτές οι ζώνες δεν κατάφεραν να αποκλείσουν την πρόσβαση σε εμπόλεμους με αποτέλεσμα την εκτέλεση στρατιωτικών δραστηριοτήτων ακόμα και εντός αυτών.

Μετά την αποτυχία των ανωτέρω αποστολών, το Συμβούλιο Ασφαλείας αναγκάστηκε να διαφοροποιήσει τις εντολές του. Το ψήφισμα 1970 καλούσε τις κυβερνητικές δυνάμεις της Λιβύης να σταματήσουν τις επιθέσεις σε αμάχους και στη συνέχεια, το ψήφισμα 1973 αποτέλεσε τη νομική βάση για τη στρατιωτική παρέμβαση του NATO στον εμφύλιο πόλεμο της χώρας, απαιτώντας "άμεση κατάπαυση του πυρός" και εξουσιοδοτώντας τη διεθνή κοινότητα να δημιουργήσει μια ζώνη απαγόρευσης πτήσεων και να χρησιμοποιήσει όλα τα αναγκαία μέσα για να προστατεύσει τους πολίτες, χωρίς όμως να αναφέρει με ποιους τρόπους θα μπορούσε ή έπρεπε αυτό να επιτευχθεί.

Η επιχείρηση στο νεοσύστατο Νότιο Σουδάν που αποφασίστηκε το 2011 από το Συμβούλιο Ασφαλείας σύμφωνα με το Κεφάλαιο VII, είναι το πιο πρόσφατο παράδειγμα αποστολής, η οποία αναγκάστηκε να χρησιμοποιήσει τα στρατόπεδά της για την προστασία πολιτών από τις κυβερνητικές δυνάμεις ασφαλείας, με τις οποίες έως τότε συνεργαζόταν. Παρέχοντας χώρο μέσα στα στρατόπεδα σε όσους προσπαθούσαν να ξεφύγουν από τη βίαιη και εκτεταμένη βία το 2013 και το 2016, η αποστολή παρείχε άμεση φυσική προστασία σε περισσότερους από 200.000 ανθρώπους, μεταξύ των οποίων μεγάλος αριθμός γυναικών και παιδιών. Οι χώροι αυτοί μετονομάστηκαν σε «χώροι προστασίας πολιτών» (Protection of Civilians – POC) και όχι μόνο έσωσαν δεκάδες χιλιάδες ζωές, αλλά είχαν επίσης θετικό αποτέλεσμα στην απομάκρυνση των πολωμένων μεταξύ τους κοινοτήτων (Day 2019).

Στη συνέχεια εξετάζουμε τις ασφαλείς ζώνες σε ότι αφορά τη συναίνεση, την αποστρατικοποίηση και το βαθμό ασφάλειας που παρείχαν, στο Βόρειο Ιράκ, τη Βοσνία - Ερζεγοβίνη, τη Ρουάντα αλλά και τη Σρι Λάνκα, παρόλο που τα κέντρα που δημιουργήθηκαν στην τελευταία χώρα δεν έχουν σχέση με αποστολές του Κεφαλαίου VII. Επιπλέον, θα αναφερθούμε στην αντιμετώπιση του εμφυλίου της Λιβύης, καθώς και της κρίσης στο Νότιο Σουδάν και πώς η αποστολή των Ηνωμένων Εθνών παρείχε ασφάλεια στους «χώρους προστασίας πολιτών» που δημιουργήθηκαν στην τελευταία περίπτωση.

5.2 Ιράκ

Όταν το Ιράκ εισέβαλε στο Κουβέιτ τον Αύγουστο του 1990, το Συμβούλιο Ασφαλείας έκρινε ότι η εν λόγω ενέργεια συνιστούσε παραβίαση της διεθνούς ειρήνης και έλαβε μέτρα επιβολής σύμφωνα με το Κεφάλαιο VII του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. Τα Ηνωμένα Έθνη δεν μπορούσαν να αναλάβουν στρατιωτική δράση, αλλά χρησιμοποίησαν την εξουσία τους δυνάμει του Κεφαλαίου VII για να επιτρέψουν στρατιωτική δράση από ad hoc συνασπισμό κρατών. Έτσι, το ψήφισμα 678 (1990) του Συμβουλίου Ασφαλείας εξουσιοδότησε τα κράτη που συνεργάζονταν με την κυβέρνηση του Κουβέιτ να χρησιμοποιήσουν βία για να εξασφαλίσουν τη

συμμόρφωση του Ιράκ με τα διάφορα ψηφίσματα σχετικά με το Κουβέιτ και την αποκατάσταση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας στην περιοχή (Greenwood n.d.).

Η ζώνη ασφαλείας στο βόρειο Ιράκ δημιουργήθηκε ως άμεση λύση για την αποτυχία της προστασίας προσφύγων. Ενώ 1,4 εκατομμύρια Κούρδοι πρόσφυγες βρήκαν άσυλο στο Ιράν μετά τον πόλεμο του Κόλπου, η Τουρκία απέκλεισε την πρόσβαση στα διεθνή όργανα για την προστασία των προσφύγων και με αφορμή τα γεγονότα που συνέβαιναν στις αρχές της δεκαετίας του 1990 στην Ανατολική Ευρώπη, δέχτηκε ως πρόσφυγες μόνο όσους απειλούνταν αποδεδειγμένα με διώξεις. Η διεθνής κοινότητα δεν πίεσε την Τουρκία να επιτρέψει στους 300.000 Κούρδους πρόσφυγες Ιρακινής καταγωγής να παραμείνουν εντός των συνόρων της ή να δεχτεί δεκάδες χιλιάδες περισσότερους που είχαν καταφύγει σε αφιλόξενες ορεινές περιοχές. Για την αντιμετώπιση της προοπτικής μαζικής επαναπροώθησης των προσφύγων από την Τουρκία και των σκηνών απελπισίας που προβάλλονταν στα μέσα ενημέρωσης, η διεθνής κοινότητα δημιούργησε για την ασφάλεια των Κούρδων στο βόρειο Ιράκ, μια «αβέβαιη περιοχή» (Frellick 1993).

Οι αποφάσεις σχετικά με την ασφάλεια κατά μήκος των ιρακινο-τουρκικών συνόρων λήφθηκαν χωρίς τη συμφωνία της ιρακινής κυβέρνησης. Το ψήφισμα 688 του Συμβουλίου Ασφαλείας της 5ης Απριλίου 1991 απαιτούσε από το Ιράκ να σταματήσει αμέσως τις επιχειρήσεις εναντίον των Κούρδων ως συμβολή στην άρση της απειλής για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια στην περιοχή. Ωστόσο, το Ψήφισμα δεν εγκρίθηκε στο πλαίσιο του κεφαλαίου VII, οπότε δεν υπήρχε εντολή που επέτρεπε τη χρήση βίας. Το Συμβούλιο Ασφαλείας επέμενε ότι το Ιράκ θα έπρεπε να παράσχει άμεση βοήθεια σε όσους τη χρειάζονταν και σε αυτό το πλαίσιο, η Joint Task Force υπό την ηγεσία των ΗΠΑ δημιούργησε το «ασφαλές καταφύγιο» (safe haven) στο βόρειο Ιράκ. Η Joint Task Force θεωρούνταν αναμφισβήτητα ότι αποτελούσε μια απειλή για τις δυνάμεις της περιοχής, οπότε και η δημιουργία του ασφαλούς καταφυγίου υλοποιήθηκε σε στρατιωτικό κλίμα. Αξίζει να σημειωθεί ότι είχε προηγηθεί το ψήφισμα 687 της 3ης Απριλίου 1991 του ΟΗΕ, που εγκρίθηκε βάσει του Κεφαλαίου VII και έθετε τους όρους της Ιρακινής ήττας στο Κουβέιτ μετά την επιχείρηση Desert Storm. Παρά το γεγονός ότι το Ιράκ και ο ΟΗΕ στη συνέχεια, και

μετά την αρχική αντίδραση του Ιράκ, υπέγραψαν Μνημόνιο Συνεργασίας που κάλυπτε τις δραστηριότητες του ΟΗΕ στο βόρειο Ιράκ, η δημιουργία του ασφαλούς καταφυγίου δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι έγινε με τη συναίνεση του κράτους.

Στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, ως ασφαλής ζώνη νοείτε μια περιοχή όπου δεν διεξάγονται μάχες, όπως είχε ήδη χρησιμοποιηθεί ο όρος στις συγκρούσεις της Δυτικής Αφρικής τα προηγούμενα χρόνια. Κατά τη διάρκεια του δεύτερου πολέμου στον Περσικό Κόλπο, οι Ηνωμένες Πολιτείες και οι σύμμαχοί τους δήλωσαν ότι η περιοχή γύρω από τη Βασόρα του Ιράκ είναι μια ασφαλής ζώνη υπό την έννοια ότι είναι ασφαλής για ανθρωπιστικές δραστηριότητες για την ανακούφιση και προστασία των προσφύγων (John Cerone 2019). Η εν λόγω επιβαλλόμενη ζώνη ασφαλείας μπορεί να θεωρηθεί ότι δημιουργήθηκε υπό ανθρωπιστικό μανδύα, αλλά στην πράξη εξυπηρετούσε πολιτικούς σκοπούς. Πολλά κράτη ήταν σύμφωνα με τη δημιουργία του ασφαλούς καταφυγίου στο βόρειο Ιράκ για λόγους εκτός ανθρωπιστικών αναγκών, καθώς θα συνέβαλε στις κατηγορίες κατά του Ιράκ για την εισβολή του στο Κουβέιτ τον Αύγουστο του 1990 αλλά και για την καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των Κούρδων, εναντίον των οποίων χρησιμοποιήθηκαν χημικά όπλα. Επιπλέον, προσέφερε στους Κούρδους ένα είδος περιορισμένης αυτονομίας, από τη στιγμή μάλιστα που η Δύση είχε κατηγορηθεί ότι ενώ αρχικά τους ενθάρρυνε, στη συνέχεια τους είχε εγκαταλείψει (Frellick 1993).

Ενώ αυτή η ασφαλής ζώνη προσέφερε προστασία από την ιρακινή κυβέρνηση, δεν προσέφερε την αντίστοιχη προστασία από τις τουρκικές επιθέσεις. Η Τουρκία, επικαλούμενη τις δραστηριότητες Κούρδων ανταρτών με έδρα τους το βόρειο Ιράκ, ξεκίνησε επιθέσεις εντός της ζώνης τον Αύγουστο του 1991 και απέστειλε στρατιωτική αποστολή 35.000 αντρών τον Μάρτιο του 1995. Η προεδρία της Ευρωπαϊκής Ένωσης καταδίκασε την εισβολή ως παραβίαση του Διεθνούς Δικαίου, ενώ οι Ηνωμένες Πολιτείες στην ουσία επικύρωναν τις επιχειρήσεις τηρώντας σιωπηρή στάση. Σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, χιλιάδες πρόσφυγες εκτοπίστηκαν εκ νέου και ο επικεφαλής του τμήματος του ΟΗΕ στο βόρειο Ιράκ δήλωσε ότι τα τουρκικά στρατεύματα εμπόδιζαν τις δυνάμεις του ΟΗΕ να περιπολούν σε κουρδικά χωριά (Wikipedia 2019). Οι

επιθέσεις από τις ιρακινές κυβερνητικές δυνάμεις που συνεχίζονταν έξω από το ασφαλές καταφύγιο ανάγκαζαν ακόμα περισσότερους Κούρδους να καταφεύγουν σε αυτό, ενώ άλλος ένας παράγοντας που είχε αποσταθεροποιητικά αποτελέσματα για τη λειτουργία του ασφαλούς καταφυγίου ήταν ο εμφύλιος μεταξύ κουρδικών ομάδων από το 1994 έως το 1998.

Εξετάζοντας την επέμβαση στο Ιράκ, σε ότι αφορά την αρχή της αναλογικότητας στο πλαίσιο μιας ανθρωπιστικής παρέμβασης, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι σε αυτόν τον τομέα η επιχείρηση απέτυχε. Η εισβολή δεν βελτίωσε τις συνθήκες για τους Ιρακινούς ή τους Κούρδους και στην πραγματικότητα επιδείνωσε την κατάσταση. Δεδομένης της απουσίας του απαιτούμενου μεγέθους των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που θα δικαιολογούσαν ανθρωπιστική παρέμβαση, κάθε στρατιωτικό μέτρο που ελήφθη στο όνομα της διόρθωσης μιας παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ήταν δυσανάλογο σε σχέση με τις επικρατούσες συνθήκες (Lecamwasam 2013).

5.3 Βοσνία - Ερζεγοβίνη

Η ιδέα για τη δημιουργία ασφαλών ζωνών στη Βοσνία πρωτοεμφανίστηκε το 1992. Αρχικά, υπήρξαν κυβερνήσεις αρκετών κρατών που ήταν θετικές απέναντι σε μια τέτοια προοπτική, καθώς θα ήταν ένας τρόπος για την παραμονή των πιθανών προσφύγων στην πρώην Γιουγκοσλαβία. Αυτή η ιδέα υποστηρίχθηκε επίσης, ως ένας τρόπος που θα βοηθούσε να εμποδιστεί η εθνοκάθαρση, σε αντίθεση με την επιλογή της διευκόλυνσης της αποχώρησης των ατόμων που απειλούνταν με θάνατο ή δίωξη. Στα τέλη του 1992, το Συμβούλιο Ασφαλείας κάλεσε τον Γενικό Γραμματέα, σε διαβούλευση με την Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες (UNHCR) και άλλους αρμόδιους διεθνείς οργανισμούς, για να μελετηθεί η δυνατότητα και οι προϋποθέσεις για τη δημιουργία ασφαλών περιοχών για ανθρωπιστικούς σκοπούς. Επιπλέον, τον Δεκέμβριο του 1992, η Διεθνής Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού (International Committee of the Red Cross - ICRC) υποστήριξε την ιδέα, δεχόμενη όμως ως δεδομένο το ότι δεν υπήρχε εναλλακτική λύση (Security Council 1992).

Στις αρχές του 1993 ξέσπασαν έντονες συγκρούσεις στην ανατολική Βοσνία. Αρχικά καταλείφθηκαν από τους Σέρβους δύο μικροί μουσουλμανικοί θύλακες και σύντομα ακολούθησε επίθεση διάρκειας στη Σρεμπρένιτσα, στην οποία βρίσκονταν ήδη δεκάδες χιλιάδες άτομα που είχαν εκτοπιστεί από άλλες περιοχές λόγω προηγούμενων μαχών. Το Συμβούλιο Ασφαλείας εξέδωσε την απόφαση 819 στις 16 Απριλίου 1993, με την οποία κήρυξε τη Σρεμπρένιτσα και τα περίχωρά της «ασφαλή περιοχή». Η απόφαση αυτή, που είχε ληφθεί σύμφωνα με το Κεφάλαιο VII, ακολουθήθηκε από την απόφαση 824 στις 6 Μαΐου 1993, η οποία χαρακτήρισε επίσης το Σαράγεβο, το Μπίχατς, την Τούζλα, τη Ζέπα (Ρογκάτιτσα) «και άλλες παρόμοιες απειλούμενες περιοχές», ως «ασφαλείς περιοχές». Παρόλο που το Συμβούλιο Ασφαλείας ενήργησε βάσει του Κεφαλαίου VII, δεν προβλεπόταν κανένα μέτρο επιβολής (UN Department of Political Affairs 2009).

Το Συμβούλιο Ασφαλείας απέρριψε στη συνέχεια την έκκληση του Γενικού Γραμματέα για αποστολή στρατιωτικής δύναμης 34.000 ανδρών που απαιτούνταν για την αποτελεσματική εφαρμογή της εντολής δημιουργίας «ασφαλών περιοχών», επιβεβαιώνοντας ουσιαστικά ότι τα κίνητρα που οδήγησαν σε αυτή την επίλυση ήταν πολιτικά και όχι ανθρωπιστικές αξίες και αρχές. Αντί αυτής της αποστολής στρατευμάτων, το Συμβούλιο επέλεξε μια λεγόμενη «ελαφρά επιλογή» ενίσχυσης 7.600 ανδρών, η οποία όμως προϋπέθετε τη συναίνεση των αντιμαχόμενων μερών (Security Council 1994). Το Συμβούλιο Ασφαλείας εξουσιοδότησε επίσης τη χρήση αεροπορικής δύναμης, υπό τη στενή συνεργασία του Γενικού Γραμματέα και των Δυνάμεων Προστασίας των Ηνωμένων Εθνών (United Nations Protection Force – UNPROFOR).

Το Συμβούλιο Ασφαλείας περιέγραψε τη δημιουργία ασφαλών περιοχών ως συμβολή σε μια δίκαιη και μόνιμη πολιτική λύση. Ωστόσο, η εισήγηση ότι αυτές οι περιοχές θα πρέπει να από-στρατιωτικοποιηθούν απορρίφθηκε. Το ψήφισμα 819 του Συμβουλίου Ασφαλείας δεν ήταν σαφές για το τι θα έπρεπε να γίνει ώστε να υπάρξει «ασφαλής Σρεμπρένιτσα». Οι λεπτομέρειες σχετικά με τις απαιτούμενες ενέργειες παρέμειναν στη δικαιοδοσία της UNPROFOR. Η UNPROFOR επεδίωξε την παράδοση όπλων από τον εγκλωβισμένο βοσνιακό μουσουλμανικό πληθυσμό, το

οποίο ήταν ένα λογικό *quid pro quo* (κάτι ως ανταπόδοση για κάτι) από τη σερβική πλευρά της Βοσνίας. Η συμφωνία αποστρατιωτικοποίησης, η οποία στη συνέχεια πραγματοποιήθηκε, ερχόταν σε πλήρη αντίθεση με τις στρατιωτικές δραστηριότητες που συνεχίζονταν στις ασφαλείς περιοχές της Βοσνίας και καθιστούσαν αναπόφευκτες τις επιθέσεις των Σέρβων της Βοσνίας κατά της Σρεμπρένιτσα και της Ζέπα. Τον Απρίλιο του 1994, το Συμβούλιο Ασφαλείας ζήτησε να τερματιστεί οποιαδήποτε προκλητική δράση «από οποιονδήποτε» μέσα και γύρω από τις ασφαλείς περιοχές (Security Council 1994). Η Ρωσία από τη μεριά της, επέμενε στην παρότρυνση για την αποστρατιωτικοποίηση των θυλάκων. Ο διαπραγματευτής της Ευρωπαϊκής Ένωσης David Owen αλλά και ο διοικητής του Σερβοβοσνιακού Στρατού Ράτκο Μλάντιτς συμφωνούσαν επίσης για την αποστρατιωτικοποίηση.

Σε έκθεσή του σχετικά με τις ασφαλείς περιοχές στη Βοσνία και Ερζεγοβίνη, ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ, τον Δεκέμβριο του 1994, ανέφερε ότι οι επιθέσεις που είχαν προκληθεί από όσους βρίσκονταν εντός των ασφαλών περιοχών ήταν ασυμβίβαστες με την έννοια δημιουργίας αυτών των περιοχών. Σε προηγούμενη αναφορά του, είχε επισημάνει ότι ο σκοπός των ασφαλών περιοχών, ο οποίος ήταν η προστασία του πληθυσμού και η διασφάλιση της απρόσκοπτης πρόσβασης στην ανθρωπιστική βοήθεια, δεν ήταν συμβατός με τη χρήση για στρατιωτικές δραστηριότητες. Σημειώνοντας ότι η πιθανότητα μιας ασφαλούς περιοχής να επιτύχει το σκοπό της εξαρτάται από τη βούληση των μερών της σύγκρουσης, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι αυτό μπορεί να επιτευχθεί μόνο εάν όλα τα συμβαλλόμενα μέρη προχωρήσουν σε πλήρη αποστρατιωτικοποίηση (Security Council 1994).

Σύμφωνα με το Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου Ασφαλείας, μέχρι να επιτευχθεί πλήρης αποστρατιωτικοποίηση των ασφαλών περιοχών, το συμβαλλόμενο μέρος που ελέγχει μια ασφαλή περιοχή θα πρέπει να υποχρεώνεται να απέχει από επιθέσεις και εχθρικές ή προκλητικές ενέργειες προερχόμενες μέσα από την ασφαλή περιοχή, που στρέφονται κατά αντίθετων δυνάμεων ή στόχων εκτός της ασφαλούς περιοχής. Επιπλέον, θα πρέπει να λαμβάνονται μέτρα από τα αντιμαχόμενα μέρη για να αποφεύγονται δραστηριότητες εντός των ασφαλών περιοχών που θα μπορούσαν να προκαλέσουν επιθέσεις από αντίθετες δυνάμεις. Η μη λήψη τέτοιων μέτρων

κατέστησε αδύνατο για την UNPROFOR να ασκήσει την εντολή της σύμφωνα με το Κεφάλαιο VII, σε ότι αφορά τη χρήση βίας σε περιπτώσεις επίθεσης στην ασφαλή περιοχή, όταν η επίθεση σχετιζόταν με την παρουσία στρατιωτικών στόχων μέσα στην ίδια περιοχή. Όσον αφορά τα μέτρα αυτά, είναι χρήσιμο να εξετάζονται σύμφωνα με τις αρχές του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου, που ενσωματώνονται στις Συμβάσεις της Γενεύης του 1949 και στα Πρόσθετα Πρωτόκολλα του 1977, τα οποία έχουν αποκτήσει γενική αποδοχή από τη διεθνή κοινότητα. Το Συμβούλιο Ασφαλείας, με το ψήφισμα 771 του 1992, επιβεβαίωσε ότι όλα τα μέρη της σύγκρουσης είναι υποχρεωμένα να συμμορφώνονται με αυτές τις αρχές.

Ο χαρακτηρισμός των συγκεκριμένων περιοχών ως «ασφαλείς περιοχές», η ανάπτυξη στρατευμάτων και η ανθρωπιστική βοήθεια που παρασχέθηκε στους θύλακες, είναι βέβαιο ότι έσωσαν πολλές ζωές. Αυτός ο χαρακτηρισμός όμως, εξυπηρετούσε διάφορους πολιτικούς στόχους. Η δήλωση ασφαλών περιοχών επέτρεψε στη διεθνή κοινότητα να δείξει ότι λαμβάνει αποφασιστική πολιτική δράση όταν δεν υπάρχει η βούληση να επιβληθεί προστασία μέσω στρατιωτικών μέσων. Το Συμβούλιο Ασφαλείας απέδειξε ότι θα πρέπει να αποδίδεται ιδιαίτερη σημασία στα Ηνωμένα Έθνη και στις ειρηνευτικές αποστολές. Οι συνέπειες των όσων δεν έγιναν, φάνηκαν στη Σρεμπρένιτσα και στη Ζέπα.

Παρότι η UNPROFOR προσπάθησε να παραμείνει ουδέτερη στη διαμάχη μεταξύ Σέρβων και Βόσνιων και διατηρούσε την εμπιστοσύνη όλων των μερών, δεν είχε εξουσιοδοτηθεί να απαντήσει στη σφαγή που διαπράχθηκε στο Σεράγεβο και την άνοιξη του 1995 οι σχέσεις μεταξύ της Σερβικής πλευράς και UNPROFOR άρχισαν να επιδεινώνονται γρήγορα. Η σερβική πλευρά παραβίασε τη συμφωνία του Σεράγεβο και προκάλεσε τις συμβολικές αεροπορικές επιθέσεις του NATO σε κάποιες από τις θέσεις των Σέρβων στην περιοχή Goražde. Στη συνέχεια, η σερβική πλευρά συνέλαβε αρκετές εκατοντάδες μέλη της UNPROFOR και τους κράτησε όμηρους, ενώ ορισμένοι από αυτούς χρησιμοποιήθηκαν γύρω από σερβικές στρατιωτικές εγκαταστάσεις ως ζωντανό προπύργιο ενάντια σε πιθανές αεροπορικές επιθέσεις. Μετά την απελευθέρωση αυτών των ομήρων, οι σερβικές δυνάμεις κατέλαβαν την προστατευόμενη περιοχή των Ηνωμένων Εθνών στη Σρεμπρένιτσα (Degan 2007).

Στις 11 Ιουλίου 1995, ο σερβοβοσνιακός στρατός υπό τον στρατηγό Ράτκο Μλάντιτς εισήλθε στη Σρεμπρένιτσα και ύστερα από μικρή αντίσταση την κατέλαβε. Στη συνέχεια, σερβικές δυνάμεις χώρισαν τους Βόσνιους της πόλης, βάζοντας τις γυναίκες και τα κορίτσια σε λεωφορεία και στέλνοντάς τους σε βοσνιακό έδαφος. Μερικές από τις γυναίκες έπεσαν θύματα βιασμού ή σεξουαλικής κακοποίησης, ενώ οι άντρες και τα αγόρια που παρέμειναν πίσω εκτελέστηκαν αμέσως ή μεταφέρθηκαν σε χώρους μαζικής θανάτωσης. Εκτιμάται ότι μέσα σε διάστημα οχτώ ημερών σκοτώθηκαν από τις σερβικές δυνάμεις στη Σρεμπρένιτσα από 7.000 ως 8.000 άνθρωποι και εκτοπίστηκαν 30.000 γυναικόπαιδα μουσουλμανικής εθνότητας. Όταν η Σρεμπρένιτσα και η Ζέπα καταλείφθηκαν από δυνάμεις των Σέρβων, ο απεσταλμένος του ΟΗΕ στην πρώην Γιουγκοσλαβία δήλωσε ότι τα Ηνωμένα Έθνη δεν ήταν σε θέση να προστατεύσουν αυτούς τους θύλακες.

Στις 25 Ιουλίου 1995, η Ζέπα κατελήφθη επίσης από τις σερβοβοσνιακές δυνάμεις. Αν και στη Ζέπα οι δολοφονίες δεν έλαβαν την έκταση που έλαβαν στη Σρεμπρένιτσα, 116 Βόσνιοι σκοτώθηκαν στην κατάληψη της πόλης. Ο Βόσνιος στρατιωτικός διοικητής του θύλακα, Στρατηγός Αβντο Πάλιτς, μετά την κατάληψη της πόλης εξαφανίστηκε και το 2001 η σωρός του βρέθηκε σε μαζικό τάφο στο δήμο Ρογκάτιτσα. Είχε συλληφθεί από τους Σερβοβόσνιους σε συνάντησή του με αξιωματούχους της σερβοβοσνιακής πλευράς και των Ηνωμένων Εθνών προκειμένου να πετύχει την εκκένωση της πόλης από τους άμαχους και να αποφευχθεί επανάληψη των σφαγών που είχαν γίνει στη Σρεμπρένιτσα.

Εκ του αποτελέσματος, φάνηκε ότι στις συζητήσεις της περιόδου εκείνης για τις ασφαλείς περιοχές κυριαρχούσαν κυρίως πολιτικές σκοπιμότητες και λιγότερο οι ανθρωπιστικές ανάγκες. Ορισμένες δυτικές κυβερνήσεις είχαν παραμείνει απρόθυμες να αναλάβουν σημαντικές στρατιωτικές δεσμεύσεις, ενώ προσπαθούσαν να υποστηρίξουν τη βοσνιακή κυβέρνηση. Η αποστολή της UNPROFOR στη Βοσνία πραγματοποιήθηκε σύμφωνα με τους συνήθεις κανόνες διατήρησης της ειρήνης, δηλαδή τη χρήση βίας σε περιπτώσεις αυτοάμυνας. Το Συμβούλιο Ασφαλείας επέλεξε να περιμένει μέχρι να εξασφαλίσει τη συναίνεση και συνεργασία των αντιμαχόμενων μερών. Ο Γενικός Γραμματέας είχε αναφέρει ότι ήταν σημαντικό να αποφευχθεί η

δημιουργία μη ρεαλιστικών προσδοκιών για το τι μπορεί να επιτύχει η UNPROFOR. Όπως αποδείχτηκε, εάν αμφότερα τα μέρη μιας σύγκρουσης είναι αποφασισμένα να μη σταματήσουν τον πόλεμο, τα επιτεύγματα μιας ειρηνευτικής αποστολής είναι πιθανότερο να είναι αρκετά περιορισμένα και μπορεί να μην είναι οικονομικά αποδοτικό να διατηρηθεί μια μεγάλη στρατιωτική δύναμη που μπορεί επιπλέον να καταλήξει να είναι ανίσχυρη όποτε το επιλέξουν τα αντιμαχόμενα μέρη, με επακόλουθο, τη βλάβη στην εικόνα και την αξιοπιστία του Οργανισμού (Gow 1997).

5.4 Ρουάντα

Μετά από τους θανάτους των Προέδρων της Ρουάντα και του Μπουρούντι, στις 6 Απριλίου 1994 σε συντριβή αεροπλάνου κοντά στο Κιγκάλι, η Ρουάντα μπήκε σε μια μακρά περίοδο σφαγών και μαζικών μετακινήσεων. Οι εκτιμήσεις για τον αριθμό των θανάτων είναι της τάξης του ενός εκατομμυρίου. Στις 21 Απριλίου, τη στιγμή της μεγαλύτερης κρίσης της χώρας, το Συμβούλιο Ασφαλείας ψήφισε τη μείωση της δύναμη της Αποστολής Βοήθειας των Ηνωμένων Εθνών στη Ρουάντα (United Nations Assistance Mission to Rwanda – UNAMIR).

Η αποστολή της UNAMIR είχε εγκριθεί με την απόφαση 872 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών στις 5 Οκτωβρίου 1993 (Security Council 1993). Σκοπός της ήταν να βοηθήσει στην εφαρμογή των Συμφωνιών της Arusha, που είχαν υπογραφεί στις 4 Αυγούστου 1993, με στόχο να τεθεί τέλος στον εμφύλιο πόλεμο της Ρουάντα. Η αποστολή διήρκεσε από τον Οκτώβριο του 1993 έως τον Μάρτιο του 1996. Οι δραστηριότητές της είχαν σκοπό να βοηθήσουν την ειρηνευτική διαδικασία μεταξύ της κυβέρνησης την οποία ήλεγχε η φυλή Hutu και του Πατριωτικού Μετώπου της Ρουάντα (Rwandan Patriotic Front - RPF) που ήλεγχε η φυλή Tutsi.

Πριν την απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας για τη μείωση της δύναμη της UNAMIR, είχε προηγηθεί η απόφαση του Βελγίου να αποσύρει από τη Ρουάντα όλους τους υπηκόους του, συμπεριλαμβανομένων των στρατευμάτων του στη UNAMIR, μετά τη δολοφονία δεκατριών συμμετεχόντων στις ειρηνευτικές δυνάμεις από την Προεδρική Φρουρά της Ρουάντα. Τέσσερις εβδομάδες πριν, το Συμβούλιο Ασφαλείας είχε αποφασίσει την επέκταση της δύναμης σε 5.500 μέλη, δίνοντας την

εντολή στην UNAMIR να συμβάλει στην ασφάλεια και την προστασία των αμάχων που διέτρεχαν κίνδυνο και να παράσχει ασφάλεια και υποστήριξη στις επιχειρήσεις ανθρωπιστικής βοήθειας (Security Council 1994).

Μέχρι τότε, οι σφαγές εναντίον της μειοψηφίας Tutsi, που αργότερα αναγνωρίστηκαν ως γενοκτονία, ήταν ασταμάτητες. Η πρακτική εφαρμογή του ψηφίσματος 918 του Συμβουλίου Ασφαλείας για την ενίσχυση της UNAMIR δεν βρήκε επαρκή υποστήριξη. Σε αυτό συνέβαλαν αναμφισβήτητα τα γεγονότα που είχαν προηγηθεί στη Σομαλία, κατά της αποστολής της οποίας ηγούταν οι Ηνωμένες Πολιτείες. Ο Γενικός Γραμματέας σημείωσε ότι η διευρυμένη UNAMIR θα χρειαζόταν μήνες μέχρι να αναλάβει τα νέα της καθήκοντα, καθώς τα κράτη μέλη δεν παρείχαν τους απαραίτητους πόρους. Στην επιστολή του προς το Συμβούλιο Ασφαλείας της 19ης Ιουνίου, ο Γενικός Γραμματέας παραπονέθηκε ότι παρόλο που αναμενόταν από τις κυβερνήσεις να προσφέρουν πλήρως εκπαιδευμένες και εξοπλισμένες μονάδες για τις επιχειρήσεις των Ηνωμένων Εθνών, σχεδόν όλες οι προσφορές που υποβάλλονταν από τις κυβερνήσεις θα υλοποιούνταν υπό προϋποθέσεις. Επίσης πρότεινε την αποδοχή της πρότασης της Γαλλίας για την εκτέλεση επιχείρησης του Κεφαλαίου VII υπό τη διοίκησή της (Landgren, *International Journal of Refugee Law: Safety Zones and International Protection: A Dark Grey Area* 1995).

Στις 22 Ιουνίου 1994, το Συμβούλιο Ασφαλείας ενέκρινε τη γαλλική πρωτοβουλία για την ανάπτυξη μιας «προσωρινής πολυεθνικής δύναμης», η εντολή της οποίας ήταν να συμβάλει στην ασφάλεια και την προστασία των εκτοπισθέντων, των προσφύγων και των πολιτών που κινδυνεύουν, συμπεριλαμβανομένης της εγκατάστασης και της συντήρησης ασφαλών ανθρωπιστικών περιοχών, όπου αυτό ήταν εφικτό. Το ψήφισμα 929 του 1994, για την έγκριση της προσωρινής δύναμης σύμφωνα με το Κεφάλαιο VII, ερχόταν σε αντίθεση με το ψήφισμα 918 του Συμβουλίου Ασφαλείας, το οποίο αποφάσιζε την επέκταση του ρόλου της UNAMIR.

Η απροθυμία πολλών κυβερνήσεων για τη στρατιωτική επέμβαση της Γαλλίας στη Ρουάντα προέκυψε από τις ανησυχίες ότι το ενδιαφέρον της Γαλλίας για την κατάσταση δεν ήταν ουδέτερο. Κάποιοι παρατηρητές πίστευαν ότι η πρόθεσή της ήταν να παγιωθεί η κυβέρνηση της Ρουάντα και να βοηθήσει τη στρατιωτική της

ανασυγκρότηση για να ανακτήσει τον έλεγχο της χώρας. Η Γαλλία λέγεται ότι κατέστησε σαφές ότι θα προχωρούσε μονομερώς με το σχέδιό της μέσα σε μια εβδομάδα (LaRose-Edwards 1994). Η «προσωρινή πολυεθνική δύναμη» που εγκρίθηκε από το Συμβούλιο Ασφαλείας περιοριζόταν χρονικά σε μια δίμηνη περίοδο, η οποία θα συντομευόταν αν ο Γενικός Γραμματέας έκρινε ότι η διευρυμένη UNAMIR θα μπορούσε να αναλάβει την αποστολή της νωρίτερα. Η Γαλλία τόνισε ότι η επιχείρηση Turquoise δεν θα αποτελούσε δύναμη παρεμβολής μεταξύ των αντιμαχόμενων μερών, αλλά δεν μπόρεσε να μετριάσει πλήρως τις ανησυχίες και να εγγυηθεί ότι δε θα ενεργούσε υπέρ της κυβέρνησης των Hutu και δε θα περιόριζε την εδαφική επικράτηση των Tutsi.

Στις 2 Ιουλίου 1994, η επιχείρηση Turquoise δημιούργησε μια «ασφαλή ανθρωπιστική ζώνη» στο τρίγωνο Cyanguye-Kibuye-Gikongoro στη νοτιοδυτική Ρουάντα, καλύπτοντας το ένα πέμπτο της επικράτειας της χώρας. Οι γαλλικές δυνάμεις περιλάμβαναν ένα λόχο καταδρομέων, τέσσερις μηχανοκίνητους λόχους πεζικού, μια μοίρα ελαφρών τεθωρακισμένων, μονάδες υποστήριξης, ελικόπτερα και μαχητικά αεροσκάφη, σε αντίθεση με τις παραδοσιακές επιχειρήσεις διατήρησης της ειρήνης του ΟΗΕ οι οποίες περιελάμβαναν μόνο μηχανοκίνητο πεζικό. Η Γαλλία δήλωσε ότι οι δυνάμεις της είχαν επιδείξει αμεροληψία στη διάσωση πολλών Hutu και Tutsi από βέβαιο θάνατο και ενημέρωσαν το Συμβούλιο Ασφαλείας ότι η επικράτηση του Πατριωτικού Μετώπου της Ρουάντα (Rwandan Patriotic Front - RPF) των Tutsi είχε οδηγήσει σε νέο κύμα προσφύγων (Permanent Representative of France to the United Nations 1994). Ο Γάλλος πρωθυπουργός Edouard Balladur απευθυνόμενος στο Συμβούλιο Ασφαλείας στις 11 Ιουλίου, ανέφερε ότι ένα εκατομμύριο πρόσφυγες προστατεύονταν στην ασφαλή ανθρωπιστική ζώνη από τις δυνάμεις της Γαλλικής αποστολής. Στην τελική έκθεσή της προς το Συμβούλιο Ασφαλείας, η Γαλλία δήλωσε ότι η επιχείρηση Turquoise είχε τερματίσει τις σφαγές στη Ρουάντα, εξασφάλισε την προστασία του πληθυσμού στην ασφαλή ανθρωπιστική ζώνη και είχε καταστήσει δυνατή τη διεξαγωγή διεθνών ανθρωπιστικών δραστηριοτήτων, ενώ πριν από την άφιξη της αποστολής, κανένας οργανισμός δεν ήταν σε θέση να διεξάγει δραστηριότητες στην περιοχή που κατείχε η πρώην κυβέρνηση της Ρουάντα (Permanent Representative of France to the United Nations 1994).

Στα τέλη Αυγούστου του 1994, η επιχείρηση Turquoise έληξε και στην περιοχή αναπτύχθηκε η UNAMIR. Εκείνη την περίοδο, περίπου 750.000 άνθρωποι παρέμεναν εσωτερικά εκτοπισμένοι σε δέκα στρατόπεδα στην ασφαλή ανθρωπιστική ζώνη, εκ των οποίων, το στρατόπεδο Kibeho ήταν το μεγαλύτερο. Λόγω του αργού ρυθμού επιστροφής των εκτοπισμένων, στα τέλη Νοεμβρίου, οι πρόεδροι της Ρουάντα, του Ζαΐρ και του Μπουρούντι ζήτησαν τη δημιουργία διεθνών ελεγχόμενων «ασφαλών ζωνών» στη Ρουάντα για την επιστροφή των προσφύγων Hutu από το Ζαΐρ και το Μπουρούντι. Μέχρι τα μέσα Φεβρουαρίου του 1995, η κυβέρνηση εκτιμούσε ότι ο συνολικός αριθμός των εσωτερικά εκτοπισμένων είχε πέσει στους 200.000.

Τον Φεβρουάριο του 1995, η κυβέρνηση της Ρουάντα τόνισε την ανάγκη δημιουργίας κλίματος εμπιστοσύνης στους εσωτερικά εκτοπισμένους και ανακοίνωσε την έναρξη μιας ενημερωτικής εκστρατείας που περιλάμβανε επισκέψεις των αρχών στα στρατόπεδα. Η εκτίμηση ήταν ότι τα στρατόπεδα θα άδειαζαν μέχρι τα τέλη Μαΐου. Στα τέλη Φεβρουαρίου, το στρατόπεδο Kibeho στέγαζε μεταξύ 84.000 και 120.000 ανθρώπων και θεωρήθηκε από την κυβέρνηση ως «κέντρο εχθρότητας και απειλή για την εσωτερική ασφάλεια». Οι διεθνείς οργανισμοί στη Ρουάντα συμφώνησαν με την κυβέρνηση στην εκτέλεση επιχείρησης για την επιστροφή των εκτοπισμένων στα σπίτια τους το συντομότερο δυνατό, αλλά η επιχείρηση Kibeho που ξεκίνησε από τον Πατριωτικό Στρατό της Ρουάντα (Rwanda Patriotic Army – RPA) στις 17 Απριλίου κατέληξε σε σφαγή. Τα υπόλοιπα στρατόπεδα των εσωτερικά εκτοπισμένων εκκενώθηκαν εντός οκτώ ημερών (UN Secretary-General 1995).

Η επίσημη έκθεση του ΟΗΕ αναφέρει ότι, σύμφωνα με μαρτυρίες της UNAMIR, φαίνεται ότι πραγματοποιήθηκαν ορισμένες συνοπτικές εκτελέσεις των εσωτερικά εκτοπισμένων από τους στρατιώτες του Πατριωτικού Στρατού και καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι ενέργειες του Στρατού παραβίασαν το Διεθνές Δίκαιο. Επίσης, επικρίνει την UNAMIR ότι δεν ανταποκρίθηκε επαρκώς στον εκφοβισμό και τη βία από σκληρά εγκληματικά και εξτρεμιστικά στοιχεία μεταξύ των εκτοπισθέντων και θεωρεί ότι η σφαγή θα μπορούσε να είχε αποφευχθεί (UN Secretary-General 1995).

Η επιχείρηση Turquoise ήταν μια γρήγορη και ισχυρή στρατιωτική παρέμβαση η οποία, ανεξάρτητα από το κίνητρό της, είχε ανθρωπιστικά οφέλη. Δεδομένων των συνθηκών κρίσης που επικρατούσαν, η επιχείρηση βοήθησε να σωθούν πολλές ζωές μέσω της ροής προσφύγων προς το Ζαΐρ. Η δημιουργία της ασφαλούς ανθρωπιστικής ζώνης συνέβαλε στην προστασία των ελάχιστων Tutsi που είχαν παραμείνει στην περιοχή. Η γενοκτονία, για την οποία είχαν προηγηθεί μακρές προετοιμασίες, όπως εκπομπή μηνυμάτων μέσω ραδιοφωνικών σταθμών και διανομή φυλλαδίων από ελικόπτερα, δε θα μπορούσε να είχε εμποδιστεί από οποιαδήποτε μη στρατιωτική επέμβαση έκτακτης ανάγκης. Στη συνέχεια, οι εσωτερικά εκτοπισμένοι απομακρύνθηκαν βίαια από την πρώην ασφαλή ζώνη και μετά την επιστροφή στις περιοχές τους, ξέσπασαν νέες διαμάχες πάνω σε θέματα ιδιοκτησίας (Landgren, *International Journal of Refugee Law: Safety Zones and International Protection: A Dark Grey Area* 1995).

5.5 Σρι Λάνκα

Από το 1983 ως το 2009 η Σρι Λάνκα ταλανιζόταν από βία καθώς η μειονότητα των Ταμίλ διεκδικούσε την ανεξαρτησία της. Οι δυνάμεις του στρατού συγκρούονταν με την ένοπλη ομάδα ανταρτών με την ονομασία Τίγρεις για την Απελευθέρωση του Ταμίλ Ιλάμ (Liberation Tigers of Tamil Eelam – LTTE). Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR) από το 1987 συνέβαλε μαζί με την κυβέρνηση της Σρι Λάνκα στην επιστροφή των προσφύγων και των εσωτερικά εκτοπισμένων στους τόπους τους. Τον Ιούνιο του 1990, μετά από μια μακρά περίοδο ηρεμίας, άρχισαν να ξεσπούν εκ νέου μάχες και περίπου 800.000 εσωτερικά εκτοπισμένοι έπρεπε να προστατευτούν. Η Διεθνής Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού (International Committee of the Red Cross – ICRC), η Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες (UNHCR) και η κυβέρνηση της Σρι Λάνκα, αρχικά εξέτασαν αλλά απέρριψαν τη δυνατότητα δημιουργίας μιας ουδέτερης ζώνης στο νησί Mannar. Αντί αυτής της πρότασης, η Ύπατη Αρμοστεία χρησιμοποίησε τα υπάρχοντα κέντρα ανακούφισης και την εκκλησία της Madhu στην περιφέρεια Mannar, για τη διανομή της βοήθειας και, από τον Νοέμβριο του 1990, εξασφάλιζε ένα «σχετικά ασφαλές

περιβάλλον» σε όσους κινδύνευαν (UNHCR, Addendum to the Report of the United Nations High Commissioner for Refugees, 1991 1992).

Η Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες (UNHCR) και η κυβέρνηση της Σρι Λάνκα ολοκλήρωσαν ένα επίσημο μνημόνιο συμφωνίας (Memorandum of Understanding) το 1993, στο οποίο διευκρίνιζαν ότι οι δυνάμεις ασφαλείας αλλά και οποιεσδήποτε άλλες δυνάμεις δεν θα επεμβαίνουν στα κέντρα ανακούφισης χωρίς προηγούμενη διαβούλευση με την πολιτική διοίκηση και την Ύπατη Αρμοστεία. Παρόλο που δεν υπήρξε καμία συμφωνία με την αυτονομιστική οργάνωση των Ταμίλ (LTTE) για τα Ανοικτά Κέντρα Ανακούφισης (Open Relief Centers - ORC), η συναίνεση της οργάνωσης ότι πρέπει να γίνεται σεβαστή η ανθρωπιστική προσπάθεια, ήταν προφανής. Σύμφωνα με δημοσίευση της Ύπατης Αρμοστείας του 1994, από το Σεπτέμβριο του 1992 είχαν αρχίσει να εκδηλώνονται προκλήσεις, κυρίως από στελέχη των LTTE, όπως προσπάθεια στρατικοποίησης του Κέντρου της Madhu καθώς και προσπάθειες παρεμπόδισης κατοίκων των ORC που ήθελαν να μετακινηθούν και να επανεγκατασταθούν σε περιοχές που ελέγχονταν από τις κυβερνητικές αρχές (UNHCR, Addendum to the Report of the United Nations High Commissioner for Refugees, 1991 1992). Παρόλο που η ασφάλεια των Ανοικτών Κέντρων Ανακούφισης δεν ήταν απόλυτα εξασφαλισμένη, δεν υπήρξαν γνωστές απώλειες και τα Κέντρα δεν αποτέλεσαν ποτέ στόχο επίθεσης.

Το 2002, οι αντάρτες και η κυβέρνηση υπέγραψαν εκεχειρία με τη διαμεσολάβηση της Νορβηγίας. Οι εχθροπραξίες εντάθηκαν και πάλι το 2006. Τον Ιανουάριο του 2009 ο κυβερνητικός στρατός κατάφερε τα μεγαλύτερα πλήγματα εναντίον των ανταρτών Τίγρεων των Ταμίλ. Έπειτα από σφοδρές μάχες, κατελήφθησαν από τον κυβερνητικό στρατό οι πόλεις Κιλινότσι, πολιτική πρωτεύουσα των ανταρτών και στη συνέχεια η Μουλαϊτίβου, τελευταία πόλη που βρισκόταν υπό τον έλεγχο των αυτονομιστών. Στις 16 Μαΐου του 2009 ο πρόεδρος Ραγιαπάκσε ανακοίνωσε τη νίκη του κυβερνητικού στρατού επί των ανταρτών Ταμίλ, σηματοδοτώντας το τέλος ενός εμφυλίου που διήρκεσε 25 χρόνια (wikipedia 2019).

Υπάρχουν αρκετοί παράγοντες που διαφοροποιούν τα Ανοικτά Κέντρα Ανακούφισης της Σρι Λάνκα από άλλες ασφαλείς περιοχές. Καταρχήν, η διαδικασία

λήψης αποφάσεων που οδήγησε στη δημιουργία των Κέντρων, διαφέρει σημαντικά από τις αντίστοιχες διαδικασίες σε όλες τις άλλες περιπτώσεις. Η ίδρυσή τους αποτέλεσε αντικείμενο διαπραγμάτευσης στο ίδιο το κράτος με τη συμμετοχή της κυβέρνησης, αντί να επιβληθούν μέσω του Συμβουλίου Ασφαλείας κατόπιν πιέσεων άλλων κρατών. Το μικρό μέγεθος και ο μεταβατικός χαρακτήρας τους συνέβαλαν επίσης στην έλλειψη στρατιωτικής και πολιτικής σημασίας. Όσοι εισέρχονταν και εξέρχονταν ήταν εγγεγραμμένοι, αλλά δεν υπήρχαν περιορισμοί στις κινήσεις τους προς και από τα κέντρα. Δεν υπήρχαν χρονικοί περιορισμοί για την παραμονή στα Κέντρα και όσοι παρέμεναν σε αυτά δεν θεωρούνταν πολιτικοποιημένοι πληθυσμοί. Αυτό που έπαιξε σημαντικό ρόλο στην επιτυχία των Κέντρων ήταν η συνειδητοποίηση της κυβέρνησης αλλά και των ανταρτών στον αντίκτυπο της διεθνούς κοινής γνώμης σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Πρέπει τέλος να διευκρινιστεί ότι, η σύγκρουση στη Σρι Λάνκα δεν είναι συγκρίσιμη με τις συγκρούσεις στο Ιράκ, στη Βοσνία ή στη Ρουάντα. Ακόμα και σε περιόδους έντονων συγκρούσεων, οι διαφορετικοί πληθυσμοί του κράτους (Ταμίλ, Σινχαλέζοι και Μουσουλμάνοι) συνέχισαν να ζουν και να εργάζονται μαζί στις κοινότητες. Το πιο σημαντικό είναι ότι τα Κέντρα συνέχισαν να λειτουργούν κατά τη διάρκεια αυτών των περιόδων, καταδεικνύοντας το κοινό αλλά κρίσιμο γεγονός ότι οποιαδήποτε ασφαλής ζώνη είναι τόσο ασφαλής όσο τα αντιμαχόμενα μέρη της επιτρέπουν.

5.6 Λιβύη

Ο πρώτος εμφύλιος πόλεμος της Λιβύης, που αναφέρεται επίσης ως Λιβυκή Επανάσταση ή Επανάσταση της 17ης Φεβρουαρίου, ήταν μια ένοπλη σύγκρουση που ξεκίνησε το 2011 στη βορειοαφρικανική χώρα και διεξήχθη μεταξύ των δυνάμεων που παρέμεναν πιστές στον συνταγματάρχη Muammar Gaddafi και εκείνων που επεδίωκαν να ανατρέψουν την κυβέρνησή του. Οι διαμαρτυρίες που αρχικά είχαν ξεκινήσει με τη μορφή διαδηλώσεων, εξελίχθηκαν σε εξέγερση που επεκτάθηκε σε ολόκληρη τη χώρα και οι δυνάμεις εναντίον του Καντάφι δημιούργησαν προσωρινό όργανο διοίκησης, το Εθνικό Μεταβατικό Συμβούλιο (National Transitional Council) (Wikipedia 2019). Το καθεστώς του Καντάφι προσπάθησε να συντρίψει την εξέγερση

της «Αραβικής Άνοιξης» και το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, σύμφωνα με το Κεφάλαιο VII, αρχικά ενέκρινε το ψήφισμα 1970 με το οποίο καλούσε τις κυβερνητικές δυνάμεις να σταματήσουν τις επιθέσεις εναντίον αμάχων και στη συνέχεια, ενέκρινε το ψήφισμα 1973 με το οποίο εξουσιοδοτούσε τα κράτη – μέλη να λάβουν όλα τα απαραίτητα μέτρα για την προστασία των απειλούμενων πολιτών. Παρόλο που το τελευταίο ψήφισμα επέτρεπε τη δημιουργία ζωνών απαγόρευσης πτήσεων (No-Fly Zones – NFZ), απέκλειε τη χρήση "ξένης κατοχικής δύναμης" (United Nations Security Council 2011).

Ακολούθως, οι αεροπορικές επιχειρήσεις του NATO επέτρεψαν σε δυνάμεις ανταρτών να εξασφαλίσουν την επικράτησή τους σε πολλές περιοχές, αφού οι επίγειες δυνάμεις του Καντάφι δεν μπορούσαν πλέον να επιχειρήσουν πέρα από την πρωτεύουσα και τα οχυρά τους, στη δυτική και κεντρική Λιβύη. Οι επιχειρήσεις No-Fly Zones μετατράπηκαν σε επιθετικές αεροπορικές επιχειρήσεις που βοήθησαν τελικά τους αντάρτες να νικήσουν τις δυνάμεις του Καντάφι, ενώ υπήρχε προβληματισμός σχετικά με το πώς θα έπρεπε να προστατευτούν οι άμαχοι από τις επιθέσεις στο έδαφος, καθώς, όπως αναφέρθηκε, τα ψηφίσματα δεν διευκρίνιζαν πώς θα γινόταν αυτό. Ωστόσο, η στρατιωτική επιτυχία δεν έφερε πολιτική επιτυχία. Μόλις νικήθηκε ο Καντάφι, οι δυνάμεις του NATO αποχώρησαν και άφησαν ένα αδύναμο, ασταθές σύστημα που κατέρρευσε στον πόλεμο και το χάος που χαρακτηρίζει τη Λιβύη έως σήμερα (Barnett 2017).

Στις αρχές Μαρτίου 2011, οι μάχες στη Λιβύη οδήγησαν πάνω από ένα εκατομμύριο ανθρώπους να εγκαταλείψουν τη χώρα ή να χρειάζονται άμεσα ανθρωπιστική βοήθεια. Η Ισλαμική Αρωγή και το Παγκόσμιο Επισιτιστικό Πρόγραμμα συντόνιζαν αποστολές ανθρωπιστικών προμηθειών στη Misrata, η σουηδική κυβέρνηση δώρισε ιατρικά εφόδια και το Παγκόσμιο Επισιτιστικό Πρόγραμμα του ΟΗΕ παρείχε τρόφιμα. Η Τουρκία έστειλε ένα νοσοκομειακό πλοίο στη Misrata και ένα τουρκικό φορτηγό πλοίο μετέφερε 141 τόνους ανθρωπιστικής βοήθειας. Το κύριο ανθρωπιστικό ζήτημα όμως ήταν οι πρόσφυγες που εγκατέλειπαν τη χώρα λόγω του πολέμου. Ένα πλοίο ανθρωπιστικής βοήθειας κατέφτασε στο λιμάνι της Misrata τον Απρίλιο για να συμβάλει στην εκκένωση των προσφύγων. Μέχρι τις 10 Ιουλίου

μεταφέρθηκαν πάνω από 150.000 άμαχοι. Κατά τη διάρκεια των πρώτων ημερών της εξέγερσης, 4.000 πρόσφυγες διέσχιζαν καθημερινά τα σύνορα Λιβύης-Τυνησίας. Μεταξύ εκείνων που διέφευγαν εκτός από τους Λίβυους, ήταν και ξένοι υπήκοοι, όπως Αιγύπτιοι, Τυνησιοί και Τούρκοι. Εκτός από τους πρόσφυγες που εγκατέλειπαν τη χώρα, πολλοί μετακινήθηκαν σε άλλες πόλεις στη νότια Λιβύη, όπως τη Sebha και το Gatroum (Wikipedia 2019).

Ενώ η στρατιωτική επέμβαση που είχε εγκριθεί από το Συμβούλιο Ασφαλείας, εφαρμόστηκε για ανθρωπιστικούς λόγους, οι υπηρεσίες των Ηνωμένων Εθνών απέρριψαν επανειλημμένα προτάσεις στρατιωτικών για την υποστήριξη ανθρωπιστικών επιχειρήσεων που είχαν οργανωθεί από διάφορους οργανισμούς. Οι όροι υπό τους οποίους μπορεί να γίνει αποδεκτή η στήριξη τέτοιων επιχειρήσεων περιγράφονται στις κατευθυντήριες γραμμές για τη χρήση στρατιωτικών και πολιτικών μέσων προστασίας για την υποστήριξη των ανθρωπιστικών δραστηριοτήτων των Ηνωμένων Εθνών σε σύνθετες καταστάσεις έκτακτης ανάγκης (Guidelines on the Use of Military and Civil Defence Assets to Support United Nations Humanitarian Activities in Complex Emergencies), σύμφωνα με τις οποίες, μπορεί να χρησιμοποιηθεί στρατιωτική υποστήριξη, αλλά μόνο προσωρινά και ως έσχατη λύση. Ωστόσο, σε αυτές τις περιπτώσεις, υπάρχει το ενδεχόμενο να αμφισβητηθεί η ουδετερότητα των οργανισμών βοήθειας που δέχονται στρατιωτική υποστήριξη, θέτοντας το προσωπικό τους σε κίνδυνο να δεχτεί επιθέσεις και προκαλώντας κάποιο από τα αντιμαχόμενα μέρη να εμποδίσει την πρόσβαση των οργανισμών σε όλες τις περιοχές που υπάρχουν άνθρωποι που χρειάζονται τις υπηρεσίες τους (Humanitarian Policy Group 2011).

5.7 Νότιο Σουδάν

Η Αποστολή των Ηνωμένων Εθνών στη Δημοκρατία του Νοτίου Σουδάν (United Nations Mission in the Republic of South Sudan – UNMISS) ιδρύθηκε τον Ιούλιο του 2011, όταν το Νότιο Σουδάν και η διεθνής κοινότητα γιόρταζαν την ανεξαρτησία της χώρας. Αρχικά, η εντολή της εστιαζόταν στην παροχή βοήθειας για την ανάπτυξη ικανοτήτων της νέας κυβέρνησης. Σύντομα η κατάσταση άρχισε να επιδεινώνεται και όταν τον Δεκέμβριο του 2013 ξέσπασαν συγκρούσεις, η αποστολή

αναγκάστηκε να αλλάξει το ρόλο της που προέβλεπε τη συνεργασία με την κυβέρνηση και τις δυνάμεις ασφαλείας της, στην προστασία των αμάχων από τις ίδιες δυνάμεις.

Όταν ξεκίνησαν να ξεσπούν οι βίαιες συγκρούσεις, η UNMISS επέτρεψε σε δεκάδες χιλιάδες πολίτες να εισέλθουν στις βάσεις της. Η κατάσταση οδήγησε την UNMISS στην ίδρυση των «χώρων προστασίας αμάχων» (Protection of Civilians – POC) που προσέφεραν καταφύγιο σε περισσότερα από 200.000 άτομα. Η αρχικά θετική αντίδραση κάλυψε στην πραγματικότητα την αδυναμία και την έλλειψη προετοιμασίας της επιχείρησης να αντιμετωπίσει τη νέα κατάσταση που είχε δημιουργηθεί. Η διαχείριση των χώρων POC ανατέθηκε σε μια ήδη υπάρχουσα ομάδα πολιτών της αποστολής που άλλαξε την ονομασία της από «Μονάδα για την Επανίδρυση, Ανάκαμψη και την οικοδόμηση της ειρήνης» (Reintegration, Recovery and Peacebuilding) σε «Μονάδα Αρωγής, Επανίδρυσης και Προστασίας» (Relief, Reintegration and Protection). Τα στρατεύματα που συμμετείχαν στην αποστολή κλήθηκαν να αντιμετωπίσουν τις κυβερνητικές αλλά και τις δυνάμεις της αντιπολίτευσης που στόχευαν αμάχους (Wells 2017).

Καθώς η UNMISS επικεντρώθηκε στην προστασία των αμάχων, η κυβέρνηση αντιμετώπιζε την αποστολή των Ηνωμένων Εθνών όλο και περισσότερο ως αντίπαλο. Οι δυνάμεις της κυβέρνησης είχαν υπό τον έλεγχό τους το μεγαλύτερο μέρος της επικράτειας της χώρας και παρά το γεγονός ότι η αποστολή προστάτευε τους άμαχους και από τις δύο πλευρές της πολιτικο-εθνοτικής διαίρεσης, θεωρούσαν ότι η συντριπτική πλειοψηφία των ανθρώπων στους χώρους POC ανήκαν στην αντίπαλη εθνότητα Nuer και οι δυνάμεις της UNMISS γίνονταν αντιληπτές ως υποστηρικτές της αντιπολίτευσης. Συχνά, κυβερνητικοί αξιωματούχοι σε δημόσιες δηλώσεις τους, είχαν κατηγορήσει την UNMISS ότι υποστηρίζει την αντίπαλη πλευρά, με αποτέλεσμα, το προσωπικό των Ηνωμένων Εθνών να βρίσκεται αντιμέτωπο με παρενοχλήσεις και εκδηλώσεις βίας. Ακόμη και πριν από την έναρξη των συγκρούσεων, η κυβέρνηση και οι δυνάμεις ασφαλείας του Νοτίου Σουδάν είχαν αρνηθεί στην UNMISS την ελεύθερη κυκλοφορία και μετακινήσεις, σε περιπτώσεις που η παρουσία της δεν θεωρούνταν ευνοϊκή. Όταν οι κυβερνητικές αλλά και οι

αντίπαλες δυνάμεις προσπάθησαν να κρύψουν πυρπολήσεις χωριών και δολοφονίες αμάχων, οι περιορισμοί έγιναν ακόμα πιο αυστηροί. Παρά την ισχυρή εντολή της UNMISS σύμφωνα με το Κεφάλαιο VII, στην πράξη μπορούσε να ενεργήσει μόνο όταν τα αντιμαχόμενα μέρη το επέτρεπαν. Οι περιορισμοί στις μετακινήσεις δημιούργησαν σοβαρά προβλήματα στις επιχειρήσεις, αλλά και στον εσωτερικό έλεγχο της αποστολής. Μετά την κατάρριψη αρκετών ελικοπτέρων της UNMISS, οι χώρες που συμμετείχαν στην αποστολή τόνισαν ότι δεν μπορούσαν να εκτελεστούν πτήσεις χωρίς την άδεια των δύο πλευρών, με αποτέλεσμα να εμποδίζεται σοβαρά η ικανότητα της αποστολής να ανταποκρίνεται γρήγορα στις απειλές εναντίον πολιτών, να ανεφοδιάζει τις βάσεις και τους χώρους POC και να μεταφέρει άμεσα τραυματίες της ειρηνευτικής δύναμης. (Wells 2017)

Μετά την κρίση που ξέσπασε το Δεκέμβριο του 2013, το Συμβούλιο Ασφαλείας, με το ψήφισμα 2155 της 27ης Μαΐου 2014, ενίσχυσε την UNMISS και επανακαθορίστηκε η εντολή της με προτεραιότητα την προστασία των αμάχων, την παρακολούθηση για την τήρηση και το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς και την υποστήριξη για την παράδοση της ανθρωπιστικής βοήθειας και την εφαρμογή της συμφωνίας κατάπαυσης των εχθροπραξιών. Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία (Οκτώβριος 2018), η αποστολή αποτελείται από προσωπικό 19.315 ατόμων (UN Peacekeeping 2019).

Υπάρχουν αδιάψευστες αποδείξεις του ισχυρού ρόλου των ΗΕ στη διάσωση χιλιάδων αμάχων κατά τη διάρκεια ενός από τους πιο τρομακτικούς πολέμους στην πρόσφατη ιστορία. Παρέχοντας χώρο μέσα στις βάσεις σε όσους προσπαθούσαν να ξεφύγουν από την εκτεταμένη βία το 2013, αλλά και το 2016 όταν υπήρξαν αντίστοιχες νέες συγκρούσεις, η UNMISS παρείχε άμεση φυσική προστασία σε περισσότερους από 200.000 ανθρώπους, μεταξύ των οποίων ήταν μεγάλος αριθμός γυναικών και παιδιών και βοήθησε να αποτραπεί μια πολύ χειρότερη πορεία της σύγκρουσης στο Νότιο Σουδάν. Κατά την αξιολόγηση των επιπτώσεων και της αποτελεσματικότητας της UNMISS, διαπιστώθηκε ότι η αποστολή ήρθε αντιμέτωπη με μια σειρά προβλημάτων που μπορούν να προσφέρουν γνώσεις σχετικά με τη διατήρηση της ειρήνης γενικότερα. Το σημαντικότερο από αυτά ήταν ότι η πλειοψηφία

των στρατιωτικών δυνάμεων της UNMISS απασχολήθηκε με την παροχή ασφαλείας στην περίμετρο των χώρων POC, αφήνοντας λιγότερους πόρους για τις περιπολίες σε περιοχές που εκτυλίσσονταν συγκρούσεις. Με πάνω από δύο εκατομμύρια εκτοπισμένους στο εσωτερικό της χώρας και μεγάλους πληθυσμούς να βρίσκονται σε κίνδυνο σε ολόκληρη την τεράστια έκταση του Νότιου Σουδάν, υποστηρίχθηκε από πολλούς ότι η UNMISS θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει καλύτερα τους πόρους της πέρα από τους χώρους POC (Day 2019).

Η UNMISS δέχθηκε πολλές φορές κριτική για την απόδοσή της και αρκετές φορές έγινε ο αποδιοπομπαίος τράγος, καθώς τα μέρη της σύγκρουσης του Νοτίου Σουδάν και το Συμβούλιο Ασφαλείας ήταν απρόθυμα ή ανίκανα να σταματήσουν τις αγριότητες ή να υποχρεώσουν τους υπεύθυνους να αναλάβουν τις ευθύνες τους. Η αδυναμία της UNMISS να κινηθεί έξω από τις βάσεις της κατά τη διάρκεια των περιόδων των συγκρούσεων, προκάλεσε ανησυχία στο εσωτερικό της ανθρωπιστικής κοινότητας για την ικανότητα του ΟΗΕ να διατηρήσει την ειρήνη. Παρόλα αυτά, είναι γεγονός ότι πολλοί άμαχοι στο Νότιο Σουδάν θα ήταν σε πολύ χειρότερη θέση, χωρίς την παρουσία της αποστολής (Wells 2017).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

6.1 Η λύση των ασφαλών ζωνών

Υπάρχουν πολλοί λόγοι για να συνεχιστεί η αναζήτηση τρόπων με τους οποίους μπορεί να διατηρηθεί η ασφάλεια των αμάχων σε εμπόλεμες περιοχές χωρίς αυτοί να εγκαταλείπουν τον τόπο τους. Εντούτοις, πρέπει να αποφευχθούν οι αφελείς υποθέσεις ότι κάτι τέτοιο μπορεί να επιτευχθεί μόνο με την παρουσία διεθνών οργανισμών που λειτουργούν χωρίς αποτελεσματικές δυνάμεις επιβολής. Οι ζώνες ασφαλείας δεν μπορούν να θεωρηθούν αυτοσκοπός, καθώς είναι γεγονός ότι αποτελούν προσωρινό μέτρο και όχι μόνιμη λύση.

Η συγκατάθεση για τη δημιουργία ασφαλών ζωνών θεωρείται απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχία τους και πολλοί υποστηρίζουν επίσης ότι η συναίνεση όλων των μερών είναι επιβεβλημένη με σκοπό την τήρηση της αρχής της κρατικής κυριαρχίας και της εδαφικής ακεραιότητας. Το πρακτικό επιχείρημα για όσους υποστηρίζουν την αναγκαιότητα της συγκατάθεσης είναι ότι, η επιβολή συνεπάγεται σοβαρές αντιφάσεις και επιπλοκές, όπως έχει ήδη αποδειχθεί στα ιστορικά παραδείγματα που έχουν παρουσιαστεί. Η συναίνεση όμως είναι ακόμα πιο δύσκολο να επιτευχθεί σε εμφύλιες συγκρούσεις. Η συμμετοχή διεθνών οργανισμών στη διαδικασία δημιουργίας ασφαλών ζωνών μπορεί να μειώσει περαιτέρω τις πιθανότητες συγκατάθεσης των εμπλεκομένων, καθώς αυτή η διαδικασία μπορεί να απαιτήσει διπλωματικές διεργασίες και πιθανές παραχωρήσεις από τα αντιμαχόμενα μέρη. Τέτοιες διαπραγματεύσεις απαιτούν σημαντική εξοικείωση με τις τοπικές συνθήκες και εμπιστοσύνη όλων των μερών απέναντι στους οργανισμούς, η οποία κάποιες φορές μπορεί να είναι ανέφικτη.

Οι αποστολές στην πρώην Γιουγκοσλαβία (UNPROFOR) και στη Ρουάντα (UNAMIR) δείχνουν τα όρια των εντολών που ακόμα και αν εγκρίνονται βάσει του Κεφαλαίου VII, η υπάρχουσα σύνθεση, ο οπλισμός, η υλικοτεχνική υποστήριξη και η ανάπτυξή τους, δεν τους επιτρέπουν να εφαρμόσουν στην πράξη την επιβολή. Από

τη μια πλευρά, οι δύο αναφερόμενες αποστολές προσέφεραν προσωρινή ασφάλεια και ανθρωπιστική βοήθεια σε εκατοντάδες χιλιάδες άτομα που απειλούνταν από στρατιωτικές επιθέσεις, δολοφονίες, πείνα και ασθένειες και από την άλλη, η εξάρτηση από την παροχή βοήθειας και από τα προσωρινά, ασταθή μέτρα ασφαλείας επέτρεψε την αναβολή αποφασιστικής δράσης για τον τερματισμό των συγκρούσεων.

Ενώ οι λόγοι που αναφέρονται για να υποστηριχθεί η μονομερής δημιουργία ασφαλών ζωνών είναι κυρίως ανθρωπιστικοί, στην πράξη φαίνεται ότι πολλές φορές τα κίνητρα είναι κυρίως πολιτικά και τελικά, οι ίδιες οι ζώνες γίνονται στόχος των μερών της σύγκρουσης. Τα στρατιωτικά και πολιτικά ισχυρά κράτη που πιθανόν έχουν συμφέροντα σε μια περιοχή, είναι συνήθως μεταξύ αυτών που εκφράζουν τη βούλησή τους για την επιβολή ασφαλών ζωνών, προκαλώντας έτσι σύγχυση μεταξύ ανθρωπιστικών και πολιτικών στόχων. Από την άλλη μεριά, ενώ τα περισσότερα κράτη-μέλη είναι απίθανο να εγκρίνουν ένα ευρύ δικαίωμα των Ηνωμένων Εθνών να αποστείλουν στρατεύματα ενάντια στις επιθυμίες μιας κυβέρνησης οποιουδήποτε κράτους, δεν μπορεί να αποκλειστεί η πιθανότητα ο ΟΗΕ να επικαλείται το Κεφάλαιο VII και την εξουσία του βάσει των άρθρων 42 και 48, σε περιπτώσεις ανθρωπιστικής αναγκαιότητας, όταν η τοπική κυβέρνηση δεν επιθυμεί ή δεν είναι σε θέση να παράσχει βοήθεια και προστασία (Landgren, *International Journal of Refugee Law: Safety Zones and International Protection: A Dark Grey Area* 1995). Σε μια τέτοια περίπτωση, το Συμβούλιο Ασφαλείας, είναι σχεδόν βέβαιο ότι θα προβάλει την απόφασή του βασιζόμενο στη διαπίστωση ότι η κατάσταση συνιστά απειλή για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια λόγω των διασυνοριακών επιπτώσεών της.

Κατά τη διάρκεια συγκρούσεων, οι ανθρωπιστικές δράσεις στις ασφαλείς ζώνες, οι οποίες μπορεί να έχουν επιβληθεί με αποφάσεις των Ηνωμένων Εθνών, στις περισσότερες περιπτώσεις απαιτούν τελικά για την υλοποίησή τους τη συγκατάθεση ενός ή περισσότερων από τα εμπόλεμα μέρη, ακόμα και για την εξασφάλιση πρόσβασης στις ζώνες. Τα μέρη της σύγκρουσης, τα οποία δεν συναινούν, αλλά τους επιβάλλεται η δημιουργία ασφαλών ζωνών, είναι πολύ πιθανό να προσπαθήσουν να εμποδίσουν τη λειτουργία τους με κάθε διαθέσιμο μέσο, συμπεριλαμβανομένης της άρνησης στην πρόσβαση ανθρωπιστικής βοήθειας,

μετατρέποντας αυτές τις ζώνες σε μέρος της σύγκρουσης. Έτσι, υπονομεύεται η λειτουργία τους και δημιουργείται η εντύπωση ότι η εν λόγω επιβολή δεν συμβαδίζει με την ουδετερότητα των ανθρωπιστικών δραστηριοτήτων. Τελικά, είναι αδύνατο να θεωρηθεί ουδέτερο το ανθρωπιστικό έργο των Ηνωμένων Εθνών όταν αυτό εκτελείται υπό την ομπρέλα της επιβολής.

Όπως διαπιστώνεται από τις περιπτώσεις ασφαλών ζωνών που εξετάστηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο, ενώ τέτοιες ζώνες μπορούν να παρέχουν έκτακτη βοήθεια και προστασία σε μια κρίση, η ασφάλεια που προσφέρουν είναι συχνά περιορισμένη. Στις περισσότερες από αυτές τις περιπτώσεις, οι ασφαλείς ζώνες δημιουργήθηκαν υπό συνθήκες που παρεμπόδιζαν το δικαίωμα αναζήτησης ασύλου. Σε αυτόν τον περιορισμό συνέβαλε η στάση της αυστηρής άρνησης ασύλου των γειτονικών χωρών και το γεγονός ότι οι ζώνες περιβάλλονταν από εχθρικούς πληθυσμούς μέσω των οποίων ήταν αδύνατη η μετακίνηση προσφύγων. Ο σεβασμός των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της προστασίας των προσφύγων και ως εκ τούτου, θεωρείται ότι οι επιβαλλόμενες ασφαλείς ζώνες δεν πληρούν τα βασικά πρότυπα για τα ανθρώπινα δικαιώματα, εφόσον δεν εξασφαλίζουν την ελεύθερη μετακίνηση. Τελικά διαπιστώνουμε ότι οι ασφαλείς ζώνες δεν μπορούν να αποτελέσουν εναλλακτική λύση στην αναζήτηση ασύλου των προσφύγων σε άλλες χώρες.

Σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, η προστασία των προσώπων στο εσωτερικό της χώρας προέλευσής τους είναι εφικτή, όταν συνοδεύεται από τις απαραίτητες εγγυήσεις που συνάδουν πλήρως με τα διεθνή πρότυπα ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Παράλληλα, οι βασικές αρχές της κρατικής κυριαρχίας και του απαραβίαστου της εδαφικής ακεραιότητας πρέπει να συμβαδίζουν με την προστασία που παρέχεται εντός της χώρας προέλευσης. Η προστασία στο εσωτερικό μιας χώρας μέσω της καθιέρωσης διεθνώς εγγυημένων ασφαλών ζωνών, πρέπει να σταθμίζεται έναντι των δικαιωμάτων των ατόμων να εγκαταλείπουν τη χώρα, να αναζητούν και να λαμβάνουν άσυλο ή να επιστρέφουν εθελοντικά και να μην υποχρεώνονται να παραμείνουν σε έδαφος όπου η ζωή, η ελευθερία ή η φυσική ακεραιότητά τους απειλείται. Τέλος, εάν αποκατασταθεί η ειρήνη και εξομαλυνθεί η

κατάσταση στο κράτος προέλευσης και ο διεθνής οργανισμός που είναι υπεύθυνος για τις ασφαλείς ζώνες κρίνει ότι πληρούνται οι συνθήκες για την επιστροφή των ατόμων που διαμένουν σε αυτές, πρέπει να παρέχονται όλα τα απαραίτητα μέσα σε αυτά τα άτομα για να επιστρέψουν στον τόπο κατοικίας τους.

Εκτιμάται ότι η προστασία των προσφύγων θα υποβαθμιστεί σοβαρά εάν θεωρηθεί ότι οι ασφαλείς ζώνες αποτελούν εναλλακτική επιλογή για την προστασία τους. Ο ΟΗΕ πρέπει να επανεξετάσει το θέμα των ασφαλών ζωνών, επαναλαμβάνοντας τις αρχές του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου στις οποίες πρέπει να βασίζονται και κυρίως την ανάγκη συγκατάθεσης του κράτους για τη δημιουργία τους και τη σαφή διάκριση που πρέπει να γίνεται μεταξύ μαχητών και αμάχων. Όπως έχει επανειλημμένα αναφερθεί, η ικανότητα μιας ασφαλούς περιοχής να επιτύχει τους σκοπούς της εξαρτάται από τη βούληση των μερών της σύγκρουσης. Από την άποψη αυτή, η κεντρική ιδέα είναι ότι οι ασφαλείς ζώνες πρέπει να έχουν οπωσδήποτε μη στρατιωτικό χαρακτήρα. Η διεθνής κοινότητα, η οποία ενεργεί μέσω του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, θα πρέπει να επιβεβαιώνει μέσω των αποφάσεων της όσον αφορά τη δημιουργία ασφαλών ζωνών, τη διατήρηση των βασικών αρχών του διεθνούς προσφυγικού δικαίου.

6.2 Προϋποθέσεις νομιμότητας

Το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο εκφράζει τη νομική βάση της προσπάθειας για την επίτευξη ισορροπίας μεταξύ των ρεαλιστικών αναγκών του πολέμου και των επιταγών του ανθρωπισμού. Αυτή η νομική βάση, μέσω της υποχρεωτικής εφαρμογής διατάξεων, επιχειρεί να ρυθμίσει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των εμπλεκόμενων των εμπόλεμων συγκρούσεων. Ο στόχος είναι ο περιορισμός της ανεξέλεγκτης χρήσης πολεμικών μέσων και μεθόδων και η προστασία των προσώπων που εμπλέκονται άμεσα ή έμμεσα στις εχθροπραξίες αλλά και αυτών που δεν εμπλέκονται στις εχθροπραξίες, δηλαδή του άμαχου πληθυσμού (Γάγγας 2008). Παρόλα αυτά, μέχρι τα μέσα του 20ου αιώνα, η προστασία των αμάχων δεν καλύπτονταν ικανοποιητικά από τις διατάξεις του Διεθνούς Δικαίου, καθώς μέχρι τότε οι συνέπειες των εχθροπραξιών περιοριζόταν στα πεδία των μαχών με μικρές επιπτώσεις στους άμαχους. Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και την ανάπτυξη της

πολεμικής τεχνολογίας, άλλαξε σημαντικά ο τρόπος διεξαγωγής των στρατιωτικών επιχειρήσεων και οι επιπτώσεις αφορούσαν πλέον και όσους δεν είχαν καμία σχέση με τις επιχειρήσεις.

Δεδομένου του ευρέος νομικού πλαισίου που παρουσιάστηκε στο τρίτο Κεφάλαιο της παρούσας εργασίας και στο οποίο μπορεί να στηριχτεί η δημιουργία και η λειτουργία των ασφαλών ζωνών (Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, Διεθνές Δίκαιο για τους Πρόσφυγες και Διεθνές Δίκαιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων), προκύπτουν αρκετά γενικά ερωτήματα. Οι ασφαλείς ζώνες είναι ένα προσωρινό μέτρο έως ότου υλοποιηθεί ασφαλής μετακίνηση του άμαχου πληθυσμού σε άλλη περιοχή, είτε στο εσωτερικό του κράτους είτε στο εξωτερικό, ή αποτελούν μια αποτελεσματική μορφή μακροπρόθεσμης προστασίας; Τα κράτη του παγκόσμιου βορρά δημιουργούν ασφαλείς ζώνες αποκλειστικά για ανθρωπιστικούς λόγους ή υποκινούνται από την επιθυμία τους να προστατευθούν τα σύνορά τους;

Θεωρώντας ότι οι ασφαλείς ζώνες έχουν ως αποκλειστικό στόχο την προστασία των αμάχων, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι καλύπτονται πλήρως από το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο. Ειδικά στις περιπτώσεις που οι αποφάσεις για τη δημιουργία τους λαμβάνονται από το Συμβούλιο Ασφαλείας στο πλαίσιο ειρηνευτικών επιχειρήσεων, θεωρείται δεδομένο ότι τηρούνται οι αρχές της διάκρισης, της αναλογικότητας, της καταλληλότητας των μέσων και της αναγκαιότητας. Επιπλέον, όπως έχει ήδη αναφερθεί και περιγράφεται στο *Capstone Doctrine*, αυτές οι αποστολές βασίζονται στη συναίνεση των μερών της σύγκρουσης, στην αμεροληψία και τη μη χρήση βίας εκτός των περιπτώσεων αυτοάμυνας και υπεράσπισης της εντολής. Πρέπει βέβαια σε αυτό το σημείο να τονίσουμε ότι, σε περιπτώσεις επιχειρήσεων επιβολής της ειρήνης που εκτελούνται σύμφωνα με το Κεφάλαιο VII, πιθανόν να μην έχει εξασφαλιστεί η συναίνεση των αντιμαχόμενων μερών.

Πέρα από το ανωτέρω θεωρητικό πλαίσιο και όπως είδαμε στις περιπτώσεις δημιουργίας ασφαλών ζωνών τις τελευταίες δεκαετίες, η δημιουργία μιας ασφαλούς ζώνης από το Συμβούλιο Ασφαλείας, χωρίς τη συναίνεση του κράτους, θα μπορούσε να δημιουργήσει επιχειρησιακές δυσκολίες στην Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες (United Nations High Commissioner for Refugees – UNHCR). Επιπλέον,

εάν μια ασφαλής ζώνη εμπόδιζε το δικαίωμα του ατόμου να αναζητήσει άσυλο αλλού, τότε αυτή η ενέργεια θα μπορούσε να θεωρηθεί ως εγγενώς ασυμβίβαστη με την εντολή της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ να παρέχει διεθνή προστασία στους πρόσφυγες.

Καθώς η τήρηση του Διεθνούς Δικαίου εναπόκειται στην ευθύνη των κρατών και των διεθνών οργανισμών, τελικά, η προστασία των πολιτών εξαρτάται από τα ίδια τα κράτη και όσους άλλους διεθνείς παράγοντες υποστηρίζουν τη σχετική νομοθεσία που αναφέραμε. Στις περιπτώσεις που το Διεθνές Δίκαιο δεν τηρείται, το κράτος δικαίου απαιτεί να αποδίδονται ανάλογα ευθύνες, να επιβάλλονται κυρώσεις και να λαμβάνονται διορθωτικά μέτρα για όσους έχουν πληγεί. Η έλλειψη λογοδοσίας από οποιονδήποτε από τους σχετικούς φορείς, υπονομεύει την προστασία που πρέπει να παρέχουν οι ασφαλείς ζώνες. Σε αυτό το πλαίσιο, προκύπτουν τα εξής ζητήματα για τα οποία πρέπει να καθοριστούν συγκεκριμένες διαδικασίες:

- Δίωξη όσων διαπράττουν διεθνή εγκλήματα εντός καθορισμένων ασφαλών ζωνών.
- Αποκατάσταση και αποζημίωση των θυμάτων.
- Καταβολή αποζημιώσεων από τους υπαίτιους (πχ ομάδες ανταρτών ή ακόμα και από τα Ηνωμένα Έθνη εφόσον αποδεικνύεται υπαιτιότητά τους).

6.3 Προϋποθέσεις επιτυχίας

Οποιαδήποτε κατάσταση σύγκρουσης μπορεί να διαφέρει απόλυτα από τις προηγούμενες συγκρούσεις που περιγράφηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο, ωστόσο, κάθε περίπτωση προσφέρει σημαντικά διδάγματα για οποιεσδήποτε μελλοντικές προσπάθειες δημιουργίας ασφαλών ζωνών. Ειδικότερα, για να είναι επιτυχής μια αποστολή που θα περιλαμβάνει τη δημιουργία ασφαλών ζωνών, απαιτείται να περιλαμβάνει τα εξής (Barnett 2017):

- Ξεκάθαρη νομική εντολή και επιχειρησιακές οδηγίες.

Είτε πρόκειται για εντολή του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών είτε άλλου νομικού μηχανισμού, η εντολή που εξουσιοδοτεί την επιχείρηση πρέπει να είναι ξεκάθαρη. Οι στρατιωτικοί κανόνες εμπλοκής θα βασίζονται στην εντολή αυτή και θα πρέπει να είναι απλοί, άμεσοι και κατανοητοί από όλες τις συμμετέχουσες δυνάμεις. Μια σαφής εντολή θα μπορούσε επίσης να μετριάσει τυχόν αμφιβολίες που ενδέχεται να έχουν οποιοιδήποτε εμπλεκόμενοι σχετικά με τις προθέσεις δημιουργίας ασφαλούς ζώνης. Επιπλέον, η εντολή δεν πρέπει να θέτει περιττούς περιορισμούς στη χρήση δυνάμεων για την προστασία της ασφαλούς ζώνης τηρώντας βέβαια τις αρχές του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου.

- Σαφήνεια στους τρόπους, τα μέσα και τους στόχους.

Κατά τη φάση της προετοιμασίας οποιασδήποτε επιχείρησης δημιουργίας ασφαλούς ζώνης, πρέπει να σχεδιαστεί μια εφικτή τελική κατάσταση και ένας αξιόπιστος τρόπος για την επίτευξή της. Ο απώτερος στόχος είναι να εξασφαλιστεί ο επαναπατρισμός ή η επανεγκατάσταση εκτοπισθέντων και προσφύγων. Για πρακτικούς και πολιτικούς λόγους, η διπλωματία που περιβάλλει τη φάση τερματισμού της επιχείρησης μπορεί να είναι ακόμη πιο δύσκολη από τη διπλωματία όσον αφορά την οργάνωσή της. Επιπλέον, η επιτυχής λειτουργία μιας ασφαλούς ζώνης απαιτεί μερικές φορές δεσμεύσεις που διαρκούν πέρα από τη διαδικασία επαναπατρισμού/επανεγκατάστασης. Στο Ιράκ, τη Βοσνία και τη Λιβύη, οι ανθρωπιστικές επιχειρήσεις τελικά μετασηματίστηκαν σε πολύ διαφορετικές αποστολές με πολύ πιο εκτεταμένους στόχους από ότι είχε αρχικά σχεδιαστεί.

- Ισχυρές αεροπορικές και χερσαίες δυνάμεις.

Παρόλο που οι ζώνες απαγόρευσης πτήσεων (NFZs) αποτελούν πλέον αναπόσπαστο μέρος των επιχειρήσεων δημιουργίας ασφαλών ζωνών, δεν επαρκούν από μόνες τους για να προστατεύσουν τις ζώνες από τις εχθρικές δυνάμεις, όπως αποδείχθηκε στη Βοσνία και στο Ιράκ. Προκειμένου να προστατευτούν οι ασφαλείς ζώνες και να αποτραπεί η επιθετικότητα, οι χερσαίες δυνάμεις θα πρέπει να είναι αρκετά ισχυρές. Ακόμη και τότε, η αποτροπή τρομοκρατικών ομάδων μπορεί να αποδειχθεί πολύ δύσκολη.

- Ενότητα διοίκησης.

Μια σαφής αλυσίδα διοίκησης είναι απαραίτητη ανεξάρτητα από το πόσο πολύπλοκη είναι η δομή της δύναμης. Πρέπει να υπάρχουν άμεσες επικοινωνίες μεταξύ των επίγειων και των αεροπορικών δυνάμεων ώστε να εξασφαλίζεται έγκαιρη υποστήριξη, να μεταδίδονται ζωτικής σημασίας πληροφορίες, να αποφεύγονται τα φίλια πυρά και να προστατεύονται τόσο οι χερσαίες δυνάμεις όσο και οι πολίτες.

- Ευνοϊκό πολιτικό περιβάλλον.

Η συναίνεση και η συμμαχία με τα γειτονικά κράτη και τους περιφερειακούς εταίρους είναι ζωτικής σημασίας για να διασφαλιστεί ότι αυτά δεν θα εμποδίζουν ή υπονομεύουν την αποστολή. Εάν η πολιτική συμμαχία αποδεικνύεται αδύνατη για ορισμένους παράγοντες της περιοχής, τότε θα είναι αναγκαία η αποτροπή τους.

6.4 Στρατιωτική προστασία και κανόνες εμπλοκής

Ανεξάρτητα από το αν δημιουργούνται μετά από συμφωνία όλων των μερών μιας σύγκρουσης ή επιβάλλονται με ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας, οι ασφαλείς ζώνες προστατεύονται από το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο εφόσον θεωρούνται αποστρατικοποιημένες περιοχές. Στην περίπτωση που χρησιμοποιούνται στρατιωτικά μέσα για την υπεράσπισή τους, η παρουσία και μόνο αυτών των μέσων μέσα ή γύρω από αυτές τις ζώνες ή τους προστατευμένους πληθυσμούς συνεπάγεται έναν αριθμό κινδύνων.

Η ιστορία έχει δείξει ότι οι ασφαλείς ζώνες και οι ζώνες απαγόρευσης πτήσεων μπορεί να καταστούν σημαντικά επικίνδυνες. Από τη μια μεριά, αυτές οι ζώνες μπορεί να εξασφαλίσουν βραχυπρόθεσμη προστασία και ανακούφιση στους άμαχους αλλά από την άλλη, αν δεν έχουν εξασφαλιστεί σαφείς εγγυήσεις από όλα τα μέρη της σύγκρουσης ή δεν υπάρχει η απαιτούμενη στρατιωτική δύναμη για να υπερασπιστεί τις ζώνες, μπορεί να προκληθούν καταστροφικές ανθρωπιστικές συνέπειες (Keck 2017). Η αποτυχία να υπερασπιστεί επαρκώς μια ασφαλή ζώνη μπορεί να την καταστήσει μια θανατηφόρα παγίδα, όπως ακριβώς διαπιστώθηκε στη Σρεμπρένιτσα.

Δεδομένων των κινδύνων που ενυπάρχουν στις ασφαλείς ζώνες και του γεγονότος ότι συχνά προτείνονται όταν τα αντιμαχόμενα μέρη σε μια ένοπλη σύρραξη δεν τηρούν τις βασικές αρχές του Ανθρωπιστικού Δικαίου, είναι σαφές ότι είναι απαραίτητο να υπάρχουν συγκεκριμένοι κανόνες εμπλοκής για τις δυνάμεις που έχουν αναλάβει την υπεράσπισή τους. Χωρίς τέτοιους κανόνες, οι ειρηνευτικές δυνάμεις που φυλάσσουν τις ασφαλείς ζώνες παίζουν το ρόλο απλών παρατηρητών σε αγριότητες, όπως συνέβη στην πρώην Γιουγκοσλαβία, στη Ρουάντα και στο Νότιο Σουδάν. Η εντολή του Συμβουλίου Ασφαλείας που θα εγκρίνει αυτές τις επιχειρήσεις θα πρέπει να είναι ξεκάθαρες, σαφείς και ρητές. Αυτές οι εντολές δεν πρέπει να θέτουν περιττούς περιορισμούς στη χρήση των δυνάμεων που διατίθενται για την προστασία ασφαλών ζωνών. Οποιαδήποτε επιχείρηση σε ασφαλείς ζώνες, η οποία αγνοεί τα διδάγματα του παρελθόντος και παραλείπει αυτά τα βασικά στοιχεία, θα αυξήσει τις πιθανότητες αποτυχίας της, θα αυξήσει τους κινδύνους για τους άμαχους και πιθανόν να οδηγήσει σε ακόμη πιο εκτεταμένες συγκρούσεις.

Στη Συρία για παράδειγμα, οι έως σήμερα συνομιλίες σχετικά με τις ασφαλείς ζώνες δεν προβλέπουν συμφωνία όλων των εμπλεκόμενων μερών της σύγκρουσης και όσες προτάσεις έχουν γίνει για τη δημιουργία τέτοιων ζωνών (από τη Ρωσία, την Τουρκία και το Ιράν) είναι επίσης προβληματικές. Η ιδέα ότι οι πρόσφυγες θα μπορούσαν να ενθαρρυνθούν να επιστρέψουν σε τέτοιες ζώνες φαίνεται να είναι κάπως αστεία. Λαμβάνοντας υπόψη την έλλειψη τήρησης των κανόνων δικαίου του πολέμου, καθώς έχουν ήδη καταγραφεί επιθέσεις με χημικά όπλα, επιθέσεις σε πληρώματα έκτακτης ανάγκης, διάσωσης και δημοσιογράφους, είναι απαραίτητη η ανάγκη για ισχυρή και σαφή εντολή των δυνάμεων που θα αναλάβουν την προστασία ασφαλών ζωνών ώστε να έχουν την πιθανότητα να είναι επιτυχείς, αν τελικά αποφασιστεί να δημιουργηθούν τέτοιες ζώνες (Crosby 2017).

6.5 Ασφαλείς ζώνες και προσφυγικό πρόβλημα

Οι ασφαλείς ζώνες δεν πρέπει να θεωρούνται ως ασφαλείς τοποθεσίες για την επιστροφή των προσφύγων, εκτός από συγκεκριμένες περιπτώσεις. Μπορεί να είναι μια άμεση λύση για την προστασία αμάχων παγιδευμένων σε περιοχές συγκρούσεων, αλλά αυτό είναι μόνο προσωρινό. Έως σήμερα, έχει αποδειχθεί ότι

δεν παρέχουν πραγματική προστασία όπως προβλέπεται από το Διεθνές Δίκαιο για τους πρόσφυγες και δεν παρέχουν μια ολοκληρωμένη λύση στην αντιμετώπιση του προσφυγικού προβλήματος.

Η νομοθεσία για τις ασφαλείς ζώνες είναι ανεπαρκώς ανεπτυγμένη και η πρακτική αντιμετώπιση του κάθε κράτους σε καταστάσεις συγκρούσεων δεν είναι ένας σταθερός παράγοντας που θα εξασφάλιζε την κατάλληλη αντίδραση σε ανθρωπιστικές κρίσεις. Εάν τα κράτη στον παγκόσμιο βορρά θέλουν να προστατέψουν τους πρόσφυγες από τους κινδύνους κατά τη προσπάθεια διαφυγής τους από τις εμπόλεμες περιοχές, τότε θα πρέπει καταρχήν να δημιουργήσουν κατάλληλους διαδρόμους για ασφαλείς μετακινήσεις και να πιέσουν για ειρήνη όλα τα εμπλεκόμενα μέρη των συγκρούσεων.

Για να έχουν πιθανότητες επιτυχίας, οι ασφαλείς ζώνες πρέπει να έχουν πολιτικό, ανθρωπιστικό και ουδέτερο χαρακτήρα και οι ανθρωπιστικοί φορείς να έχουν πρόσβαση σε αυτές για να εξασφαλίζουν προστασία μέσω του σεβασμού των διεθνών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του ανθρωπιστικού δικαίου και να διευκολύνουν την παροχή βοήθειας σε όσους την έχουν ανάγκη. Τα ελάχιστα που πρέπει να εγγυώνται τέτοιες ζώνες είναι:

- το δικαίωμα στη ζωή (μέσω της αρχής της διάκρισης)
- το δικαίωμα απαλλαγής από βασανιστήρια και σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία
- ελευθερία από αναγκαστική στρατολόγηση (με σκοπό τη συμμετοχή στη σύγκρουση)
- προσωπική ασφάλεια, ιδίως αναφορικά με τη σεξουαλική και τη φυλετική βία
- το δικαίωμα στο υψηλότερο δυνατό επίπεδο ζωής και υγείας
- πρόσβαση σε ανθρωπιστική βοήθεια και ελεύθερη πρόσβαση των ανθρωπιστικών οργανώσεων

- ελευθερία μετακινήσεων, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος να εγκαταλείψει κάποιος τη χώρα και να ζητήσει άσυλο (με πλήρη σεβασμό της αρχής της μη επαναπροώθησης).

Είναι σημαντικό να σημειωθεί για ακόμα μία φορά, ότι οι ασφαλείς ζώνες που δημιουργήθηκαν από τα αντιμαχόμενα μέρη μιας σύγκρουσης, με δική τους πρωτοβουλία, έχουν διαφορετικό χαρακτήρα από εκείνες που θεσπίστηκαν κατόπιν εντολής τρίτων, οι οποίες στην πραγματικότητα είχαν περισσότερο ως στόχο, να μειώσουν την ανάγκη των πολιτών να καταφύγουν σε άλλες χώρες ζητώντας άσυλο. Τέλος, αξίζει να ληφθεί υπόψη ότι τα ίδια κράτη που αποστέλλουν βοήθεια, είναι αυτά που επωφελούνται από την πώληση όπλων και τα οποία επιθυμούν να επωφεληθούν από την αγορά πρώτων υλών που είναι πολύ συχνά η πραγματική αιτία μιας σύγκρουσης (Geoff Gilbert 2017).

7. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Al Jazeera. *Al Jazeera*. 6 Μάιος 2017.

<https://www.aljazeera.com/news/2017/05/russia-syrian-safe-zones-plan-takes-effect-midnight-170505185444598.html> (πρόσβαση Οκτώβριος 2, 2019).

Alex J. Bellamy, Paul D. Williams. *Providing Peacekeepers: The Politics, Challenges, and Future of United Nations Peacekeeping Contributions*. Oxford: OUP Oxford, 2013.

Barnett, John. *The Washington Institute*. 17 Μάρτιος 2017.

<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/establishing-and-securing-safe-zones-in-syria-historical-lessons> (πρόσβαση Οκτώβριος 27, 2019).

Cedric De Coning, Chiyuki Aoi, John Karlsrud. *UN Peacekeeping Doctrine in a New Era, Adapting to Stabilisation, Protection and New Threats*. London and New York: Routledge, 2017.

Cerone, John. *Encyclopedia of Genocide and Crimes Against Humanity*. 2005.

<https://www.encyclopedia.com/international/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/safe-zones> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 12, 2019).

Christensen, Colin. *Evaluating the Effectiveness of the Capstone Doctrine in Addressing UN Peacekeeping*. Medford USA : The Fletcher School, 2010.

Crosby, Alan. *Explainer: The very bad history of safe zones*. 4 Μάιος 2017.

<https://www.rferl.org/a/syria-safe-zone-explainer-srebrenica/28468420.html> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 12, 2019).

Day, Adam. «Assessing the Effectiveness of the UN Mission in South Sudan (UNMISS).» <https://effectivepeaceops.net/unmiss/>. 2019.

<https://effectivepeaceops.net/wp-content/uploads/2019/07/EPON-UNMISS-Report-Executive-Summary.pdf> (πρόσβαση Οκτώβριος 22, 2019).

Deeks, Ashley. *The UN Charter and safe zones in Syria*. 31 Ιανουάριος 2017.

<https://www.lawfareblog.com/un-charter-and-safe-zones-syria> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 12, 2019).

Degan, Vladimir-Đuro. *OBSERVER MISSIONS AND PEACE-KEEPING OPERATIONS IN CROATIA, BOSNIA-HERZEGOVINA, AND KOSOVO*. Rijeka, 1 Μάρτιος 2007.

DPKO. «<https://www.un.org/ruleoflaw>.» *United Nations and the Rule of Law*. 2008.

<https://www.un.org/ruleoflaw/blog/document/united-nations-peacekeeping-operations-principles-and-guidelines-the-capstone-doctrine/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 29, 2019).

Executive Committee 53rd session. *www.unhcr.org/excom*. 8 Οκτώβριος 2002. <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3dafdd7c4/conclusion-civilian-humanitarian-character-asylum.html> (πρόσβαση Οκτώβριος 12, 2019).

Feller, Stefan. «<https://durable.me/>.» *A High-level View on Reform Needs for Peace Operations*. 10 Ιούλιος 2018. <https://durable.me/2018/07/10/a-high-level-view-on-reform-needs-for-peace-operations/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 29, 2019).

Findlay, Trevor. *The Use of Force in UN Peace Operations*. Stockholm: Oxford University Press, 2002.

Fréchette, Louise. *Peace Reform*. Ontario: Cigi, 2012.

Frelick, B. «Preventing Refugee Flows: Protection or Peril,» *World Refugee Survey*, 1993: 10.

Geoff Gilbert, Anna Magdalena Rüsç. «Creating safe zones and safe corridors in conflict situations.» *www.kaldorcentre.unsw.edu.au*. Ιούνιος 2017. www.kaldorcentre.unsw.edu.au/publications. (πρόσβαση Οκτώβριος 13, 2019).

Ghali, Boutros Boutros -. *Agenta for Peace*. New York: United Nations, 1992.

Gow, James. *Triumph of the Lack of Will: International Diplomacy and the Yugoslav War*. London: Hurst and Company, 1997.

Greenwood, Christopher. «International Law and the Conduct of Military Operations .» *International Law Studies vol. 75*, 179-201.

High Commissioner's Programme, Executive_Committee. *www.unhcr.org/excom*. 12 Οκτώβριος 1987. <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c951c/military-armed-attacks-refugee-camps-settlements.html> (πρόσβαση Οκτώβριος 9, 2019).

<https://www.un.org>. *United Nations*. 19 Σεπτέμβριος 2019.

<https://www.un.org/en/sections/un-charter/un-charter-full-text/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 19, 2019).

<https://www.unric.org>. *Περιφεριακό Κέντρο Πληροφόρησης των Ηνωμένων Εθνών*. 12 Σεπτέμβριος 2019.

https://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=14 (πρόσβαση Σεπτέμβριος 12, 2019).

Humanitarian Policy Group. «Friend or Foe? Military Intervention in Libya.» *Overseas Development Institute*. Μάιος 2011. <https://www.odi.org/publications/5747-friend-or-foe-military-intervention-libya> (πρόσβαση Οκτώβριος 27, 2019).

ICRC. *CUSTOMARY INTERNATIONAL HUMANITARIAN LAW, VOLUME I: RULES*. New York: Cambridge University Press, 2009.

Johansson, Patrik. «The Humdrum Use of Ultimate Authority: Defining and Analysing Chapter VII Resolutions.» *Nordic Journal of International Law*, Μάρτιος 2009: 309–342.

John Cerone, Ewen Allison. *encyclopedia.com* . 9 Οκτώβριος 2019.
<https://www.encyclopedia.com/international/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/safe-zones> (πρόσβαση Οκτώβριος 11, 2019).

Keck, Ttevor. *What you need to know about safe zones*. 6 Μάρτιος 2017.
<https://medium.com/law-and-policy/what-you-need-to-know-about-safe-zones-973a1899746f> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 12, 2019).

Koga, Kei. *Toward Effective Institution-Building in Peacebuilding*. United States of America: Stimson Center, 2017.

Landgren, Karin. *International Journal of Refugee Law: Safety Zones and International Protection: A Dark Grey Area*. Oxford : Oxford University Press, 1995.

LaRose-Edwards, Paul. «The Rwandan Crisis of April 1994: The Lessons Learned.» *International Human Rights, Democracy and Conflict Resolution*, 9 Νοέμβριος 1994: 73.

Lecamwasam, Nipunika. «e-ir.info.» *E-International Relations Students*. 6 Ιούνιος 2013. <https://www.e-ir.info/2013/06/06/iraq-invasion-a-just-war-or-just-a-war/> (πρόσβαση 17 Νοεμβρίου, 2019).

Loescher, G. *UNHCR in World Politics: A Perilous Path*. Oxford: Oxford University Press, 2001.

Loprete, Giuseppe. *International Organization for Migration*. 11 Απρίλιος 2017.
<https://www.iom.int/news/iom-learns-slave-market-conditions-endangering-migrants-north-africa> (πρόσβαση Οκτώβριος 1, 2019).

Mateja, P. *United Nations Peace Operations: Aligning Principles and Practice*. Oslo: Norwegian Institute of International Affairs, 2015.

Mooney, Erin D. «Presence, ergo protection? UNPROFOR, UNHCR and the ICRC in Croatia and Bosnia and Herzegovina.» *International Journal of Refugee Law*, 1995: 407.

Nau, Henry. *Perspectives on International Relations*. Washington: CQ Press, 2015.

OSCE Mission to Bosnia and Herzegovina. *Investigation Manual for War Crimes, Crimes against Humanity and Genocide in Bosnia and Erzegovina*. Οκτώβριος 2013.

Oudenaren, Daniel Van. *The new humanitarian* . 27 Φεβρουάριος 2017.
<https://www.thenewhumanitarian.org/opinion/2017/02/27/politicised-humanitarian-aid-fuelling-south-sudan-s-civil-war> (πρόσβαση Οκτώβριος 4, 2019).

Permanent Representative of France to the United Nations . «UN digital library.» <https://digitallibrary.un.org>. 26 Σεπτέμβριος 1994.

<https://digitallibrary.un.org/record/197802> (πρόσβαση Οκτώβριος 17, 2019).

Permanent Representative of France to the United Nations. «UN digital library.» <https://digitallibrary.un.org>. 5 Ιούλιος 1994. <https://digitallibrary.un.org/record/197666>

(πρόσβαση Οκτώβριος 17, 2019).

Schweigman, D. *The authority of the Security Council under Chapter VII of the UN Charter*. Kluwer Law International, 2001.

Security Council. «RES/787(1992).» <https://undocs.org/>. 16 Νοέμβριος 1992.

[https://undocs.org/S/RES/787\(1992\)](https://undocs.org/S/RES/787(1992)) (πρόσβαση Οκτώβριος 16, 2019).

—. «resolutions/doc/918.» <http://unscr.com/en/resolutions>. 17 Μάιος 1994.

<http://unscr.com/en/resolutions/doc/918> (πρόσβαση Οκτώβριος 17, 2019).

—. «resolutions/doc/959.» <http://unscr.com/>. 19 Νοέμβριος 1994.

<http://unscr.com/en/resolutions/doc/959> (πρόσβαση Οκτώβριος 16, 2019).

—. «S/1994/1389.» <https://undocs.org/>. 1 Δεκέμβριος 1994.

<https://undocs.org/S/1994/1389> (πρόσβαση Οκτώβριος 16, 2019).

—. «S/1994/1389.» <https://undocs.org/>. 1 Δεκέμβριος 1994.

<https://undocs.org/S/1994/1389> (πρόσβαση Οκτώβριος 16, 2019).

—. «S/RES/872(1993).» https://undocs.org. 5 Οκτώβριος 1993.

[https://undocs.org/S/RES/872\(1993\)](https://undocs.org/S/RES/872(1993)) (πρόσβαση Οκτώβριος 17, 2019).

—. *Security Council Report*. 22 Οκτώβριος 1999.

<https://www.securitycouncilreport.org/un-documents/document/sl-sres1270.php> (πρόσβαση Οκτώβριος 13, 2019).

—. *Security Council Report*. 16 Δεκέμβριος 2016.

<https://www.securitycouncilreport.org/un-documents/document/sres2327.php> (πρόσβαση Οκτώβριος 13, 2019).

—. «UNSCR.» <http://unscr.com/>. 5 Απρίλιος 1991.

<http://unscr.com/en/resolutions/688> (πρόσβαση Οκτώβριος 3, 2019).

—. «UNSCR.» <http://unscr.com>. 21 Απρίλιος 1994.

<http://unscr.com/en/resolutions/912> (πρόσβαση Οκτώβριος 4, 2019).

Shucksmith, Christy. *EJIL: Talk!* 28 Φεβρουάριος 2017.

<https://www.ejiltalk.org/methods-to-incorporate-human-rights-law-into-disaster-prevention-and-reduction-strategies/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 16, 2019).

The Syrian Observatory for Human Rights. *370,000 dead: Syria's war in numbers*. 27 Μάρτιος 2019. <http://www.syriaahr.com/en/?p=122264> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 14, 2019).

UN. *Convention on the Rights of the Child*. UN, 1990.

UN Department of Political Affairs. *Repertoire of the Practice of the Security Council*. New York: United Nations, 2009.

UN General Assembly. *International Covenant on Civil and Political Rights*. UN, 1976.

—. *New York Declaration for Refugees and Migrants*. New York: UN, 2016.

—. «UN Digital Library.» *digitallibrary.un.org*. 8 Ιούνιος 2000.

<https://digitallibrary.un.org/record/415984> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 29, 2019).

UN Human Rights Office of the High Commissioner. *Basic Principles on the Use of Force and Firearms*. 7 Σεπτέμβριος 1990.

<https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/useofforceandfirearms.aspx> (πρόσβαση Οκτώβριος 9, 2019).

UN IDMC. *www.internal-displacement.org/publications*. Αύγουστος 1998.

<http://www.internal-displacement.org/publications/ocha-guiding-principles-on-internal-displacement> (πρόσβαση Οκτώβριος 12, 2019).

UN. *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*. UN, 1976.

UN Peacekeeping. *UN Peacekeeping*. 24 Σεπτέμβριος 2019.

<https://peacekeeping.un.org/en/military> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 24, 2019).

—. *UNMISS Fact sheet*. 25 Οκτώβριος 2019.

<https://peacekeeping.un.org/en/mission/unmiss> (πρόσβαση Οκτώβριος 25, 2019).

UN Secretary-General. «UN digital library.» <https://digitallibrary.un.org>. 23 Μάιος

1995. <https://digitallibrary.un.org/record/198550> (πρόσβαση Οκτώβριος 17, 2019).

UN. *UN Peacekeeping Principles*. 11 Νοέμβριος 2019.

<https://peacekeeping.un.org/en/principles-of-peacekeeping> (πρόσβαση Νοέμβριος 12, 2019).

—. *Universal Declaration on Human Rights, GA Res 217A (III), UN GAOR, 3rd sess.* UN, 1948.

UN_Security_Council. *Peacekeeping Missions*. 1 Οκτώβριος 2019.

<https://www.un.org/securitycouncil/content/repertoire/peacekeeping-missions#reg13> (πρόσβαση Οκτώβριος 12, 2019).

UNHCR. «Addendum to the Report of the United Nations High Commissioner for Refugees, 1991.» <https://www.unhcr.org/>. 1 Ιανουάριος 1992.

<https://www.unhcr.org/excom/unhcrannual/3ae68c444b/addendum-report-united-nations-high-commissioner-refugees-1991.html> (πρόσβαση Οκτώβριος 18, 2019).

- . *Guidelines on International Protection: "Internal Flight or Relocation Alternative" within the Context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees*. UNHCR, 2003.
- . *Refugee Convention*. Geneva: UNHCR, 1951, 1967.
- . «Refworld.» *www.refworld.org*. 2 Δεκέμβριος 2016.
<https://www.refworld.org/docid/583595ff4.html> (πρόσβαση Οκτώβριος 13, 2019).
- . «refworld.org.» *www.refworld.org*. 22 Ιούλιος 1998.
<https://www.refworld.org/docid/3c3da07f7.html> (πρόσβαση Οκτώβριος 13, 2019).
- . «refworld.org.» *www.refworld.org*. 5 Δεκέμβριος 2016.
<https://www.refworld.org/docid/589332a90.html> (πρόσβαση Οκτώβριος 13, 2019).
- United Nations DPKO. «United Nations Peacekeeping Operations Principles and Guidelines.» *United Nations Peacekeeping Operations Principles and Guidelines*. 2008. https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/capstone_eng_0.pdf (πρόσβαση Σεπτέμβριος 12, 2019).
- United Nations. *Ι Πρόσθετο Πρωτόκολλο Στις Συμβάσεις Της Γενεύης*. Γενεύη: UN, 1977.
- United Nations Security Council. «Resolution 1973 (2011) .» *Security Council 6498th meeting*. United Nations , 2011. 8.
- United Nations. *United Nations*. Σεπτέμβριος 2019.
<https://www.un.org/en/sections/history-united-nations-charter/1944-1945-dumbarton-oaks-and-yalta/index.html> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 25, 2019).
- UNRIC. *Περιφεριακό Κέντρο Πληροφόρησης των Ηνωμένων Εθνών*. 12 Σεπτέμβριος 2019. https://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=14 (πρόσβαση Σεπτέμβριος 12, 2019).
- Wells, Matt. *The mixed record of UN peacekeeping in South Sudan*. Ιανουάριος 2017.
<https://odihpn.org/magazine/the-mixed-record-of-un-peacekeeping-in-south-sudan/> (πρόσβαση Οκτώβριος 22, 2019).
- Wikipedia. *Chapter VII of the United Nations Charter*. 25 Σεπτέμβριος 2019.
https://en.wikipedia.org/wiki/Chapter_VII_of_the_United_Nations_Charter (πρόσβαση Οκτώβριος 12, 2019).
- . *Libyan Civil War (2011)*. 24 Οκτώβριος 2019.
[https://en.wikipedia.org/wiki/Libyan_Civil_War_\(2011\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Libyan_Civil_War_(2011)) (πρόσβαση Οκτώβριος 27, 2019).
- . *United Nations peacekeeping*. 22 Σεπτέμβριος 2019.
https://en.wikipedia.org/wiki/United_Nations_peacekeeping (πρόσβαση Σεπτέμβριος 26, 2019).

—. *Wikipedia*. 24 Σεπτέμβριος 2019.

https://en.wikipedia.org/wiki/Iraqi%E2%80%93Kurdish_conflict (πρόσβαση Οκτώβριος 16, 2019).

wikipedia. *Σρι Λάνκα*. 16 Οκτώβριος 2019.

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A3%CF%81%CE%B9_%CE%9B%CE%AC%CE%BD%CE%BA%CE%B1 (πρόσβαση Οκτώβριος 21, 2019).

Wolfe, Lauren. *There are no real safe zones and there never have been*. 30 Μάρτιος 2017. <https://foreignpolicy.com/2017/03/30/there-are-no-real-safe-zones-and-there-never-have-been-syria-iraq-bosnia-rwanda/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 13, 2019).

Γάγγας, Διονύσης. *Εισαγωγή Στο Διεθνές Δίκαιο Των Ενόπλων Συρράξεων*. Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 2008.

Μόνιμη Αντιπροσωπεία της Ελλάδας στα Ηνωμένα Έθνη. *Μόνιμη Αντιπροσωπεία της Ελλάδος στα Ηνωμένα Έθνη*. 24 Σεπτέμβριος 2019.

<https://www.mfa.gr/missionsabroad/un/greece-in-organization/peace-and-security.html?page=1> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 24, 2019).

Τσιτσελίκης, Κωνσταντίνος. *Επιβάλλοντας την Ειρήνη*. Αθήνα-Κομοτηνή: Σάκκουλα, 2001.

Χατζηκωνσταντίνου, Κώστας. *Προσεγγίσεις Στο Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο*. Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 1999.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Α»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VII ΤΟΥ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟΥ ΧΑΡΤΗ ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ. (UNRIC 2019)

Ενέργειες σε περίπτωση απειλής εναντίον της Ειρήνης, Διαταράξεως της Ειρήνης και Επιθετικών Πράξεων

Άρθρο 39.

Το Συμβούλιο Ασφαλείας θα αποφαινεται αν υπάρχει απειλή για την ειρήνη, διατάραξη της ειρήνης ή επιθετική ενέργεια και θα κάνει συστάσεις ή θα αποφασίζει ποια μέτρα θα λαμβάνονται σύμφωνα με τα Άρθρα 41 και 42, για να διατηρηθεί ή να αποκατασταθεί η διεθνής ειρήνη και ασφάλεια.

Άρθρο 40.

Το Συμβούλιο Ασφαλείας, για να εμποδίσει επιδείνωση της καταστάσεως, μπορεί, πριν να κάνει τις συστάσεις ή πριν να αποφασίσει για τα μέτρα που προβλέπονται από το Άρθρο 39, να καλεί τα ενδιαφερόμενα μέρη να συμμορφωθούν με τα προσωρινά μέτρα που αυτό κρίνει αναγκαία ή επιθυμητά. Αυτά τα προσωρινά μέτρα δε θα βλάπτουν σε τίποτε τα δικαιώματα, τις απαιτήσεις ή τη θέση των ενδιαφερόμενων μερών. Το Συμβούλιο Ασφαλείας θα σημειώνει την παράλειψη κράτους να συμμορφωθεί με αυτά τα προσωρινά μέτρα.

Άρθρο 41.

Το Συμβούλιο Ασφαλείας μπορεί να αποφασίζει ποια μέτρα που δε συνεπάγονται τη χρησιμοποίηση ένοπλης δύναμης - θα λαμβάνονται για να εξασφαλίζουν την εκτέλεση των αποφάσεών του, και μπορεί να καλεί τα Μέλη των Ηνωμένων Εθνών να εφαρμόζουν αυτά τα μέτρα. Αυτά μπορεί να περιλαμβάνουν πλήρη ή μερική διακοπή των οικονομικών σχέσεων, των σιδηροδρομικών, θαλάσσιων, εναέριων, συγκοινωνιών, των ταχυδρομικών, τηλεγραφικών,

ραδιοφωνικών και άλλων μέσων επικοινωνίας, καθώς και τη διακοπή διπλωματικών σχέσεων.

Άρθρο 42.

Αν το Συμβούλιο Ασφαλείας κρίνει ότι τα μέτρα που προβλέπονται από το Άρθρο 41 θα ήταν ανεπαρκή ή ότι έχουν αποδειχτεί ανεπαρκή, μπορεί να προχωρήσει με αεροπορικές, θαλάσσιες ή χερσαίες δυνάμεις στην ανάληψη της δράσης που θα ήταν αναγκαία για τη διατήρηση ή την αποκατάσταση της διεθνούς ασφάλειας και ειρήνης. Αυτή η δράση θα μπορούσε να περιλαμβάνει στρατιωτικές επιδείξεις, αποκλεισμό και άλλες επιχειρήσεις αεροπορικών, θαλάσσιων ή χερσαίων δυνάμεων των Μελών των Ηνωμένων Εθνών.

Άρθρο 43.

1. Όλα τα Μέλη των Ηνωμένων Εθνών, προκειμένου να συμβάλουν στη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, αναλαμβάνουν να θέτουν στη διάθεση του Συμβουλίου Ασφαλείας, όποτε το ζητήσει και σύμφωνα με τους όρους ειδικής συμφωνίας ή συμφωνιών, τις ένοπλες δυνάμεις, τη βοήθεια και τις διευκολύνσεις, στις οποίες θα περιλαμβάνεται και το δικαίωμα διελεύσεως, που θα είναι αναγκαία για να διατηρηθεί η διεθνής ειρήνη και ασφάλεια.

2. Αυτή η συμφωνία ή οι συμφωνίες θα καθορίζουν τον αριθμό και τη μορφή των στρατιωτικών δυνάμεων, το βαθμό ετοιμότητάς τους και τη γενική τους εγκατάσταση, καθώς και τη φύση των διευκολύνσεων και της βοήθειας που θα χορηγούνται.

3. Για τη συμφωνία ή τις συμφωνίες θα γίνουν διαπραγματεύσεις το συντομότερο δυνατό, με πρωτοβουλία του Συμβουλίου Ασφαλείας. Οι συμφωνίες θα γίνονται μεταξύ του Συμβουλίου Ασφαλείας και των Μελών ή μεταξύ του Συμβουλίου Ασφαλείας και ομάδων Μελών, και θα πρέπει να επικυρώνονται από τα κράτη που τις υπογράφουν, σύμφωνα με τις συνταγματικές διαδικασίες του κάθε κράτους.

Άρθρο 44.

Όταν το Συμβούλιο Ασφαλείας έχει αποφασίσει να χρησιμοποιήσει βία, θα είναι υποχρεωμένο, πριν ζητήσει από ένα Μέλος που δεν αντιπροσωπεύεται σε αυτό να του προμηθεύσει ένοπλες δυνάμεις, εκπληρώνοντας τις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει σύμφωνα με το Άρθρο 43, να καλεί αυτό το Μέλος να μετάσχει, αν το επιθυμεί, στη λήψη αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας που αφορούν τη χρησιμοποίηση των τμημάτων των ένοπλων δυνάμεων αυτού του μέλους.

Άρθρο 45.

Για να δώσουν στα Ηνωμένα Έθνη τη δυνατότητα να παίρνουν επείγοντως στρατιωτικά μέτρα, τα Μέλη πρέπει να διατηρούν αμέσως διαθέσιμα τμήματα εθνικής αεροπορίας για συνδυασμένη διεθνή εξαναγκαστική δράση. Η δύναμη και ο βαθμός ετοιμότητας αυτών των τμημάτων θα ορίζονται και τα σχέδια για τη συνδυασμένη δράση θα καταστρώνονται από το Συμβούλιο Ασφαλείας, με τη βοήθεια της Επιτροπής Στρατιωτικού Επιτελείου, μέσα στα όρια που θα προβλέπονται από τη συμφωνία ή τις συμφωνίες που αναφέρονται στο Άρθρο 43.

Άρθρο 46.

Τα σχέδια για τη χρησιμοποίηση ένοπλης δύναμης θα καταρτίζονται από το Συμβούλιο Ασφαλείας, με τη βοήθεια της Επιτροπής Στρατιωτικού Επιτελείου.

Άρθρο 47.

1. Θα συγκροτηθεί μια Επιτροπή Στρατιωτικού Επιτελείου, για να συμβουλεύει και να βοηθά το Συμβούλιο Ασφαλείας σε όλα τα θέματα που αφορούν τις στρατιωτικές ανάγκες που θα έχει το Συμβούλιο Ασφαλείας για τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, τη χρησιμοποίηση και τη διοίκηση των δυνάμεων που βρίσκονται στη διάθεσή του, τη ρύθμιση των εξοπλισμών και τον ενδεχόμενο αποπλισμό.

2. Η Επιτροπή Στρατιωτικού Επιτελείου θα αποτελείται από τους Αρχηγούς των Επιτελείων των μόνιμων μελών του Συμβουλίου ή τους αντιπροσώπους τους. Θα καλεί οποιοδήποτε Μέλος των Ηνωμένων Εθνών που δεν αντιπροσωπεύεται μόνιμα

στην Επιτροπή να συνεργαστεί μαζί της, όταν η αποτελεσματική εκπλήρωση των καθηκόντων της απαιτεί τη συμμετοχή αυτού του Μέλους στις εργασίες της.

3. Η Επιτροπή Στρατιωτικού Επιτελείου θα είναι υπεύθυνη, υπό την εξουσία του Συμβουλίου Ασφαλείας, για τη στρατηγική καθοδήγηση όλων των ένοπλων δυνάμεων που θα έχουν τεθεί στη διάθεση του Συμβουλίου Ασφαλείας. Θέματα που αναφέρονται στη διοίκηση αυτών των δυνάμεων θα ρυθμιστούν αργότερα.

4. Η Επιτροπή Στρατιωτικού Επιτελείου, με την εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας και ύστερα από συνεννόηση με τους αρμόδιους τοπικούς οργανισμούς, μπορεί να ιδρύει τοπικές υποεπιτροπές.

Άρθρο 48.

1. Η δράση που απαιτείται για την εκτέλεση των αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας που αφορούν τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας θα αναλαμβάνεται από όλα τα Μέλη των Ηνωμένων Εθνών ή από μερικά από αυτά, όπως θα ορίζει το Συμβούλιο Ασφαλείας.

2. Οι αποφάσεις αυτές θα εκτελούνται από τα Μέλη των Ηνωμένων Εθνών απευθείας και μέσω ενεργειών τους στις αρμόδιες διεθνείς οργανώσεις στις οποίες είναι Μέλη.

Άρθρο 49.

Τα Μέλη των Ηνωμένων Εθνών θα συνεργάζονται βοηθώντας το ένα το άλλο στην εκτέλεση των μέτρων που αποφασίζει το Συμβούλιο Ασφαλείας.

Άρθρο 50.

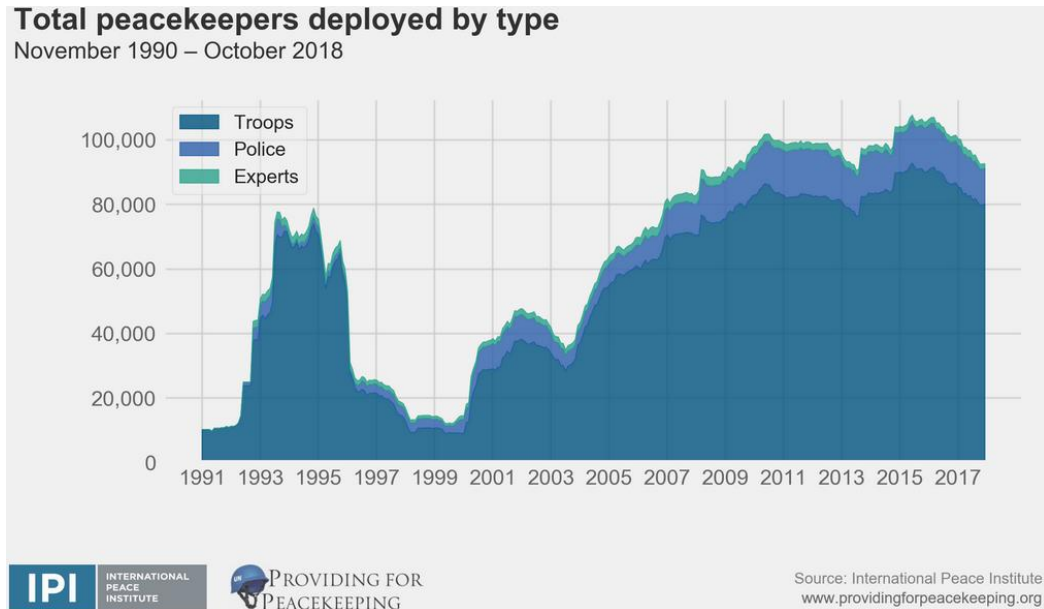
Αν το Συμβούλιο Ασφαλείας πάρει προληπτικά ή εξαναγκαστικά μέτρα εναντίον οποιουδήποτε κράτους, κάθε άλλο κράτος ή είτε είναι Μέλος των Ηνωμένων Εθνών είτε όχι ή που κρίνει ότι η εφαρμογή αυτών των μέτρων του δημιουργεί ειδικά οικονομικά προβλήματα, θα έχει το δικαίωμα να συμβουλευέται το Συμβούλιο Ασφαλείας σχετικά με τη λύση αυτών των προβλημάτων.

Άρθρο 51.

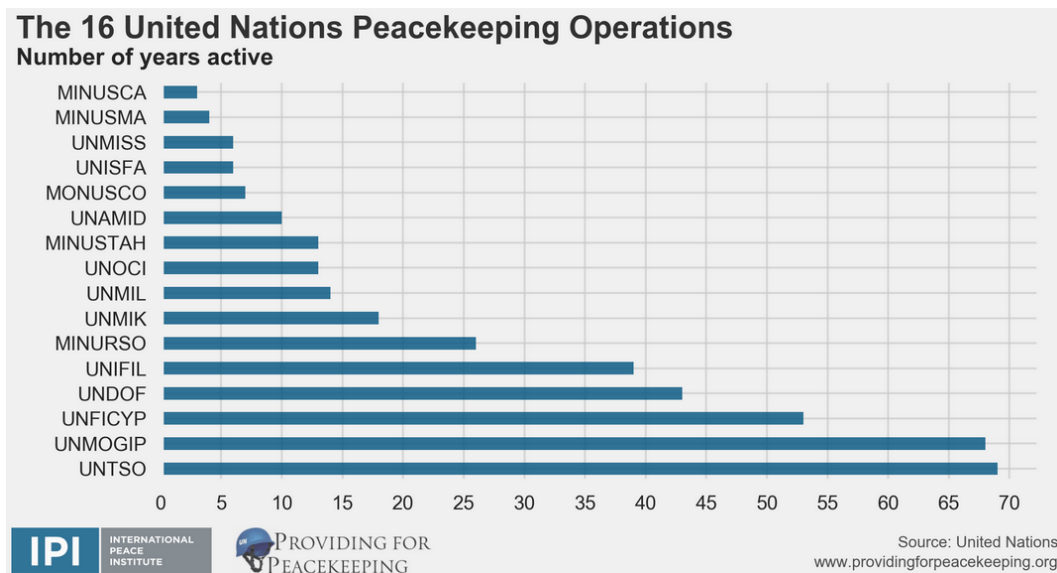
Καμιά διάταξη αυτού του Χάρτη δε θα εμποδίζει το φυσικό δικαίωμα της ατομικής ή συλλογικής νόμιμης άμυνας, σε περίπτωση που ένα Μέλος των Ηνωμένων Εθνών δέχεται ένοπλη επίθεση, ως τη στιγμή που το Συμβούλιο Ασφαλείας θα πάρει τα αναγκαία μέτρα για να διατηρήσει τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια. Τα μέτρα που θα παίρνουν τα Μέλη των Ηνωμένων Εθνών κατά την άσκηση αυτού του δικαιώματος της νόμιμης άμυνας θα ανακοινώνονται αμέσως στο Συμβούλιο Ασφαλείας, και σε καμία περίπτωση δε θα θίγουν την εξουσία και την υποχρέωση που έχει το Συμβούλιο Ασφαλείας, σύμφωνα μί αυτόν το Χάρτη, να αναλαμβάνει οποτεδήποτε τη δράση που κρίνει αναγκαία για τη διατήρηση ή για την αποκατάσταση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Β»

Στατιστικά ειρηνευτικών αποστολών.

Αυτό το γράφημα παρουσιάζει συνολικά τις δυνάμεις που αναπτύχθηκαν στις ειρηνευτικές αποστολές του ΟΗΕ από τον Ιανουάριο του 1990 έως το Δεκέμβριο του 2016. Οι τύποι δυνάμεων είναι στρατεύματα, αστυνομικοί και παρατηρητές.

Χρονική διάρκεια των ειρηνευτικών επιχειρήσεων του ΟΗΕ.

Total number of fatalities 3.877

Mission All

Mission Type Multiple values

Nationality All

Fatalities (as of 31 August 2019)	
UNAVEM	41
UNISFA	36
UNAMA	33
UNAMIR	27
UNOHCI	27
ONUMOZ	26
UNTAET	26
ONUB	24
MONUA	22
UNMISSET	21
UNAMI	20
UNMEE	20
UNTAG	19
UNIKOM	18
UNMIT	17
MINURSO	16
UNCRO	16
UNPF	13
UNMIBH	12
UNOMIG	12
UNMOGIP	11
UNTAES	11
MINURCAT	9
UN Secretariat	9
UNMIH	9
UNAMET	8
UNGCI	8
MIPONUH	7
UNMOT	7
IPTF	6
UNMIN	6
ONUSAL	5
UNSMIL	5
MINUGUA	4
UNIOSIL	4
UNPREDEP	4
UNSOM	4
MINURCA	2
UNOWA	2
UNPOS	2
UNSCOB	2
UNSMA	2
BONUCA	1
MICAH	1
MINUJUSTH	1
UNIIMOG	1
UNIPSIL	1
UNMA	1
UNMAO	1
UNOAU	1
UNPSG	1
UNSMIH	1
UNSMIS	1

Απώλειες των αποστολών.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Γ»

Αποστολές του Κεφαλαίου VII των Ηνωμένων Εθνών

(UN_Security_Council, Peacekeeping Missions 2019)

(Wikipedia, Chapter VII of the United Nations Charter 2019)

- Ψήφισμα 82 του Συμβουλίου Ασφαλείας (Κορέα)

Το ψήφισμα 82 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών ήταν το πρώτο ψήφισμα του κεφαλαίου VII, εγκρίθηκε στις 25 Ιουνίου 1950 και απαιτούσε από τη Βόρεια Κορέα να σταματήσει άμεσα την εισβολή της στη Νότια Κορέα. Η Κορεατική Χερσόνησος είχε χωριστεί μεταξύ των κατοχικών δυνάμεων των Ηνωμένων Πολιτειών και της Σοβιετικής Ένωσης από το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου κατά μήκος του 38ου Παράλληλου. Οι Μεγάλες Δυνάμεις προσπάθησαν να στηρίξουν τις κυβερνήσεις στις δύο πλευρές των συνόρων ώσπου, λόγω του Ψυχρού Πολέμου, αυξήθηκαν οι εντάσεις μεταξύ των δύο κρατών. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, τα Ηνωμένα Έθνη υποστήριξαν τη Νότια Κορέα και την θεωρούσαν ως τη μόνη νόμιμη κυβέρνηση. Το ψήφισμα καλούσε τη Β. Κορέα να σταματήσει αμέσως την εισβολή και να μεταφέρει τα στρατεύματά της στον 38ο παράλληλο. Το ψήφισμα, αν και αγνοήθηκε εντελώς από τη Β. Κορέα, θεωρείται ως διπλωματική νίκη για τις Ηνωμένες Πολιτείες.

- Ψήφισμα 1267 του Συμβουλίου Ασφαλείας (Αφγανιστάν)

Το ψήφισμα 1267 του Συμβουλίου Ασφαλείας σχετικά με την κατάσταση στο Αφγανιστάν ήταν αυτό που χαρακτήρισε τον Οσάμα Μπιν Λάντεν και τους συνεργάτες του Ταλιμπάν ως τρομοκράτες. Υποστηρίχθηκε ότι οι κυρώσεις που είχαν επιβληθεί, είχαν προκαλέσει δυσμενή προβλήματα στον λαό του Αφγανιστάν υπό το καθεστώς των Ταλιμπάν, σε περίοδο που ο λαός εξαρτιόταν σε μεγάλο βαθμό από τη διεθνή επισιτιστική βοήθεια.

- Μεταβατική Διοίκηση των Ηνωμένων Εθνών στο Ανατολικό Τιμόρ

Η Μεταβατική Διοίκηση των Ηνωμένων Εθνών στο Ανατολικό Τιμόρ (United Nations Transitional Administration in East Timor – UNTAET) ιδρύθηκε στις 25 Οκτωβρίου 1999 για να διαχειριστεί το έδαφος του Ανατολικού Τιμόρ, τη νομοθετική άσκηση και την εκτελεστική εξουσία κατά τη μεταβατική περίοδο και να υποστηρίξει την ανάπτυξη ικανοτήτων για αυτοδιοίκηση. Το Ανατολικό Τιμόρ έγινε ανεξάρτητη χώρα της Ινδονησίας στις 20 Μαΐου 2002, όταν ολοκληρώθηκε η αποστολή της UNTAET που την διαδέχθηκε η αποστολή των Ηνωμένων Εθνών στο Ανατολικό Τιμόρ (UNMISET).

- Αποστολή των Ηνωμένων Εθνών στη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό

Η αποστολή σταθεροποίησης του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών στη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό (United Nations Organization Stabilization Mission in the Democratic Republic of the Congo – MONUSCO) συστάθηκε από το Συμβούλιο Ασφαλείας στις 28 Μαΐου 2010 με την έγκριση του ψηφίσματος 1925, για να διαδεχθεί την Αποστολή του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών στη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό (MONUC). Η MONUSCO εξουσιοδοτήθηκε να εκτελέσει την εντολή της για την προστασία των πολιτικών δικαιωμάτων του λαού του Κονγκό στις προσπάθειες σταθεροποίησης και εγκαθίδρυσης της ειρήνης.

- Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για τη Ρουάντα

Το διεθνές ποινικό δικαστήριο για τη Ρουάντα (International Criminal Tribunal for Rwanda – ICTR), ήταν ένα διεθνές δικαστήριο το οποίο συγκροτήθηκε το Νοέμβριο του 1994 από το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών με το ψήφισμα 955, με σκοπό να δικάσει τους υπεύθυνους για τη γενοκτονία της Ρουάντα και άλλες σοβαρές παραβιάσεις του διεθνούς δικαίου μεταξύ 1ης Ιανουαρίου και 31ης Δεκεμβρίου 1994. Το 1995 εγκαταστάθηκε στην Arusha της Τανζανίας με την απόφαση 977. Από το 2006, η Arusha έγινε επίσης η έδρα του Αφρικανικού Δικαστηρίου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και των Λαών. Μέσα από διάφορα ψηφίσματα το Συμβούλιο Ασφαλείας κάλεσε το δικαστήριο να ολοκληρώσει τις έρευνές του μέχρι το τέλος του 2004 και να ολοκληρώσει όλες τις εργασίες του το 2012.

- Αποστολή των Ηνωμένων Εθνών στη Σιέρα Λεόνε

Η Αποστολή των Ηνωμένων Εθνών στη Σιέρα Λεόνε (United Nations Mission in Sierra Leone - UNAMSIL) ήταν ειρηνευτική επιχείρηση των Ηνωμένων Εθνών από το 1999 έως το 2006 με σκοπό να βοηθήσει στην εφαρμογή του συμφώνου ειρήνης Λομέ και να τερματίσει τον εμφύλιο πόλεμο της Σιέρα Λεόνε. Η αποστολή ολοκληρώθηκε στα τέλη του 2005. Η εντολή του Συμβουλίου Ασφαλείας εξουσιοδοτούσε την UNAMSIL να προστατεύσει αμάχους κάτω από επικείμενη απειλή σωματικής βίας. Η UNAMSIL αντικατέστησε μια προηγούμενη αποστολή, την αποστολή παρατηρητών των Ηνωμένων Εθνών στη Σιέρα Λεόνε (UNOMSIL). Μετά το 2005 ξεκίνησε η λειτουργία του Ολοκληρωμένου Γραφείου των Ηνωμένων Εθνών στη Σιέρα Λεόνε (UNIOSIL) ως συνέχεια της UNAMSIL. Η εντολή της UNIOSIL παρατάθηκε δύο φορές και έληξε τον Σεπτέμβριο του 2008.

- Αποστολή Βοήθειας των Ηνωμένων Εθνών για τη Ρουάντα

Η αποστολή βοήθειας των Ηνωμένων Εθνών για τη Ρουάντα (United Nations Assistance Mission for Rwanda – UNAMIR) ιδρύθηκε αρχικά για να συμβάλει στην εφαρμογή της Ειρηνευτικής Συμφωνίας της Arusha, η οποία υπογράφηκε από τα κόμματα της Ρουάντα στις 4 Αυγούστου 1993. Η εντολή και η ισχύς της UNAMIR προσαρμόστηκαν επανειλημμένα ενόψει των τραγικών γεγονότων της γενοκτονίας και της μεταβαλλόμενης κατάστασης στη χώρα. Η εντολή της UNAMIR έληξε στις 8 Μαρτίου 1996. Η UNAMIR έχει μεγάλη σημασία για το ρόλο της, λόγω των περιορισμών των κανόνων συμμετοχής της για την αποτροπή της γενοκτονίας της Ρουάντα και της έκρηξης των συγκρούσεων και θεωρείται ως σημαντική αποτυχία.

- Αποστολή Επιβεβαίωσης των Ηνωμένων Εθνών Αγκόλα II

Η Αποστολή Επιβεβαίωσης των Ηνωμένων Εθνών Αγκόλα II (United Nations Angola Verification Mission II – UNAVEM II) δημιουργήθηκε τον Μάιο του 1991 και διήρκεσε μέχρι τον Φεβρουάριο του 1995, ήταν η δεύτερη ειρηνευτική αποστολή των Ηνωμένων Εθνών, από τις τέσσερις συνολικά που αναπτύχθηκαν στην Αγκόλα κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου. Συγκεκριμένα, η αποστολή ιδρύθηκε για να επιβλέπει και να διατηρεί την πολυμερή κατάπαυση του πυρός του 1990 και τις

επακόλουθες συμφωνίες οι οποίες καθιέρωσαν για πρώτη φορά μια εκλογική διαδικασία στη χώρα.

- Επιχείρηση των Ηνωμένων Εθνών στη Σομαλία II

Η Επιχείρηση των Ηνωμένων Εθνών στη Σομαλία II (United Nations Operation in Somalia II - UNOSOM II) ήταν η δεύτερη φάση της παρέμβασης των Ηνωμένων Εθνών στη χώρα και ιδρύθηκε τον Μάρτιο του 1993 για να λάβει τα κατάλληλα μέτρα, συμπεριλαμβανομένων των μέτρων επιβολής νομοθεσίας, προκειμένου να δημιουργήσει σε ολόκληρη τη Σομαλία ένα ασφαλές περιβάλλον για την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας. Για το σκοπό αυτό, η UNOSOM II έπρεπε να ολοκληρώσει, μέσω του αφοπλισμού και της συμφιλίωσης, το έργο που ξεκίνησε η Unified Task Force, η πολυεθνική δύναμη που εξουσιοδότησε το Συμβούλιο Ασφαλείας για την αποκατάσταση της ειρήνης, της σταθερότητας και της τάξης. Η παρέμβαση της UNOSOM II συνδέθηκε με τη μάχη του Μογκαντίσου στην οποία σκοτώθηκαν δεκαοχτώ αμερικανοί στρατιώτες με αποτέλεσμα, η δύναμη να αποσυρθεί στις αρχές Μαρτίου του 1995.

- Επιτροπή Παρακολούθησης, Ελέγχου και Επιθεώρησης των Ηνωμένων Εθνών (Ιράκ)

Η Επιτροπή Παρακολούθησης, Ελέγχου και Επιθεώρησης των Ηνωμένων Εθνών (United Nations Monitoring, Verification and Inspection Commission - UNMOVIC) δημιουργήθηκε με την έγκριση του ψηφίσματος 1284 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών της 17ης Δεκεμβρίου 1999 και η αποστολή της διήρκεσε μέχρι τον Ιούνιο του 2007. Η UNMOVIC προοριζόταν να αντικαταστήσει την πρώην ειδική επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών (UNSCOM) με σκοπό να συνεχίσει την εντολή για τον αφοπλισμό του Ιράκ από τα όπλα μαζικής καταστροφής και να εφαρμόσει ένα σύστημα συνεχούς παρακολούθησης και επαλήθευσης για τον έλεγχο της συμμόρφωσης του Ιράκ προς τις υποχρεώσεις του να μην επανακτήσει τα ίδια όπλα που απαγόρευε το Συμβούλιο Ασφαλείας.

- Δύναμη Προστασίας των Ηνωμένων Εθνών (Πρώην Γιουγκοσλαβία)

Η δύναμη προστασίας των Ηνωμένων Εθνών (United Nations Protection Force – UNPROFOR) ήταν η πρώτη ειρηνευτική δύναμη των Ηνωμένων Εθνών στην Κροατία και στη Βοσνία - Ερζεγοβίνη κατά τη διάρκεια των Γιουγκοσλαβικών πολέμων. Ιδρύθηκε στις 21 Φεβρουαρίου 1992 ως προσωρινή συμφωνία για τη δημιουργία των συνθηκών ειρήνης και ασφάλειας που απαιτούνταν για τη διαπραγμάτευση μιας συνολικής διευθέτησης της Γιουγκοσλαβικής κρίσης. Αποστολή της ήταν η παρακολούθηση των αποστρατικοποιημένων ζωνών στην Κροατία, η προστασία των αμάχων και η διευκόλυνση της επιστροφής των εκτοπισμένων λαών. Η αποστολή της UNPROFOR περατώθηκε στις 15 Δεκεμβρίου 1995.

- Πρόγραμμα «Πετρέλαιο-για-Τρόφιμα» (IPAK)

Το πρόγραμμα «Πετρέλαιο για Τρόφιμα» (Oil-for-Food Programme) καθιερώθηκε από τα Ηνωμένα Έθνη το 1995 (βάσει της απόφασης 986 του Συμβουλίου Ασφαλείας) και δημιουργήθηκε για να επιτρέψει στο Ιράκ να πωλεί πετρέλαιο στην παγκόσμια αγορά με αντάλλαγμα τρόφιμα, φάρμακα και την κάλυψη ανθρωπιστικών αναγκών των απλών πολιτών, χωρίς να επιτρέψει στο Ιράκ να ενισχύσει τις στρατιωτικές δυνατότητές του.

- Αποστολή Σταθεροποίησης των Ηνωμένων Εθνών στην Αϊτή

Η αποστολή σταθεροποίησης των Ηνωμένων Εθνών στην Αϊτή (United Nations Stabilization Mission in Haiti – MINUSTAH) συστάθηκε από το Συμβούλιο Ασφαλείας στις 30 Απριλίου 2004 με την έγκριση του ψηφίσματος 1542, αφού διαπίστωσε ότι η κατάσταση στην Αϊτή συνέχιζε να αποτελεί απειλή για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια στην περιοχή. Με το ψήφισμά του 2350 της 13ης Απριλίου 2017, το Συμβούλιο Ασφαλείας διεύρυνε την εντολή της MINUSTAH για μια τελευταία εξαμηνιαία περίοδο. Μετά την πλήρη αποχώρηση της στρατιωτικής συνιστώσας της αποστολής, η MINUSTAH περατώθηκε στις 15 Οκτωβρίου 2017.

- Ψήφισμα 678 του Συμβουλίου Ασφαλείας (Πόλεμος του Κόλπου)

Στις 29 Νοεμβρίου 1990, το Συμβούλιο Ασφαλείας εξέδωσε το ψήφισμα 678, με το οποίο έδωσε στο Ιράκ διορία μέχρι τις 15 Ιανουαρίου 1991 για την αποχώρησή

του από το Κουβέιτ και εξουσιοδότησε τα κράτη να χρησιμοποιήσουν "όλα τα απαραίτητα μέσα" για να εξαναγκάσουν το Ιράκ να αποχωρήσει από το Κουβέιτ μετά την προθεσμία. Το ψήφισμα ζήτησε από τα κράτη μέλη να ενημερώσουν το Συμβούλιο σχετικά με τις αποφάσεις τους. Αυτή ήταν η νόμιμη εξουσιοδότηση για τον πόλεμο του Κόλπου, καθώς το Ιράκ δεν αποχώρησε εντός της προθεσμίας.

- Ψήφισμα 1973 του Συμβουλίου Ασφαλείας (Λιβύη)

Το ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας 1973 σχετικά με την κατάσταση στη Λιβύη προτάθηκε από τη Γαλλία, τον Λίβανο και το Ηνωμένο Βασίλειο και εγκρίθηκε στις 17 Μαρτίου 2011. Το ψήφισμα αποτέλεσε τη νομική βάση για στρατιωτική παρέμβαση στον εμφύλιο πόλεμο της Λιβύης, απαιτώντας "άμεση κατάπαυση του πυρός" και εξουσιοδοτώντας τη διεθνή κοινότητα να δημιουργήσει μια ζώνη απαγόρευσης πτήσεων και να χρησιμοποιήσει όλα τα αναγκαία μέσα για να προστατεύσει τους πολίτες.

- Αποστολή των Ηνωμένων Εθνών στη Δημοκρατία του Νοτίου Σουδάν

Στις 9 Ιουλίου 2011, το Νότιο Σουδάν έγινε η νεότερη χώρα του κόσμου. Η γέννηση της Δημοκρατίας του Νοτίου Σουδάν ήταν το αποτέλεσμα ειρηνευτικής διαδικασίας έξι ετών, η οποία ξεκίνησε με την υπογραφή της Comprehensive Peace Agreement (CPA) το 2005. Με την έγκριση του ψηφίσματος 1996, στις 8 Ιουλίου 2011, το Συμβούλιο Ασφαλείας καθόριζε ότι η κατάσταση στο Νότιο Σουδάν εξακολουθούσε να αποτελεί απειλή για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια στην περιοχή και ίδρυσε την Αποστολή των Ηνωμένων Εθνών στη Δημοκρατία του Νοτίου Σουδάν (United Nations Mission in the Republic of South Sudan – UNMISS) για την εδραίωση της ειρήνης και της ασφάλειας και τη δημιουργία συνθηκών ανάπτυξης. Μετά την κρίση που ξέσπασε στο Νότιο Σουδάν, το Δεκέμβριο του 2013, το Συμβούλιο Ασφαλείας, με το ψήφισμά του 2155 της 27ης Μαΐου 2014, ενίσχυσε περαιτέρω την UNMISS με εντολή την προστασία των αμάχων, την παρακολούθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς και την υποστήριξη για την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας και την εφαρμογή της συμφωνίας κατάπαυσης των εχθροπραξιών.